

การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคม
และสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Government's Assistance for Vulnerable Population Groups Affected by the
Coronavirus Disease 2019 Situation in Thailand: A Case Study of Department of Social
Development and Welfare's Assistance for Vulnerable Population Groups
in Saraburi Province

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรม
พัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

โดย

น.ส.เพ็ญเพ็ญ โปธารมภ์

สาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

อาจารย์ ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กุลพัชร ศักดิ์วิทย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงษ์ ณ อยุธยา)

เพ็ญเพ็ญ โปธารมภ์ : การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี . (Government's Assistance for Vulnerable Population Groups Affected by the Coronavirus Disease 2019 Situation in Thailand: A Case Study of Department of Social Development and Welfare's Assistance for Vulnerable Population Groups in Saraburi Province) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทคือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ยากไร้ ในจังหวัดสระบุรี แนวทาง ผลการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี และปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว รวมถึงศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการดำเนินงานต่อผลกระทบ เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คริวเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่นๆในพื้นที่ ที่ร่วมดำเนินงาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทของจังหวัดสระบุรีนั้น ต่างก็ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เช่นเดียวกัน แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเปราะบางของแต่ละกลุ่มว่ามีความสามารถในการรับมือได้มากน้อยเพียงใด สำหรับการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรีนั้น พบว่า มีปัญหาอุปสรรคด้านตัวโครงการ ที่เน้นแก้ปัญหาระยะสั้นและไม่ครอบคลุมกลุ่มเปราะบางทุกประเภท โดยถึงแม้ว่าการช่วยเหลือจะมีส่วนช่วยให้เกิดการบรรเทาผลกระทบและความไม่สะดวกในการใช้ชีวิตต่างๆ ให้ดีขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือยังคงมีความยากลำบาก และผู้ที่ยากลำบากบางส่วนก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือ ถึงแม้ว่าจะได้รับการช่วยเหลือทางการเงินแต่ปริมาณเงินยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทำให้การช่วยเหลือไม่เพียงพอในการบรรเทาผลกระทบที่ได้รับ ดังนั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงควรมีมาตรการที่เป็นเชิงรุกมากขึ้นนอกเหนือจากการช่วยเหลือทางการเงิน รวมไปถึงนำปัญหาอุปสรรคอื่นๆ ที่พบไปปรับปรุงแนวทางนโยบายและการดำเนินงานให้ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นของนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280096624 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD:

Plernpen Potharom : Government's Assistance for Vulnerable Population Groups Affected by the Coronavirus Disease 2019 Situation in Thailand: A Case Study of Department of Social Development and Welfare's Assistance for Vulnerable Population Groups in Saraburi Province . Advisor: WIMONMAT SRICHAMROEN, Ph.D.

The objective of this qualitative research was to study the impact of the Coronavirus Disease 2019 pandemic on each type of vulnerable group of people, namely children, elderly people, people with disabilities and poor people in Saraburi Province, the operational guidelines and results of the Department of Social Development and Welfare in Saraburi, and problems and obstacles to helping vulnerable people affected by the pandemic. In addition, the appropriateness of the operational guidelines for the impact was studied to improve the operational guidelines of the Department of Social Development and Welfare. The data was collected from the in-depth interviews with personnel of the Department of Social Development and Welfare, vulnerable people in Saraburi Province, and representatives from other local government agencies that cooperated with the research.

The research results showed each type of vulnerable people in Saraburi Province were affected by social, economic and health impacts from the Coronavirus pandemic. The intensity of the impact on each type of vulnerable people depended on how much they can handle the hardship. For the operation to assist vulnerable people of the Department of Social Development and Welfare in Saraburi Province, there were problems and obstacles to the project that emphasized short-term solutions and did not fully support all types of vulnerable people. Although the assistance was a part of alleviative measures on impacts and was to improve the quality of life of vulnerable people at a certain level, the people who received assistance still struggled and some people were left unaided. Despite receiving some financial support, the amount they received was not sufficient enough to meet their minimum needs. As a result, the assistance was insufficient to alleviate the suffering of the vulnerable people. Therefore, the Department of Social Development and Welfare should take more proactive measures in addition to financial assistance and must consider improving policies and operations for greater efficiency and effectiveness based on the obstacles found to help vulnerable people better in the future.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความกรุณาอย่างสูงของอาจารย์ ดร. วิมลมาศ ศรีจำเริญ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ซึ่งคอยชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนสร้างกำลังใจและเป็นแรงผลักดันในการจัดทำสารนิพนธ์ จนประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมนทิพย์ จิตสว่าง ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ รวมถึงอาจารย์ ดร.กุลพัช ศักดิ์วิทย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา กรรมการ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณหัวหน้ากลุ่มมาตรการและกลไก กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบัวลอย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้สัมภาษณ์และสนับสนุนเอกสารจนได้ข้อมูลที่สำคัญยิ่งต่อการจัดทำสารนิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี นอกจากนี้ยังมีที่อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของตำบลบัวลอย ที่ได้สละเวลาอันมีค่าร่วมลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มเปราะบางผู้ที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และราบรื่น

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่น 52 และรุ่นพี่ รุ่น 51 ที่คอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่คอยให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา คอยให้กำลังใจ และเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการศึกษาอย่างดีเสมอมา และหากสารนิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใดผู้วิจัยต้องขออภัยเป็นอย่างสูง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและผู้ที่สนใจทุกท่านต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	14
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	14
1.4 ประโยชน์ของการวิจัย.....	14
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	15
1.6 นิยามศัพท์.....	16
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ.....	18
2.2 นโยบายสังคมและนโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง.....	19
2.2.1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศไทย.....	20
2.2.1.1 นโยบายประชารัฐสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ.....	20
2.2.1.2 นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ.....	26
2.2.1.3 นโยบายเบี้ยคนพิการ.....	29
2.2.1.4 นโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด.....	31

2.2.1.5 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 – โครงการเราชนะ	33
2.2.2 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศอื่นๆ	36
2.2.2.1 ประเทศออสเตรเลีย : นโยบาย Child Care	36
2.2.2.2 ประเทศสิงคโปร์ : นโยบาย Housing Policy.....	38
2.2.2.3 ประเทศออสเตรเลีย : นโยบายเงินเยียวยา.....	39
2.2.2.4 ประเทศญี่ปุ่น : นโยบายเงินเยียวยา.....	40
2.2.2.5 ประเทศสิงคโปร์ : นโยบายเงินเยียวยา.....	41
2.3 ประสิทธิภาพของนโยบาย	43
2.3.1 ความหมายของประสิทธิภาพ	44
2.3.2 ประสิทธิภาพของนโยบายสังคม	44
2.3.3 การประเมิน.....	45
2.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	47
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย	48
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	50
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	51
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	53
4.1 ผลการศึกษาในกรอบแนวคิดส่วนที่ 1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.....	53
4.2 ผลการศึกษาในกรอบแนวคิดส่วนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของนโยบายสังคม โดยมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ ระดับการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ	63

4.3 การขับเคลื่อนงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี	67
4.4 แนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และในสถานการณ์วิกฤติอื่นๆ ในอนาคต.....	75
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	78
5.1 สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย.....	78
5.2 ข้อเสนอแนะ	90
5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	90
5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	91
5.2.3 ข้อจำกัดและความท้าทายในการศึกษา.....	91
5.2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	91
บรรณานุกรม.....	93
ภาคผนวก.....	97
ประวัติผู้เขียน.....	103

สารบัญรูปร่าง

	หน้า
รูปร่างที่ 1 การลดลงของรายได้และการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายในครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท	7
รูปร่างที่ 2 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 มาตรการเฟส 1 และ 2 โดยกรมบัญชีกลาง.....	22
รูปร่างที่ 3 การอำนวยความสะดวกกลุ่มเปราะบาง (จังหวัดสระบุรี)	86

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบาง

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้ให้นิยามความเปราะบางในคู่มือ Environmental Health in Emergencies and Disasters ว่า “Vulnerability is the degree to which a population or and individual is unable to anticipate, cope with, resist and recover from the impacts of disasters. It is a function of susceptibility and resilience.” (Wisner & Adams, 2002) ตีความได้ว่าความเปราะบาง คือ ระดับที่ประชากรหรือบุคคลไม่สามารถที่จะคาดการณ์ รับมือ และฟื้นตัวจากผลกระทบของภัยพิบัติให้กลับเข้าสู่สภาพปกติได้

ในขณะที่ธนาคารโลก (World Bank) ได้กล่าวถึงความเปราะบางไว้ในคู่มือความยากจนและความไม่เท่าเทียมกัน Handbook on Poverty and Inequality ไว้ว่า ความเปราะบางนั้นเชื่อมโยงกับความยากจน โดยความเปราะบางคือ “the propensity to suffer a significant welfare shock, bringing the household below a socially defined minimum level” (Haughton et al., 2009) ซึ่งตีความได้ว่า ความเปราะบาง คือ แนวโน้มที่ประสบกับความเดือดร้อนด้านสวัสดิการที่สำคัญ ทำให้ครัวเรือนอยู่ต่ำกว่าระดับต่ำสุดที่สังคมกำหนดไว้ สำหรับบริบทของสังคมไทยนั้น “ความเปราะบาง (vulnerability) เป็นสถานการณ์ที่บุคคลไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน เนื่องจากไม่ได้เตรียมการจัดการหรือไม่สามารถเตรียมการจัดการกับความเสี่ยงไว้เพียงพอ” ดังนั้น ประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยทั่วไปแล้วจะหมายถึง กลุ่มประชากรที่มีความอ่อนแอ หรือไม่มีกำลังและความสามารถที่จะรับมือกับปัญหาที่เข้ามากระทบ ทั้งไม่สามารถจะคาดการณ์หรือวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพผลว่าเมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นจะจัดการอย่างไร และเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหาก็ยากที่จะกลับคืนสู่สภาพปกติ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560)

กลุ่มเปราะบาง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงตามกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ พม. ที่เป็นหน่วยงานภาคสังคมในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและ

พัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน ซึ่งได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนไร้บ้านหรือคนไร้ที่พึ่ง โดยลักษณะความเปราะบางของแต่ละกลุ่ม มีลักษณะ ดังนี้

1) เด็ก ตามความหมายในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2556 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีความเปราะบาง ได้แก่ 1.ความยากจน 2.ปัญหาสุขภาพร่างกาย ทั้งของผู้ดูแลเด็กและของตัวเด็กเอง 3.ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม เช่น การย้ายถิ่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การหย่าร้าง ความแตกแยกในครอบครัว ความเจริญทางเทคโนโลยีและความเป็นเมืองส่งผลให้พ่อแม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกน้อยลง สร้างความซับซ้อนของปัญหาเพิ่มมากขึ้น เช่น การตั้งครรภ์ในช่วงวัยรุ่น เด็กติดยาเสพติด ติดเกมส์ 4.ปัจจัยด้านความรุนแรง ทั้งที่กระทบต่อร่างกายและจิตใจ รวมถึงความรุนแรงทางเพศ อาจจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิดและก่อปัญหาสังคมอื่น ๆ (เรณู สุขารมณ์ 2563)

2) ผู้สูงอายุ ตามความหมายในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ภาวะเปราะบางในผู้สูงอายุ เป็นภาวะหนึ่งของร่างกายซึ่งอยู่ระหว่างกลางของความสามารถในการทำงานได้กับภาวะไร้ความสามารถ และอยู่ระหว่างความมีสุขภาพดีกับความเป็นโรค นับเป็นปัญหาที่สำคัญและพบได้บ่อยในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีภาวะเปราะบาง ความสามารถทางกายภาพของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายจะลดลง เพิ่มความรุนแรงของความเจ็บป่วย บกพร่องทางความคิด การเคลื่อนไหวของร่างกายลดลง ทั้งการเดินและทรงตัวจนอาจเกิดการพลัดตกหกล้ม และเกิดภาวะพึ่งพาในที่สุด

3) คนพิการ ตามความหมายในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยประเภทของความพิการ ได้แก่ ความบกพร่องทางการมองเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อสสาร ทางการเคลื่อนไหวหรือทางกาย ทางจิตใจหรือพฤติกรรม ทางสติปัญญา ทางการเรียนรู้ และทางออทิสติก

4) คนไร้บ้านหรือคนไร้ที่พึ่ง ตามความหมายในพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 หมายถึง บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และให้รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบากและไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ความเปราะบางของคนไร้บ้าน คือการเป็นกลุ่มคนที่ขาดแคลนปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยเฉพาะในด้านที่อยู่อาศัย คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะอาศัยตามพื้นที่ริมทางเท้า พื้นที่สาธารณะต่างๆ เป็นที่สำหรับหลบนอน อาหารการกินต้องพึ่งพาอาศัยจาก วัด มูลนิธิ และผู้ใจบุญ หยิบยื่นความช่วยเหลือแบ่งปันสิ่งของ

อาหารให้ได้กินอิ่มท้อง ขณะเดียวกันก็ขาดแคลนความมั่นคงทางชีวิตและรายได้ และการเข้าไม่ถึงการรักษาพยาบาลที่ครอบคลุมเหมาะสม เนื่องจากคนไร้บ้านที่ไม่มีบัตรประชาชนจะไม่สามารถใช้สิทธิการรักษาพยาบาลได้ (บุญเลิศ วิเศษปรีชาและคณะ, 2563)

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าประชากรกลุ่มเปราะบางต่างๆ มีลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือตนเองตามความหมายความเปราะบางตามบริบทของสังคมไทย โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2560) ที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้

1.1.2 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลกระทบต่อประชากรกลุ่มเปราะบาง

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : (COVID-19) คือ โรคติดเชื้อทางเดินหายใจที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนา (SARS-CoV-2) มีการระบาดในวงกว้างในสาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2562 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ และมีการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็วไปยังประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาค ขยายตัวไปทั่วโลก ในลักษณะการระบาดใหญ่ (Pandemic) องค์การอนามัยโลกได้ประเมินสถานการณ์ และเห็นว่าการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วจนน่ากังวล จึงประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern)

สถานการณ์ในประเทศไทยนั้น เริ่มต้นจากการที่ผู้ป่วยชาวจีนรายแรกนำเชื้อเข้าสู่ประเทศไทย ในเดือนมกราคม 2563 หลังจากนั้นพบกลุ่มคนไทยป่วยมากขึ้นและมีการระบาดไปสู่คนใกล้ชิดทั้งในครอบครัว สถานที่ทำงาน และสถานศึกษา ทำให้จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงมีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 และออกประกาศที่สำคัญเพื่อการป้องกันควบคุมโรค ได้แก่ การปิดพรมแดนระหว่างประเทศโดยเฉพาะท่าอากาศยาน การชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด การจำกัดเวลาเข้าออกเคหะสถาน และการปิดสถานที่ต่าง ๆ ทำให้จำนวนผู้ป่วยติดเชื้อในประเทศลดลงไปเรื่อยๆ จนเกิดการระบาดอีกครั้งในระลอกที่ 2 ตั้งแต่กลางเดือน ธันวาคม 2563 - 15 เมษายน 2564 ซึ่งเกิดจากร่างงานคนไทยที่เดินทางกลับจากประเทศเมียนมา ในตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร และ ระลอกที่ 3 ในช่วง 15 เมษายน 2564 - ปัจจุบันเริ่มมีการแพร่ระบาดจากกลุ่มวัยทำงานที่ไปเที่ยวในสถานบันเทิง ผับ บาร์ ในย่านทองหล่อ กรุงเทพฯ และกระจายไปหลายจังหวัด โดยจำนวนผู้ป่วยและจากการวิเคราะห์รูปแบบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกใหม่ มีความแตกต่างจากการระบาดในระลอกแรก ทั้งในแง่ความรวดเร็วของการแพร่ระบาดของเชื้อและความรุนแรง

เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการระบาดเป็นกลุ่มก้อน มาเป็นการติดเชื้อภายในครัวเรือนหรือผู้สัมผัสใกล้ชิด ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสผู้ติดเชื้อที่ไม่มีอาการ จึงทำให้สถานการณ์ในปัจจุบันค่อนข้างวิกฤต มียอดผู้ติดเชื้อรายใหม่ ทะลุ 20,000 คนต่อวัน (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โครonavirus 19 ที่เริ่มมาตั้งแต่ต้นปี 2563 จนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ประชาชนเจ็บป่วยและเสียชีวิต ยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวางและรุนแรงต่อประชาชนทุกกลุ่มวัย อย่างไม่เลือกอายุ อาชีพ การศึกษา รวมทั้งสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดมีความรุนแรงที่ไม่เท่ากัน คนที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมมากมักได้รับผลกระทบที่มีความรุนแรงน้อยกว่าคนที่มีต้นทุนต่อยกกว่า อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการปรับตัวที่มีความแตกต่างกัน ความสามารถในการหารายได้ รูปแบบงาน ลักษณะที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมือนกัน เราเรียกคนกลุ่มหลังนี้ว่า “กลุ่มเปราะบาง” การที่มีต้นทุนสังคมน้อยกว่ากลุ่มอื่นย่อมได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่า

1) ผลกระทบทางสังคมต่อกลุ่มเปราะบาง

ข้อจำกัดในการใช้ชีวิต โดยปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การเดินทางเข้ารับบริการทางการแพทย์ของกลุ่มเปราะบางที่ยากขึ้น ซึ่งคาดว่าเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น ความเสี่ยงในการเดินทางออกนอกที่พักอาศัยโดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุนั้นยังมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีระบบภูมิคุ้มกันเสื่อมถอยลง ทำให้ผู้สูงอายุเสี่ยงติดเชื้อโควิด-19 ได้ง่าย รวมถึงต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการโดยสารรถรับจ้างแท็กซี่สาธารณะ รวมทั้งการปิดให้บริการของสถานพยาบาลหลายแห่งที่ต้องรองรับผู้ติดเชื้อโควิด-19 ยังมีส่วนทำให้สุขภาพของผู้สูงอายุแย่ลง เนื่องจากไม่ได้ไปพบแพทย์ตามนัด เป็นต้น นอกจากนี้ในกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กจะมีปัญหาที่เพิ่มเติม คือ การไม่มีเวลาดูแลของผู้ปกครองหรือขาดผู้ดูแลเด็กเล็กจากการที่โรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กปิดให้บริการ

ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเปราะบางในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้น กลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุ มีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อสูง เนื่องด้วยสภาพร่างกายไม่แข็งแรง หากติดเชื้อจะมีโอกาสเสียชีวิตมากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคปอดเรื้อรัง โรคไตเรื้อรัง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ขอความร่วมมือประชาชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ หญิงตั้งครรภ์ กลุ่มเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี กลุ่มเปราะบางได้แก่ผู้สูงอายุ และคนที่มีโรคประจำตัว เก็บตัวอยู่ในบ้านให้มากที่สุด

เพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อ เพราะหากกลุ่มเปราะบางติดเชื้อแล้วจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการรักษา เช่น กรณีผู้สูงอายุที่ติดเชื้อจำนวนมากจะมีอาการค่อนข้างหนัก มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลและส่วนใหญ่ต้องใช้ห้องดูแลผู้ป่วยหนัก หรือ ICU ซึ่งในปัจจุบันมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

นอกจากนี้กลุ่มผู้เปราะบางเช่นผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดทางการเงิน อาจทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลได้และต้องติดเชื้อเสียชีวิตอยู่ที่บ้าน และผู้สูงอายุจำนวนมากต้องการการดูแลจากญาติหรือผู้ดูแล ซึ่งยังมีความจำเป็นต้องออกไปนอกบ้านเพื่อทำงาน หรือ ไปหาซื้อของใช้ประจำวันและอาหารเข้ามาในบ้าน จึงมีโอกาสนำเชื้อจากภายนอกมาสู่ผู้สูงอายุได้ ตามที่กรมอนามัย (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2564b) ได้ให้ข้อมูลว่า สาเหตุของการติดเชื้อของผู้สูงอายุมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะมีสัมผัสและติดเชื้อจากบุคคลในครอบครัวหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้น การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโควิด-19 อย่างเคร่งครัดเพื่อลดการติดและแพร่เชื้อ ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมรวมกลุ่มในบ้าน 2) จัดการทานอาหารร่วมกัน 3) จำกัดการเยี่ยมผู้สูงอายุกรณีผู้เยี่ยมที่มาจากพื้นที่เสี่ยง 4) สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่อยู่ร่วมกับผู้อื่น 5) ทำความสะอาดสถานที่และพื้นผิวที่สัมผัสร่วมบ่อย ๆ 6) บุคคลในครอบครัวล้างมือด้วยสบู่และน้ำ หรือเจลแอลกอฮอล์ 7) จัดให้มีระบบระบายอากาศในห้องพักที่ถ่ายเทอากาศได้ดี และ 8) กำหนดสัดส่วนของผู้ดูแลต่อผู้สูงอายุให้ลดน้อยลง”

ในกรณีที่กลุ่มเปราะบางหรือคนในครอบครัวติดเชื้อแล้วไม่สามารถไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลได้ในทันที ต้องทำการแยกกักตัวระหว่างรอเตียงหรือการแยกกักตัวที่บ้าน (Home Isolation) โดยต้องปฏิบัติตาม ดังนี้ 1) แยกส่วนหรือพื้นที่เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1-2 เมตร หากมีพื้นที่จำกัด ให้ทำฉากกั้นระหว่างผู้ต้องถูกแยกกักตัวและคนอื่นๆ ในครอบครัว 2) การใช้ห้องน้ำห้องส้วม กรณีที่ไม่สามารถแยกห้องได้ ให้ผู้อื่นใช้ห้องน้ำก่อน ส่วนผู้แยกกักตัวให้ใช้เป็นคนสุดท้าย พร้อมทำความสะอาดด้วยผ้าชุบน้ำยาฟอกขาวความเข้มข้น 0.1% หรือแอลกอฮอล์ 70% หรือไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 0.5% 3) เตรียมถังขยะมีฝาปิดมิดชิด และของใช้ส่วนตัว ไว้สำหรับผู้ป่วยโดยเฉพาะ 4) หากมีห้องนอนห้องเดียว แต่ต้องนอนร่วมกับคนในบ้าน ต้องเปิดประตูหน้าต่างให้โล่งโปร่งที่สุด พยายามอยู่ห่างจากคนในครอบครัวให้มากที่สุด และวัดไข้ทุกวัน หากพบมีไข้สูงกว่า 37.5 องศาเซลเซียส ร่วมกับมีอาการทางเดินหายใจ ตาแดง ผื่นแดง ถ่ายเหลว หรือหากตรวจวัดค่าออกซิเจนในเลือดแล้วพบว่ามีความต่ำกว่า 95% ให้ไปพบแพทย์ทันที (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2564a)

กลุ่มเปราะบางนอกจากจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อโควิด-19 แล้ว ยังมีความเสี่ยงในการแพร่กระจายโรคอีกด้วย เช่น กลุ่มเปราะบางที่เป็นบุคคลไร้บ้าน เนื่องจากลักษณะสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลไร้บ้าน ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่สาธารณะรวมกันเป็นกลุ่ม และประกอบอาชีพในลักษณะเก็บของเก่า เก็บขยะรีไซเคิลไปขายเพื่อดำรงชีพซึ่งอาจจะไปสัมผัสกับขยะติดเชื้อโดยไม่มี การป้องกัน ไม่สวมถุงมือหรือหน้ากากอนามัย อาจทำให้ติดเชื้อโดยไม่รู้ตัวและนำไปแพร่ต่อให้คนอื่น ๆ ได้ง่าย รวมถึงการที่กลุ่มคนไร้บ้านไปต่อแถวรับของบริจาค ก็มีความเสี่ยงที่ทำให้ติดเชื้อได้ด้วยเช่นกัน ในกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้มีรายได้น้อย มักจะมีลักษณะความเป็นอยู่แบบชุมชนแออัด ปลูกที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ทางเดินแออัดทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก มีความเสี่ยงสูงในการแพร่กระจายโรคได้ง่าย จากการที่รัฐบาลได้ดำเนินการตรวจเชิงรุกในพื้นที่รอบๆชุมชนแออัด ทั้งแคมป์คนงาน และที่อยู่อาศัย พบว่าขณะนี้ มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในชุมชนแออัดมากขึ้น เมื่อมีผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น ทำให้เจอกับปัญหาระบบสาธารณสุข ทั้งโรงพยาบาลสนามและโรงพยาบาลในการรักษาตัว ไม่เพียงพอที่จะรองรับผู้ป่วยจำนวนมากได้ อีกทั้งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดนั้น ส่วนใหญ่มีลักษณะอาชีพแบบหาเช้ากินค่ำ ต้องออกไปดิ้นรนทำงานหาเงิน ทำให้มีโอกาสเสี่ยงที่จะนำเชื้อกลับมาติดคนในบ้านได้ และเมื่อกลับบ้านในชุมชนที่อยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น หากมีการติดเชื้อก็จะกระจายไปทั่ว (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย, 2564)

2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มเปราะบาง

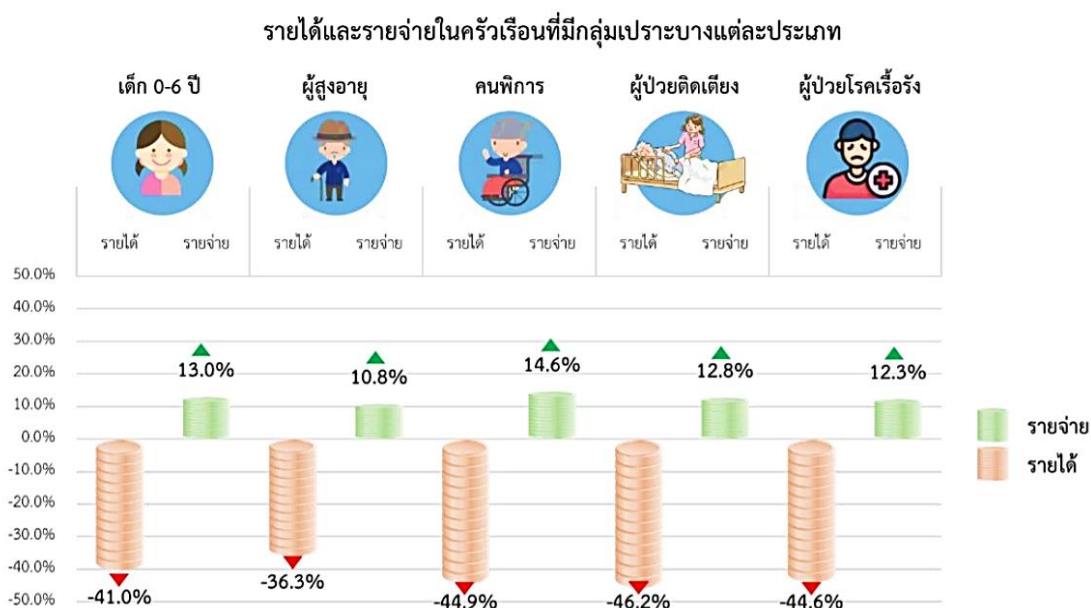
ข้อจำกัดในเชิงเศรษฐกิจ จากการที่รัฐบาลออกมาตรการล็อกดาวน์ และขอความร่วมมือทุกภาคส่วน Work from Home หรือการทำงานอยู่ที่บ้านเต็ม 100% รวมถึงการสั่งปิดแคมป์คนงานหยุดการก่อสร้าง สถานประกอบการหลายแห่งต้องปรับลดจำนวนพนักงานลงหรือยิ่งไปกว่านั้นคือต้องปิดตัวอย่างถาวร ทำให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ ตกงานหรือถูกพักงานจากผลของโควิด และทยอยกลับภูมิลำเนาเพื่อบรรเทาภาระค่าครองชีพ คนพิการก็ได้รับผลกระทบจากอัตราส่วนการจ้างงานคนพิการที่ลดลงตามไปด้วย คนพิการที่เคยมีงานทำแล้วกลับมาตกงานจะได้รับผลกระทบในระดับสูง เนื่องจาก การที่คนพิการส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย มีข้อจำกัดทางกายภาพ มีความลำบากในการเดินทางไปทำงาน ประกอบกับสถานประกอบการไม่มีความพร้อมในการรับคนพิการเข้าทำงาน ทำให้ยิ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่คนพิการจะกลับเข้าสู่การทำงานอีกครั้งเมื่อเทียบกับคนทั่วไป

รายได้ที่ลดลงสวนทางกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางมาจากหลายสาเหตุ เช่น ครัวเรือนที่มีเด็กเล็กมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กเพิ่มขึ้นจากการที่เด็กไม่สามารถเข้าศูนย์เด็กเล็ก

หรือโรงเรียนได้อีกทั้งการปรับให้มีการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ยิ่งส่งผลให้ครัวเรือนเปราะบางมีความยากลำบาก กลุ่มเด็กนักเรียนยากจนด้อยโอกาสกำลังเผชิญวิกฤตทางการศึกษา 2 ด้าน

1. การไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาในช่วงสัปดาห์เพราะขาดอุปกรณ์ในการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรือ แท็บเล็ต เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านการเงิน และผู้ปกครองก็ไม่มีเวลาในการช่วยเหลือในการเรียนออนไลน์ เนื่องจากจะต้องทำงานหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงส่งผลให้เด็กเกิดภาวะความรู้ถดถอย (learning loss)
2. มีแนวโน้มที่เด็กและเยาวชนยากจนด้อยโอกาสเสี่ยงหลุดออกนอกระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น ส่วนครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังอาจมีรายจ่ายเพิ่มเนื่องจากไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการทางการแพทย์โดยรถสาธารณะได้และจำเป็นต้องใช้บริการรถรับจ้างซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น การที่รายได้ของครัวเรือนลดลงในขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้นทำให้ระดับหนี้สินของครัวเรือนเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น โดยการสำรวจพบว่า หนี้สินของครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางเกือบทุกประเภท เพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีกลุ่มเปราะบาง เป็นที่คาดการณ์ได้ว่าภาระหนี้สินที่มากขึ้นจะทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ตกอยู่ภาวะยากลำบากนานกว่ากลุ่มอื่นด้วยเพราะจำเป็นต้องใช้หนี้แม้จะพ้นระยะเวลาของการระบดแล้วก็ตาม (สมชัย จิตสุชน, 2563)

รูปภาพที่ 1 การลดลงของรายได้และการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายในครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท

ที่มา : การสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้านเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างวันที่ 23 เมษายน - 18 พฤษภาคม 2563 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ ประเทศไทย

คนไร้บ้านเป็นอีกหนึ่งกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 เนื่องจากข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ เช่น โอกาสในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล สิทธิในการรับเงินช่วยเหลือเยียวยา ไม่มีครอบครัว ญาติพี่น้อง อีกทั้งยังขาดที่อยู่อาศัย คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะเร่ร่อนอยู่ตามลำพัง อาศัยพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ เป็นที่สำหรับหลบนอน ทำให้คนไร้บ้านเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด19 รวมถึงยังต้องเผชิญกับรายได้ที่ลดลงจากการขาดช่องทางในการหารายได้ เพราะส่วนใหญ่มีรายได้ในลักษณะครั้งคราวจากการรับจ้างรายวัน หรือเก็บขยะรีไซเคิล รวมถึงนำของเก่าไปขายเพื่อดำรงชีพ จากการสำรวจคนไร้บ้านในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ลงพื้นที่สำรวจประชากรคนไร้บ้านเขตกรุงเทพมหานครในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีคนไร้บ้านปรากฏตัวอยู่ เช่น พื้นที่หัวลำโพง ถนนราชดำเนิน คลองหลอด ตรอกสาเก เขาวราช เป็นต้น โดยในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล คาดว่า จะมีคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.91 จากเดิม 1,033 คน เป็น 1,342 คน (เพิ่มขึ้น 309 คน) โดยประมาณ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2564a)

โดยในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลก็ได้ออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อาทิ มาตรการให้เงินเยียวยา ภายใต้โครงการเราไม่ทิ้งกัน การจัดสรรเพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุ คนพิการ ครอบครัวที่มีเด็กเล็ก ซึ่งช่วยบรรเทาผลกระทบได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังคงพบปัญหาสำคัญ คือ การตกหล่นของประชากรกลุ่มเปราะบางที่เข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยา ทั้งจากการวางระบบการคุ้มครองทางสังคมของรัฐบาลเองที่ยังไม่ครอบคลุมประชากรกลุ่มเปราะบางทุกกลุ่ม ทุกคน ทำให้ไม่สามารถค้นหาประชากรกลุ่มเปราะบางทั้งประเทศได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และปัญหาจากข้อจำกัด การมีต้นทุนการใช้ชีวิตของกลุ่มเปราะบางที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น เช่น ในกลุ่มผู้สูงอายุ การขาดความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงมาตรการเยียวยาต่าง ๆ เนื่องจากส่วนใหญ่จะต้องใช้การกรอกข้อมูลลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่คุ้นเคย เลยทำให้ไม่ได้รับสิทธิ์ใด ๆ ในการช่วยเหลือจากรัฐ ในกลุ่มคนไร้บ้าน คนไร้บ้านจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงมาตรการช่วยเหลือได้ หากภาครัฐดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากกลุ่มคนไร้บ้านที่มีโทรศัพท์มือถือและต่ออินเทอร์เน็ตพร้อมใช้งานนั้นมีจำนวนน้อย ดังนั้น การดำเนินนโยบายให้ความ

ช่วยเหลือของภาครัฐต้องคำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงการลงทะเบียนและช่องทางการรับความช่วยเหลือของกลุ่มคนเปราะบางเหล่านี้ด้วย

1.1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) ซึ่งสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทภารกิจหลักในการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ รวมถึงให้การคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิ และให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำและเสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคม พัฒนาระบบ รูปแบบ มาตรการ และวิธีการในการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม และการสังคมสงเคราะห์ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน การดำเนินงานในสถานการณ์ปกติ มุ่งเน้นไปที่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างขีดความสามารถของกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบาง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางสังคมร่วมกัน มุ่งสู่การเป็นสังคมสวัสดิการ หรือสวัสดิการสังคมถ้วนหน้า ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างหลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

1.1.3.1 ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐาน พัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางสามารถแบ่งได้ 3 ระยะ คือ ระยะสั้น เช่น การช่วยเหลือทางด้านเครื่องอุปโภคบริโภคเงินสงเคราะห์(เงินอุดหนุน) และการเข้าถึงสิทธิ ระยะกลาง เช่น การให้ความรู้ การฝึกอาชีพ การเข้าถึงโอกาส การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชุมชน การเข้าถึงระบบ IT การปรับสภาพแวดล้อม และระยะยาว เช่น การปรับปรุง/ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การมีที่ดินทำกิน การเป็นชุมชนสีเขียว(ปลอดภัย ไม่มีการขโมย) การมีพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ตัวอย่างโครงการสำคัญ (Flagship Project) ตามแผนปฏิบัติการด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างขีดความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โครงการตำบลสร้างเสริมสวัสดิการสังคม ใช้หลัก Protective Welfare และ Productive Welfare ในการดำเนินงาน ใช้กระบวนการพัฒนาสังคมเป็นฐานในการ

ดำเนินงาน และเน้นกลไกการขับเคลื่อนงานภายในส่วนภูมิภาค โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางสังคมร่วมกัน ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมในพื้นที่ 139 ตำบล/ชุมชน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตรายครัวเรือน แบ่งการช่วยเหลือเป็นการช่วยเหลือเร่งด่วน ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยเหลือเงินอุดหนุน ประสานหน่วยงานในพื้นที่ในการส่งเสริมอาชีพและการฝึกอาชีพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคม 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีรายได้และมีงานทำ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป เพื่อมุ่งสู่การเป็นสังคมสวัสดิการ หรือสวัสดิการสังคมถ้วนหน้า

1.1.3.2 การช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่การระบาดครั้งแรก ต้นปี 2563 ได้มีการกำหนดมาตรการขับเคลื่อนออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ได้ดำเนินการในพื้นที่ชุมชน ลงพื้นที่ให้ความรู้ แจกหน้ากากอนามัยให้กับประชาชนทั่วไป คนไร้บ้าน และผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ กิจกรรมเดินเท้า พบปะให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านและคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่สาธารณะทั่วกรุงเทพมหานคร พร้อมจัดบริการ คัดกรองกลุ่มเป้าหมาย คัดแยกกลุ่มเสี่ยง ให้ความรู้ในการป้องกันตนเอง

ระยะที่ 2 การรองรับโดยการจัดเตรียมสถานที่สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงการตั้งจุดคัดกรองตรวจหาเชื้อโควิด 19 สำหรับการจัดสถานที่รองรับชั่วคราวได้เปิดบริการ “ศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับคนไร้ที่พึ่ง” หากสมัครใจจะมีการจัดบริการด้านที่พัก อาหาร 3 มื้อ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ผู้ที่ใช้บริการต้องผ่านการคัดกรองเบื้องต้นก่อนเข้ารับบริการ โดยจัดตั้งจำนวน 3 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนครราชสีมา

ระยะที่ 3 การเยียวยา พ้นฟู กำหนดแผนการเยียวยาและฟื้นฟูศักยภาพให้กับผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยจัดฝึกอาชีพระยะสั้น พร้อมกับทุนประกอบอาชีพ มอบเงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง ให้ความช่วยเหลือในชุมชน สำรวจช่วยเหลือ “คนจนมาก ลำบากจริง” ออกมาตรการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมเร่งด่วนในพื้นที่ทั่วประเทศ โดยบูรณาการทุกภาคส่วนขับเคลื่อนงานให้ครอบคลุมแต่ละพื้นที่ ตรงกลุ่มเป้าหมายและเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยส่งทีมลงพื้นที่ค้นหากลุ่มเป้าหมาย ชี้เป้า จากนั้นลงพื้นที่เยี่ยมบ้านสอบข้อเท็จจริงวินิจฉัยตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์ กรณีช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย จ่ายผ่านระบบ Krungthai

Corporate Online โดยได้ให้ความช่วยเหลือผ่านการมอบเงินสงเคราะห์ แก่กลุ่มเปราะบาง (สะสม ตั้งแต่ 18 พฤษภาคม – 24 กรกฎาคม 63) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,738 คน รวมเป็นเงิน 5,476,000 บาท ในส่วนภูมิภาค จำนวน 18,378 คน รวมเป็นเงิน 55,134,000 บาท (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2564b)

ในปี 2564 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้จัดโครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีวัตถุประสงค์คือ

- 1) บูรณาการภาคีเครือข่ายและอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม.) ในการลงพื้นที่ ให้ข้อมูลประชาชนในการป้องกันตนเอง การฉีดวัคซีน เยี่ยมเยียนให้กำลังใจ และอาสาช่วยเหลือประชาชนที่กักตัวอยู่บ้าน
- 2) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม.) ลงพื้นที่เข้าไปกลุ่มเปราะบาง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนของกลุ่มเปราะบาง ที่มีเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมถึงผู้มีรายได้น้อย และประสานศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เข้าช่วยเหลือเป็นเงิน สิ่งของ หรือถุงยังชีพ และเยี่ยมยาในสภาวะวิกฤติ
- 3) การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ แก่กลุ่มเปราะบางที่ยังเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการ โดยการประสานส่งต่อกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบบริการ เช่น สิทธิการรักษา สิทธิการฉีดวัคซีน สิทธิสวัสดิการอื่น ๆ เป็นต้น โดยมีกลไกขับเคลื่อนงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การขับเคลื่อนโครงการในระดับจังหวัด ประกอบด้วย ทีม One Home พม. หน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม.) และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ภาคธุรกิจ

1.1.3.3 หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทหลักในการช่วยเหลือกลุ่มผู้เปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิดติดเชื้อไวรัสโคโรนาแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้แก่

- 1) กระทรวงมหาดไทย มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือประชาชนด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต สงเคราะห์ครอบครัวที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนโดยการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคในลักษณะถุงยังชีพ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด จะส่งมอบถุงยังชีพให้แก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เพื่อใช้ใน

การดำรงชีพช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมถึงการจัดการวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ให้กับประชาชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่

- 2) กระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แก่ประชาชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในช่วงที่มีการแพร่ระบาด รวมถึงมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการตรวจคัดกรองโควิด-19 และการส่งทีมแพทย์เพื่อตรวจคัดกรองเชิงรุกในชุมชน หากพบผู้ติดเชื้อจะนำเข้าสู่ระบบการดูแลสุขภาพที่บ้านและชุมชนทันที รวมถึงการให้บริการฉีดวัคซีนในกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง และผู้พิการ ในพื้นที่ควบคุมไปด้วย เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงวัคซีนได้ครอบคลุมและทั่วถึง
- 3) กระทรวงแรงงาน มีบทบาทในการให้บริการจัดหางานแก่แรงงานกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้มีงานทำและมีรายได้ที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต ตลอดจนแนะแนวและส่งเสริมการประกอบอาชีพ รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่ครัวเรือนเปราะบางให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- 4) กลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม รูปแบบอาสาสมัคร ได้แก่

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ทำงานกับกลุ่มคนจนในเมือง ทั้งคนในชุมชนแออัด และคนไร้บ้านที่อยู่อาศัยตามที่สาธารณะ โดยบทบาทภารกิจในช่วงโควิด-19 ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านสังคม ในการลงพื้นที่ตรวจคัดกรองเชิงรุกช่วยเหลือ คนยากไร้ คนเร่ร่อน คนด้อยโอกาส คนตกงาน อาสาข้างถนน ที่มีความเสี่ยงในการติดเชื้อและขาดโอกาสในการเข้าถึงการตรวจเชื้อ รวมถึงให้ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกัน

มูลนิธิอิสรชน มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ โดยช่วยเหลือเรื่องปัจจัย 4 เช่น โครงการ 1 อิ่ม 1 สะอาด เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จะทำการแบ่งปันอาหารสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และกิจกรรมนำถุงเย็บเพื่อนประกอบไปด้วยเครื่องอุปโภค-บริโภค ทั้ง ยา อาหาร อุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัว การทำงานของมูลนิธิจะเข้าไปทำความรู้จัก พูดคุยปรึกษา จนถึงกระบวนการนำเขากลับคืนสู่ครอบครัว

มูลนิธิกระจกเงา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม บทบาทภารกิจในการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ในช่วงโควิด-19 ได้จัดโครงการอาสาสมัครเยี่ยม แจกฟรี "กล่องแบ่งปัน" เพื่อผู้ป่วยติดเชื้อและผู้ยากไร้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19

กลุ่มเส้นด้าย ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่ต้องการเตียงเพื่อเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ซึ่งกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ที่ขอความช่วยเหลือกับทางกลุ่มเส้นด้าย คือประชาชนกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเชื้อ ในปัจจุบันกลุ่มเส้นด้ายได้จัดตั้งศูนย์รอยต่อเพื่อการรอคอยที่ไม่โดดเดี่ยวเพื่อดูแลผู้ติดเชื้อโควิด-19 สี่เหลี่ยม เหลืองเข้ม และสีแดง และเพิ่มโอกาสรอดชีวิตของผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่รอคอยจะเข้าถึงการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าด้วยความที่กลุ่มเปราะบาง เป็นกลุ่มที่มักถูกสังคมมองข้าม และยังไม่ค่อยมีการศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้วิจัยซึ่งมีโอกาสได้ทำงานในหน่วยงานด้านสังคมโดยตรง มีความสนใจที่จะศึกษากลุ่มคนเปราะบาง แต่ละประเภทที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของหน่วยงาน อันได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนไร้บ้านหรือคนไร้ที่พึ่ง ว่าผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิดติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทเป็นอย่างไร และผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

1.1.4 การศึกษากลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

การดำเนินการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในพื้นที่จังหวัดสระบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัด ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ และมีโอกาสได้ดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ ทำให้มีความชำนาญในพื้นที่และมีเครือข่ายที่เข้าถึงกลุ่มเปราะบาง เช่น อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน เป็นต้น

จากรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดสระบุรี ประจำปี 2564 พบว่า สถานการณ์กลุ่มเปราะบางทางสังคมในจังหวัดสระบุรี มีจำนวนประชากรเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์) จำนวน 124,217 คน กลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีจำนวน 113,749 คน กลุ่มคนพิการ ซึ่งเป็นผู้มีบัตร

ประจำตัวคนพิการ มีจำนวน 21,080 คน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีจำนวน 736 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี, 2564) ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเปราะบางครบทุกประเภทที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การเลือกครัวเรือนกลุ่มเปราะบางที่สามารถเป็นตัวแทนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทได้

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

1.2.2 การดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสามารถช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบาง แต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี ได้หรือไม่ อย่างไร

1.2.3 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และในสถานการณ์วิกฤตอื่นๆ ในอนาคต

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

1.3.3 เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการดำเนินงานต่อผลกระทบ เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

1.4 ประโยชน์ของการวิจัย

1.4.1 เพื่อทราบถึงผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี

1.4.2 เพื่อทราบถึงแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

1.4.3 ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งค้นคว้าและศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท รวมถึงแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัย ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีขอบเขตดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท อันได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ยากไร้ โดยศึกษาผลกระทบ อาทิ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี เพื่อชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรีนั้น มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งจะได้ทราบถึงความเหมาะสมของการดำเนินงานต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมต่อไป

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และ คริวเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย กลุ่มครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุ กลุ่มครัวเรือนที่มีเด็กเล็ก กลุ่มครัวเรือนที่มีผู้พิการ และกลุ่มครัวเรือนผู้มีฐานะยากจนในพื้นที่จังหวัดสระบุรี รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ในพื้นที่ ที่ดำเนินงานร่วมกับกรม

พัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย จำนวน 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึง พฤศจิกายน พ.ศ.2564

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 การช่วยเหลือ หมายถึง การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยครอบคลุมทุกมิติตามสภาพปัญหา ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ

1.6.2 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หมายถึง โรคติดเชื้อทางเดินหายใจที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนา (SARS-CoV-2) โดยพบครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงเดือนธันวาคม 2562 อาการทั่วไป ได้แก่ ไข้ ไอ และหายใจลำบาก

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
 - 2.1.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ
- 2.2 นโยบายสังคม
 - 2.2.1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง
 - 2.2.1.1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศไทย (นโยบาย ผลการดำเนินงาน อุปสรรค ความสำเร็จ ปัจจัย)
 - 2.2.1.2 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศอื่นๆ (นโยบาย ผลการดำเนินงาน อุปสรรค ความสำเร็จ ปัจจัย)
- 2.3 ประสิทธิภาพของนโยบาย
 - 2.3.1 ความหมายของประสิทธิภาพ
 - 2.3.2 ประสิทธิภาพของนโยบายสังคม
 - 2.3.3 การประเมิน
- 2.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

(Dye, 1984) ได้ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะ ไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลสามารถเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ (Whatever governments choose to do or not to do) สำหรับส่วนที่รัฐเลือกที่จะกระทำนั้นจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาลทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และที่เกิดขึ้นในบางโอกาส ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำบรรลุเป้าหมายด้วยดี ในการให้การบริการแก่สมาชิกในสังคม ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะไม่กระทำก็ถือว่าเป็นสาระสำคัญของนโยบาย นอกจากนี้ (ศักดิ์สุตา จิระศุภโชค, 2558) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเพิ่มเติมว่าเป็นแนวทางปฏิบัติ อย่างกว้าง ๆ ที่รัฐบาลประกาศหรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอันจะเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุผลงานตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงการสนองตอบความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

ความหมายของนโยบายสาธารณะดังกล่าวมีรัฐเป็นตัวแสดงหลักซึ่งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ (อิงฟ้า สิงห์น้อย และ รัฐชาติ ทศนัย, 2561) ที่ได้นิยามความหมายของนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง นโยบายที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ช่วยแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อทั้งประชาชนและรัฐบาล นอกจากนี้การตัดสินใจของรัฐผ่านนโยบายสาธารณะยังส่งผลต่อประชาชน เช่นตามที่ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2563) ที่ได้เสนอแนวคิดว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง นโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อมหาชนในสังคม ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่สิ่งที่รัฐบาลตั้งใจว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ การตัดสินใจของรัฐบาลในการแบ่งสรรทรัพยากรหรือคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม การดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ของรัฐบาลและบรรดาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลผลิตและผลลัพธ์ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงอันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตามมาจากการตัดสินใจและการดำเนินงานของรัฐบาล

ดังนั้น นโยบายสาธารณะ จึงหมายถึง แนวทางการดำเนินกิจกรรม หรือนโยบายของรัฐบาล ครอบคลุมตั้งแต่สิ่งที่รัฐบาลตั้งใจว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และแนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และในสถานการณ์วิกฤติอื่นๆ ในอนาคต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษานโยบายทางสังคม (Social Policy) ที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ว่ามีนโยบายใดบ้างทั้งในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดและช่วงที่กำลังมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลการดำเนินงานของนโยบายนั้นเป็นอย่างไร อะไรที่ทำให้ให้นโยบายนั้นประสบความสำเร็จ อะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของนโยบาย

2.2 นโยบายสังคมและนโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง

นโยบายสังคม (Social Policy) เป็นนโยบายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชน เน้นให้เห็นถึงสถานะหรือสภาพที่ประชาชนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี อันได้แก่ การมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีการศึกษาที่ดี มีที่อยู่อาศัยตามสมควรแก่อัตภาพ การมีงานทำมีรายได้ มีสวัสดิการแรงงาน มีความมั่นคงทางสังคม นันทนาการและการบริการทั่วไป การดำเนินมาตรการต่างๆ เน้นให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและมีความเป็นธรรม จัดให้มีการจัดสรรกระจายรายได้และทรัพยากรไปสู่ผู้มีฐานะยากจนหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำจนเกินไประหว่างคนรวยกับคนจน (ตระกุล ชำนาญ, 2552)

นโยบายสังคมเกี่ยวข้องกับกลุ่มนโยบายสาธารณะของภาครัฐ กล่าวคือ นโยบายสาธารณะประกอบด้วย นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายสังคม และนโยบายอื่น ๆ การกำหนดนโยบายสาธารณะส่วนใหญ่เป็นการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศในมิติการสร้างผลประโยชน์และความสุขให้กับคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ยังมีคนกลุ่มน้อยในสังคมที่อาจเสียประโยชน์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างนโยบายที่แตกย่อยออกมา ได้แก่ นโยบายสังคม ซึ่งความแตกต่างของนโยบายสังคมกับนโยบายประเภทอื่น อยู่ที่เป้าหมายจุดประสงค์ของการมีนโยบายสังคม คือ นโยบายสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนคนในสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่ตกขอบและไม่สามารถเข้าถึงนโยบายสาธารณะได้ ให้ได้รับความเป็นธรรมในชีวิตเท่ากับคนปกติทั่วไป โดยลักษณะของนโยบายนั้นรัฐจะต้องเป็นผู้ดำเนินการในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เช่น การจัดการการบริการ การจัดทำรัฐสวัสดิการแก่

ประชาชน การสร้างรายได้ให้กับประชาชน ดังนั้นนโยบายทางสังคมจึงมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562)

ความสำคัญของนโยบายสังคมต่อกลุ่มเปราะบาง ตามที่นโยบายสังคมมีขึ้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาสังคมนั้น ปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นได้หลายปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีพ สิ่งเหล่านี้ทำให้เป็นปัญหาเนื่องจากคนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ เช่น ประชาชนกลุ่มเปราะบาง อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การมีนโยบายสังคมจะทำให้ประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ตกขอบ สามารถมีสิทธิเข้าถึงบริการสวัสดิการ ทรัพยากรต่าง ๆ ของภาครัฐได้เท่าเทียมกับประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม

2.2.1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศไทย

นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศไทยช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีตัวอย่างเช่น

2.2.1.1 นโยบายพระราชบัญญัติสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

นโยบายสวัสดิการแห่งรัฐโดยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ถือกำเนิดขึ้นภายใต้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2559 เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยไม่เกินปีละ 30,000-100,000 บาท ทั่วประเทศ ให้พ้นจากปัญหาความยากจน โดยให้มีการขึ้นทะเบียนกับกระทรวงการคลัง จากนั้นจะออกเป็นบัตรสวัสดิการเพื่อช่วยในการลดค่าครองชีพ ทั้งการซื้อสินค้าจำเป็นพื้นฐานในร้านธงฟ้าประชารัฐ และการเดินทาง (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561)

การดำเนินงานนโยบายพระราชบัญญัติสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

ระยะที่ 1 ภาครัฐให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐโดยให้วงเงินค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง มีเป้าหมายเน้นการช่วยเหลือลดภาระค่าครองชีพแก่ผู้มีรายได้น้อยทั้งค่าสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ค่าซื้อก๊าซหุงต้ม ค่ารถโดยสาร ไม่ว่าจะ เป็นรถเมล์รถไฟฟ้า รถโดยสารประจำทาง บขส. และรถไฟ

ระยะที่ 2 “มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” จะเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้มีรายได้น้อยใน 4 มิติ ได้แก่ การมีงานทำ การฝึกอบรมและการศึกษา การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบและการเข้าถึงสิ่งจำเป็นพื้นฐาน

ผลการดำเนินงานนโยบายประชารัฐสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

ระยะที่ 1 การให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในระยะแรก ภาครัฐให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐโดยให้วงเงินค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ประกอบด้วย

- (1) วงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น สินค้าเพื่อการศึกษา และวัตถุดิบเพื่อเกษตรกรรมจากร้านธงฟ้าประชารัฐและร้านอื่น ๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดโดยผู้มีรายได้น้อยไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี จะได้รับ 300 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนผู้มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาทต่อปี แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี จะได้รับ 200 บาทต่อคนต่อเดือน
- (2) วงเงินส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้มจากร้านค้าที่กระทรวงพลังงานกำหนด 45 บาทต่อคนต่อ 3 เดือน
- (3) วงเงินค่าโดยสารรถเมล์ ขสมก. ระบบ e-Ticket /รถไฟฟ้า 500 บาทต่อคนต่อเดือน
- (4) วงเงินค่าโดยสารรถ บขส. 500 บาทต่อคน ต่อเดือน และ
- (5) วงเงินค่าโดยสารรถไฟ 500 บาทต่อคนต่อเดือน โดยผู้มีสิทธิสามารถใช้สิทธิตามวงเงินในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2560 เป็นต้นไป ซึ่งการให้วงเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นเพียงการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่ผู้มีรายได้น้อยหรือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงและยั่งยืน

รูปภาพที่ 2 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560 มาตรการเฟส 1 และ 2 โดย กรมบัญชีกลาง

ระยะที่ 2 “มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน และจะมีส่วนช่วยลดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือผู้มีรายได้น้อยเป็นรายบุคคล ตามความจำเป็นอย่างรอบด้านโดยมุ่งสร้างโอกาสใน 4 มิติ ได้แก่ การทำงาน การฝึกอบรมอาชีพและการศึกษา การเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ ซึ่งมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือเป็นมิติใหม่ของการจัดทำมาตรการของรัฐบาลใน 5 ประการ คือ

- (1) เป็นครั้งแรกของการจัดทำมาตรการที่มีการบูรณาการความร่วมมือและโครงการในการแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นปัญหารากเหง้าของประเทศ
- (2) เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนแบบไม่เหวี่ยงแห มีเป้าหมายชัดเจน
- (3) เป็นการออกแบบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตรายบุคคลโดยที่มหมอบระชารัฐสุขใจ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์และเสนอแนะแผนที่ชีวิตให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

(4) มีการบันทึกและติดตามผลสัมฤทธิ์อย่างใกล้ชิดจากผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

(5) เป็นการแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างรอบด้านและยั่งยืนเพราะเป็นการติดต่ออาวุธให้เครื่องมือแก่ผู้มีรายได้น้อยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญนำไปสู่การลดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นการจัดสรรงบประมาณโดยตรง ไปสู่กลุ่มเป้าหมายเพื่อเศรษฐกิจฐานราก คือ ประชาชนผู้มีรายได้น้อยและเกษตรกรที่ลงทะเบียนในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้การช่วยเหลือจากภาครัฐตรงกลุ่มเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดเนื่องจากการระบุตัวตนประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างชัดเจน มีการระบุอาชีพซึ่งจะแสดงถึงความจำเป็นในการรับความช่วยเหลือที่แตกต่างกัน และรัฐบาลมีฐานข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือสวัสดิการในแต่ละประเภท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานสถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำ พบว่า สัดส่วนคนยากจนลดลงจากร้อยละ 9.85 ในปี 2561 มาอยู่ที่ร้อยละ 6.24 ในปี 2562 หรือมีคนจนจำนวน 4.3 ล้านคน ลดลงจาก 6.7 ล้านคนในปีก่อนหน้า สถานการณ์ความยากจนในระยะ 5 ปี หลัง (ปี 2558 - 2562) พบว่า สัดส่วนคนจนอยู่ในระดับต่ำ โดยมีสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 10 การปรับตัวลดลงของคนจนในปี 2562 สาเหตุสำคัญเกิดจากการขยายความครอบคลุมมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐในปี 2562 โดยเฉพาะโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยตรง โดยในปี 2562 มีผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวนทั้งหมด 14.5 ล้านคน เพิ่มขึ้นมาจากปี 2561 ที่มี 11.4 ล้านคน จากการที่รัฐบาลได้เปิดการลงทะเบียนรอบพิเศษ ในระหว่างช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2561 สำหรับกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียนในรอบก่อนหน้า (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

อุปสรรคการดำเนินงานนโยบายประชารัฐสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

จากการดำเนินนโยบายประชารัฐสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐพบว่า มีอุปสรรคคือการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐว่าใครคือคนจน

การระบุตัวคนจน ให้ถูกต้องเป็นเรื่องจำเป็นที่จะทำให้การดำเนินนโยบายแก้ปัญหาความยากจน มีประสิทธิภาพมากที่สุด โครงการลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยเพื่อรับสวัสดิการของรัฐ ปี 2559 นั้น ได้ใช้เกณฑ์ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน คือ ผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้ที่ต่ำกว่า เส้นความยากจน (Poverty line) จึงจัดได้ว่าเป็นกลุ่ม “คนจน” หรือ “ประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน” และโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐระยะที่ 1 ปี 2560 รัฐบาลได้เพิ่มเกณฑ์ด้านทรัพย์สิน และบ้านและที่ดินเข้ามา คือ 1) รายได้ คือ ต้องมีรายได้ไม่เกินปีละ 100,000 บาท 2) ทรัพย์สิน เช่น มีเงินในบัญชีเงินฝากไม่เกิน 100,000 บาท 3) บ้านและที่ดิน เช่น บ้านขนาดไม่เกิน 25 ตารางวา หรือมีที่ดินเพื่อทำการเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ ทำให้มีผู้ลงทะเบียนเพื่อขอรับบัตรคนจนในปี 2560 ประมาณ 14 ล้านคน เมื่อตรวจสอบแล้วเหลือผู้มีสิทธิตามที่กำหนด ประมาณ 11 ล้านคน โดยผู้มีสิทธินั้นเพิ่มขึ้นจากปี 2559 เป็นจำนวนมาก (บุรฉัตร จันทรแดง และคณะ, 2562)

โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐระยะที่ 2 ปี 2561 - จนถึงปัจจุบันปัญหาที่พบ คือ ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐบางคน มีรายได้ที่สูงกว่าหลักเกณฑ์คุณสมบัติเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐต้องกำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขใหม่ ปี 2564 และหากมีการเปิดลงทะเบียนรอบใหม่ ผู้ถือบัตรคนจนเดิมจะต้องลงทะเบียนใหม่ทั้งหมด โดยรัฐให้เหตุผลที่ต้องลงทะเบียนใหม่ทั้งหมดเพราะในเวลานี้ผู้ถือบัตรคนจนบางคนมีรายได้ที่สูงกว่าหลักเกณฑ์คุณสมบัติเป็นจำนวนมาก โดยหลักเกณฑ์เบื้องต้น คือ รัฐจะใช้หลักเกณฑ์รายได้และทรัพย์สินครัวเรือนเป็นเกณฑ์เฉลี่ยในการตัดสินใจ ตัดสิน ต่างจากที่ผ่านมาที่พิจารณาจากรายได้รายบุคคล

นอกจากนี้ยังพบปัญหาเรื่องคนนำบัตรไปใช้ในทางที่ผิด คือ นำเงินในบัตรไปแลกเป็นเงินสด เพื่อนำเงินสดไปซื้อของ ไปทำอย่างอื่นที่ต้องการจริง ๆ ซึ่งไม่มีในร้านธงฟ้า ทำให้รู้สึกว่าการได้เงินดีกว่าโดยทางร้านค้าที่รับแลกก็จะได้กำไร และในกรณีที่ร้านค้าเป็นร้านธงฟ้าอยู่แล้ว ร้านก็สามารถรู้ดูใช้เวลาได้ก็ได้ กรณีคล้ายกับ โครงการ Supplemental Nutrition Assistance Program (SNAP) หรือ Food Stamps ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มอบสิทธิประโยชน์ผ่านบัตรการโอนผลประโยชน์ทางอิเล็กทรอนิกส์ (EBT) ซึ่งคล้ายกับบัตรเดบิต แต่สามารถใช้ซื้อร้านขายของชำได้ที่ร้านค้าปลีกที่มีสิทธิ์เท่านั้น ถ้าเอาสิทธิไปแลกของได้ สุดท้ายก็จะมีคนอยากได้เงินมากกว่าของ (สมชัย จิตสุชน, 2560)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

(1) การมีระบบฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย กระทรวงการคลังได้นำข้อมูลผู้ลงทะเบียนไปตรวจสอบคุณสมบัติบุคคล ทรัพย์สิน และรายได้ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการปกครอง ตรวจสอบคุณสมบัติบุคคล ธนาคารพาณิชย์และธนาคารแห่งประเทศไทย ตรวจสอบ จำนวนเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารและทรัพย์สิน ได้แก่ สลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส. พันธบัตรรัฐบาล และตราสารหนี้ กรมที่ดินตรวจสอบการครอบครองที่ดิน และกรมสรรพากรตรวจสอบรายได้ของปี2559 โดยผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดที่จะได้รับพระราชรัฐสวัสดิการ การให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะทำให้การช่วยเหลือจากภาครัฐถูกกลุ่มเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด การที่รัฐบาลมีฐานข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือสวัสดิการในแต่ละประเภท ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบนโยบายหรือมาตรการในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสังคมและการช่วยเหลือของภาครัฐให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งเพื่อใช้ติดตามและประเมินผลการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งจะมีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร (งบประมาณ) ของภาครัฐ

(2) มีการวิเคราะห์และให้ความช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐรายบุคคล (Personalized Plan) โดยจัดให้มีผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (Account Officer: AO) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อน“มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ระยะที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ในการดำเนินงานตามมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนั้น ผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (Account Officer : AO) มีบทบาทสำคัญในการดูแลและให้คำแนะนำแก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้เหมาะสมและสอดคล้องตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล โดย AO ต้องรับผิดชอบดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐแต่ละรายตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการวิเคราะห์ การให้คำแนะนำแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิต และติดตามผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พร้อมทั้งรายงานผลการปฏิบัติงานให้คณะทำงานระดับอำเภอและกระทรวงการคลังทราบผ่านระบบการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เข้าฐานข้อมูลของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการคลังอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ให้บรรลุเป้าหมาย

2.2.1.2 นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุถือเป็นสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่ง ที่รัฐบาลจัดสรรให้กับผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นเงินช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายการดำรงชีวิตในแต่ละเดือน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2552

การดำเนินงาน

จุดเริ่มต้นของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คือ เมื่อรัฐบาลจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน พ.ศ.2536 เพื่อให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน จำนวน 200 บาท ต่อเดือน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อมาในปี 2559 ได้มีการปรับเพิ่มเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุเป็นคนละ 500 บาท ต่อเดือน อีกทั้งในทางปฏิบัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพทางการคลังสามารถเพิ่มจำนวนเงินต่อเดือน แต่รวมแล้วไม่เกิน 1,000 บาท เพื่อให้เพียงพอต่อสภาวะการดำรงชีพ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561) สำหรับในปัจจุบันนั้น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ โดยผู้สูงอายุจะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นรายเดือนต่อเนื่องไปจนกว่าจะเสียชีวิต ซึ่งแบ่งได้ตามนี้

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 60-69 ปี	จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 600 บาท/คน/เดือน
ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 70-79 ปี	จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 700 บาท/คน/เดือน
ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 80-89 ปี	จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 800 บาท/คน/เดือน
ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 90 ปี ขึ้นไป	จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 1,000 บาท/คน/เดือน

ผลการดำเนินงาน

นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างเหมาะสม รัฐบาลช่วยเหลือผู้สูงอายุในเรื่องของการลดภาระค่าใช้จ่ายเบื้องต้น โดยมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562) ได้จัดทำรายงานการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ปี พ.ศ 2555 - 2562 พบว่า การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มต่อเนื่องเพราะสังคมไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ สถิติปี 2560 จำนวนผู้สูงอายุ (ข้อมูลกรมส่งเสริมการ

ปกครองท้องถิ่น, เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร) รวม 8.1 ล้านคน วงเงินกว่า 64,783 ล้านบาท ปี 2561 จำนวน 8.3 ล้านคน วงเงินประมาณ 66,407 ล้านบาท ปี 2562 ผู้สูงอายุจำนวน 9 ล้านคน ใช้จ่ายงบประมาณไปราว ๆ 71,911 ล้านบาท ปี 2563 จำนวนผู้สูงอายุพุ่งถึง 12.1 ล้านคนหรือราว 18% ของจำนวนประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มเป็น 20% ในปี 2564 คาดว่าจะต้องใช้งบเพื่อจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก “ตั้งแต่ช่วงปี 2555-2562 พบรายจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุประมาณ 500,334 ล้านบาท เฉลี่ยรายรับต่อคนต่อเดือน ประมาณ 645-658 บาท”

หากพิจารณาในแง่ประสิทธิผลของนโยบายแล้วนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 - 1,000 บาท จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้จริงหรือไม่ หากเราพิจารณาจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ราคาสินค้าต่าง ๆ ปรับแพงขึ้น ในกรณีกับผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่ไม่ยากจน มีฐานะ อาจจะรู้สึกพึงพอใจกับเบี้ยยังชีพที่ได้รับในระดับนี้ แต่หากเป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ครอบครัวยากจน ซึ่งมีปัญหาในการดำรงชีวิตอยู่พอสมควรเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 - 1,000 บาท อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนดีขึ้นมาได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบทอาจมีภาระจากการต้องเลี้ยงดูหลาน ที่พ่อแม่ต้องเคลื่อนย้ายจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อทำงาน เมื่อมีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูหลาน ผู้สูงอายุก็ไม่สามารถประกอบอาชีพ ไม่มีหนทางในการหารายได้ ดังนั้นสวัสดิการเบี้ยยังชีพที่ผู้สูงอายุได้รับก็อาจต้องเอามาจุนเจือลูกหลานด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตทั้งครอบครัวแน่นอน สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ที่ไม่มีรายได้ทางอื่นเลย เงินเบี้ยยังชีพ 600 - 1,000 บาท เปรียบเสมือนความหวังของทั้งเดือน ซึ่งอาจเพียงพอสำหรับการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคมาไว้กินไว้ใช้ แต่คงไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเหล่านี้ดีขึ้นได้

อุปสรรคจากการดำเนินนโยบาย

- (1) ปัญหาจากตัวนโยบาย กล่าวคือ การที่รัฐกำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกได้ว่า จะรับเงินเบี้ยยังชีพผ่านทางช่องทางไหน ได้แก่ รับเป็นเงินสดด้วยตนเอง ให้ผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจรับแทน โอนเข้าบัญชีธนาคารในนามของผู้สูงอายุ โอนเข้าบัญชีธนาคารในนามของผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้สูงอายุ เนื่องจากมีหลายช่องทางทำให้บุคลากรมีความกังวลในเรื่องของ การคิดเงิน การถือเงิน หากทางภาครัฐกำหนดให้ผู้สูงอายุรับเงินได้เพียงช่องทางเดียว คือ โอนเงินเข้าบัญชีก็จะตัดความกังวลของบุคลากรได้มากขึ้น

- (2) ปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอและล่าช้า เกิดปัญหาการเลื่อนจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทำให้เทศบาลต้องยืมเงินสะสมของเทศบาลมาจ่ายเบี้ยยังชีพแทนก่อนที่เงินอุดหนุนจะส่งมา ทำให้คนที่รับเงินโอนเข้าบัญชีต้องมารับเป็นเงินสดแทน
- (3) ปัญหาจำนวนเบี้ยยังชีพที่จัดสรรให้ตามระเบียบไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น สินค้าต่าง ๆ ก็มีราคาแพง ทำให้เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายประจำแต่ละเดือนของผู้สูงอายุ อีกทั้งผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่กับลูกหลานจะต้องใช้จ่ายเงินในการดำรงชีพมากขึ้น
- (4) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้พบการลงทะเบียนซ้ำซ้อนของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุได้รับข่าวประชาสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องหรือหลอกลวง อาทิ การแชร์ข้อมูลที่เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริงผ่านทางช่องทางออนไลน์ ซึ่งมีผู้ใช้เป็นจำนวนมาก เช่น กรณีข่าวปลอมเรื่องการเพิ่มเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีชีวิตอยู่จำเป็นต้องไปรายงานตัวต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ตนมีทะเบียนบ้านอยู่ที่นี่และรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอยู่ เป็นปัญหาสำหรับทุกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุที่ขาดความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีเกิดความสับสน และเดินทางมาที่สำนักงานเขตเป็นจำนวนมาก (ณพวิทย์ ดิษยนันท, 2562)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ กรมมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยของ ณพวิทย์ ดิษยนันท (2562) เรื่อง ความสำเร็จ ล้มเหลว และความท้าทายของการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า การนำระบบ e-Social Welfare มาใช้ในการปฏิบัติงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถตรวจสอบสิทธิของผู้สูงอายุหรือคุณสมบัติ ในการรับลงทะเบียนได้เบื้องต้นลดปัญหาในการเบิกจ่ายซ้ำซ้อนซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้สูงอายุถูกตัดสิทธิในการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และยังสามารถตรวจสอบสถานการณืการมีชีวิตของผู้สูงอายุหรือทะเบียนบ้านได้โดยรวดเร็ว โดยเดิมทีก่อนที่จะมีระบบ e-Social Welfare สำนักงานจำเป็นที่จะต้องทำตามกฎระเบียบ กฎหมายในการดำเนินงานตามนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยการจัดทำฎีกาเป็นข้อมูลหลักฐานในการเบิกจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในแต่ละเดือน ทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดทำและในขั้นตอนการตรวจสอบขออนุมัติ

งบประมาณในการเบิกจ่ายแต่ละเดือน ซึ่งระบบ e-Social Welfare เป็นระบบที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และมีความถูกต้องในข้อมูลตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดที่มากกว่าระบบการเบิกจ่ายแบบฎีกา

2.2.1.3 นโยบายเบี้ยคนพิการ

เบี้ยยังชีพคนพิการ เป็นเงินที่ทางภาครัฐมีการจัดสรรให้กับผู้พิการตามแต่ละพื้นที่ทุกพื้นที่ในประเทศไทย โดยมีการจ่ายผ่านไปยังองค์กรส่วนท้องถิ่นตามแต่ละพื้นที่นั้นๆ โดยผู้พิการจะต้องมาทำการลงทะเบียนเพื่อระบุตัวตนว่าเป็นบุคคลผู้มีความพิการในประเภทต่างๆ เหมาะสมที่จะได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการนี้ ตามความชอบธรรม (The National Disability Rights Network (NDRN), 2560)

การดำเนินงาน

คนพิการที่ได้รับสิทธิในเบี้ยยังชีพของคนพิการนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่ประกอบไปด้วย เป็นผู้ มีสัญชาติไทย, มีภูมิลำเนาในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน, มีบัตรประจำตัวคนพิการที่ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่เป็นบุคคลที่อยู่ในความอุปการะจากสถานสงเคราะห์ของรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายดำรงชีพให้กับผู้พิการนั้น จ่ายผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะจ่ายเงินเบี้ยความพิการให้คนพิการ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยความพิการให้คนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2553 เดือนละ 1 ครั้ง ตามงวดการจัดสรรงบประมาณของรัฐ อัตรารายละ 800 บาท ต่อเดือน สำหรับในปีงบประมาณ 2564 นั้น มติคณะรัฐมนตรี ได้เห็นชอบให้เพิ่ม "เบี้ยความพิการ" เป็น 1,000 บาท ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 - กันยายน 2564 ให้กับผู้พิการ 2 กลุ่ม ดังนี้

- (1) ผู้พิการที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะได้รับ 1,000 บาท/เดือน (จากเดิม 800 บาท/เดือน) ผ่านการโอนเข้าบัญชีธนาคารที่รับเบี้ยคนพิการ
- (2) ผู้พิการที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมี "บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ" จะได้รับเบี้ยความพิการเพิ่ม 200 บาท/เดือน โดยการโอนเข้าบัญชีธนาคารที่รับเบี้ยคนพิการ 800 บาท และเข้าบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 200 บาท รวมทั้งสิ้น 1,000 บาท

ทั้งนี้สำหรับผู้พิการที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป แต่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะไม่ได้รับสิทธิเพิ่มเติม ยังคงได้รับเบี้ยความพิการ 800 บาท/เดือน ตามเดิม

ผลการดำเนินงาน

ปัจจุบันมีผู้มาขึ้นทะเบียนคนพิการประมาณ 2.05 ล้านคน ในจำนวนนี้แยกเป็นกลุ่มคนพิการที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และกลุ่มคนพิการที่อายุต่ำกว่า 18 ปี รวม 1.2 ล้านคน รัฐบาลได้ปรับเพิ่มเบี้ยจาก 800 บาทเป็น 1,000 บาท ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 แล้ว นอกนั้นอีก 8 แสนกว่าคนยังรับเบี้ยคนพิการ 800 บาท

นโยบายเบี้ยคนพิการเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการให้ได้รับความช่วยเหลือและเอื้ออำนวยให้คนพิการมีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากคนพิการมีค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมมากกว่าบุคคลทั่วไป หากพิจารณาในแง่ประสิทธิผลของนโยบายแล้วนั้น เบี้ยคนพิการ 800 – 1,000 บาท จะช่วยให้คนพิการมีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้หรือไม่ หากพิจารณาดูจะพบว่าคนพิการเป็นบุคคลที่มีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตค่อนข้างมากกว่าคนปกติทั่วไป และด้วยข้อจำกัดทางด้านสุขภาพทำให้คนพิการส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพและงานที่มั่นคง เบี้ยคนพิการรายเดือนอาจจะเป็นรายได้ทางเดียวที่เขามีอยู่ และกรณีที่ไม่ได้ดูแลหรืออยู่กับบุคคลสูงอายุก็ยิ่งทำให้คนพิการที่ปกติลำบากอยู่แล้ว ลำบากมากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะนอกจากจะต้องดูแลช่วยเหลือตัวเองแล้วยังต้องดูแลบุคคลอื่นด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เงินช่วยเหลือเหล่านี้อาจจะทำให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในแต่ละเดือน แต่ไม่สามารถช่วยให้เกิดผลที่ดีต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาวได้

อุปสรรคจากการดำเนินนโยบาย

1. ปัญหาจำนวนเบี้ยยังชีพที่จัดสรรให้ตามระเบียบไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จากการที่รัฐมีการปรับเพิ่มเบี้ยคนพิการ จาก 800 เป็น 1,000 บาท สำหรับกลุ่มคนพิการที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และกลุ่มคนพิการที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ นั้น ทำให้กลุ่มผู้พิการที่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ไม่ได้รับสิทธิเพิ่มเติม โดยยังคงได้รับเบี้ยคนพิการ 800 บาท/เดือน นั้น เกิดการเรียกร้องสิทธิ เนื่องจากเบี้ยคนพิการ 800 บาทต่อเดือน ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะคนพิการที่ป่วยติดเตียงหรือมีชีวิตที่ลำบากกว่าคนพิการปกติทั่วไป ยิ่งต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น (ไพศาล ฮาแว, 2563)
2. ปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอและล่าช้า เกิดปัญหาการเลื่อนจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้พิการ เนื่องจากกรมบัญชีกลางไม่สามารถโอนเงินเข้าบัญชีผู้มีสิทธิรับเงินและโอนเข้าบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้ภายในกำหนด เนื่องจากติดขัดขั้นตอนเรื่องการจัดสรรงบประมาณ

ไป-กลับ ระหว่างกรมบัญชีกลาง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แสดงถึงการบริหารจัดการงบประมาณที่ผิดพลาด (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

2.2.1.4 นโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

เป็นนโยบายสำคัญระดับชาติตามแผนบูรณาการการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เป็นการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมโดยการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้แก่เด็กแรกเกิดในครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน เป็นมาตรการให้บิดา มารดาหรือ ผู้ปกครองนำเด็กเข้าสู่ระบบบริการของรัฐ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย รวมทั้งเป็นหลักประกันให้เด็กได้รับสิทธิด้านการอุปถัมภ์และการพัฒนาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) (ศูนย์ปฏิบัติการโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2561)

การดำเนินงาน

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558 กลุ่มเป้าหมายเด็กที่อยู่นอกระบบประกันสังคมในครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน (รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยไม่เกิน 36,000 บาท ต่อคน ต่อปี) เป็นเด็กที่เกิดระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2558 - 30 กันยายน 2559 โดยอุดหนุนเงินรายละ 400 บาท ต่อเดือนเป็นเวลา 1 ปี เริ่มจ่ายเงินอุดหนุนตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2559

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2559 ให้ขยายเวลาการให้เงินอุดหนุน ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปี และเพิ่มวงเงินเป็น 600 บาท ต่อคน ต่อเดือน

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2560 ยกเลิกเงื่อนไขผู้มีสิทธิที่ต้องไม่เป็นผู้อยู่ในระบบประกันสังคม และเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 รวมทั้งให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงข้อมูลผู้มีรายได้น้อยตามโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการของรัฐ นำมาใช้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมโครงการและปรับปรุง กระบวนการตรวจสอบและรับรองสิทธิ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562 ขยายระยะเวลาให้เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิด - 6 ปี และขยายฐานรายได้ของกลุ่มเป้าหมายไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคน ต่อปี

ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมีการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในสังคมไทย เรื่องเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร อาจกล่าวได้ว่า ความคาดหวังจากการดำเนินงานการจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบ่งได้ 3 ด้าน ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กแรกเกิด ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว และผลที่เกิดขึ้นกับสังคม ในแต่ละด้านมีผลดังนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กแรกเกิด เห็นว่า โครงการเงินอุดหนุนฯ มีผลที่เกิดขึ้นกับเด็กแรกเกิด เด็กแรกเกิดมีสิทธิเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐ เด็กแรกเกิดสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข เช่น การได้รับวัคซีน การดูแลสุขภาพ เป็นต้น หรือเด็กแรกเกิดได้รับการเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่จากแม่และคนในครอบครัว และลดปัจจัยเสี่ยงการทอดทิ้งเด็กในครอบครัวที่มีฐานะยากจน

2. ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว เห็นว่า โครงการเงินอุดหนุนฯ มีผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ได้แก่ การช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การหนุนเสริมกำลังใจให้กับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือแม่ในภาวะยากลำบาก รวมทั้งพ่อแม่หรือผู้ดูแลหลักมีการนำเด็กเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพทำให้เด็กได้พบแพทย์ตามนัดหมายเพื่อติดตามพัฒนาการเด็ก พ่อแม่หรือผู้ดูแลหลักดูแลเอาใจใส่เด็กแรกเกิด เป็นการลดความเดือดร้อนในครัวเรือน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในการเลี้ยงดูเด็ก

3. ผลที่เกิดขึ้นกับสังคม เห็นว่า โครงการเงินอุดหนุนฯ มีผลที่เกิดขึ้นกับสังคม ได้แก่ การจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดส่งเสริมให้แม่และเด็กได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานรัฐ เกิดระบบฐานข้อมูลเด็กแรกเกิดที่รัฐจะนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาเด็กในระยะยาว การจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าต่อเด็กในระยะยาว เน้นการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและครอบครัวตามสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กแรกเกิดให้มีคุณภาพ มีสุขภาพที่จะเติบโตเป็นเด็กที่ดี เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ หน่วยงานภาครัฐได้ทราบถึงสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็ก ส่งผลให้สามารถปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาเพิ่มมากขึ้น เช่น การติดตามผู้ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจะทำให้หน่วยงานได้ทราบถึงความรู้ ทักษะในการเลี้ยงดูเด็ก ในอนาคตต่อไป (ศรีเสด็จ กองแกน และคณะ, 2563)

ผลการดำเนินงาน

นโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลและให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หากพิจารณาในแง่ประสิทธิผลของนโยบายแล้วนั้น เงินอุดหนุนรายละ 400 – 600 บาทต่อเดือน คงไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความจำเป็นของตัวเด็กที่ต้องมีนมรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ต้องใส่แพมเพิร์ส และต้องมีคนช่วยดูแลพัฒนาการของเด็ก ซึ่งหากเด็กไม่สามารถทานอาหารได้อย่างที่ควรจะเป็น มักจะส่งผลกระทบต่อถึงพัฒนาการทั้งร่างกายและสติปัญญา พอถึงช่วงเวลาที่ต้องเรียน อาจเรียนได้ช้ากว่าเพื่อน และทำให้พลาดโอกาสเป็นแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต (ขวัญพลอย ชีซ่าง, 2563)

อุปสรรคจากการดำเนินนโยบาย

การนำเงินไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่ผิด หากผู้ปกครองนำเงินอุดหนุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น ผู้ปกครองอาจนำเงินไปเล่นการพนัน ซื้องูหรือบุหรี่โดยไม่มองเห็นความจำเป็นของเงินอุดหนุนที่ได้มา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการใช้เงินผิดประเภท หากหน่วยงานรัฐเอาใจใส่ในการใช้เงิน หวังว่าเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดจะนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ

2.2.1.5 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 – โครงการเราชนะ

โครงการเราชนะซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือด้วยการลดภาระค่าครองชีพให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อก่อให้เกิดการนำไปใช้เพื่อการใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคที่จำเป็นและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทาง อันจะก่อให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจไทย จำนวนไม่เกิน 3,500 บาท ต่อคน ต่อเดือนเป็นระยะเวลาสองเดือน รวม 7,000 บาท

การดำเนินงาน

โครงการเราชนะแบ่งประชาชนผู้มีสิทธิออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ได้รับสิทธิ์ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กลุ่มผู้ได้รับสิทธิ์ผ่าน G-wallet (แอปพลิเคชัน ‘เป๋าตัง’) และกลุ่มเปราะบาง ที่เป็นผู้ได้รับสิทธิ์ผ่านบัตรประชาชน (ผู้ที่ไม่มีสมาร์ตโฟน) โดยกลุ่มเปราะบาง หรือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษนั้น จะต้องไปลงทะเบียนผ่านธนาคารกรุงไทย ออมสิน หรือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หากผ่านการตรวจสอบสิทธิ์ก็จะได้รับวงเงินสิทธิ์จำนวน 7,000

บาท แต่สามารถใช้จ่ายผ่านบัตรประจำตัวประชาชน นอกจากนี้ในช่วงครึ่งปีหลัง กลุ่มผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรคนจน) และกลุ่มเปราะบาง ยังได้รับเงินช่วยเหลือผ่านมาตรการ "เพิ่มกำลังซื้อให้ประชาชน" เพื่อนำไปใช้จ่ายสิทธิผ่านร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการของรัฐ เช่น ธงฟ้าประชารัฐ ฯลฯ โดยจะได้รับเพิ่มเติมเดือนละ 200 บาท เป็นระยะเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564 หรือรวมรายละ 1,200 บาท

ผลการดำเนินงาน

หากพิจารณาในแง่ประสิทธิภาพของนโยบายแล้วนั้นนโยบายเราชนะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือด้วยการลดภาระค่าครองชีพให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ นำไปใช้เพื่อการใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภค อันจะก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สรุปผลการใช้จ่ายของโครงการ "เราชนะ" ประชาชน ผู้ได้รับสิทธิ จำนวน 33.2 ล้านคน มีการใช้จ่ายรวมทั้งสิ้น 273,475 ล้านบาท ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2564 สิ้นสุดโครงการ โดยแยกได้ ดังนี้

1. ประชาชนกลุ่มผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 13.7 ล้านคนได้มีการใช้จ่ายตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564 เป็นต้นมาจำนวน 101,301 ล้านบาท
2. ประชาชนกลุ่มที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลของแอปพลิเคชัน "เป๋าตัง" ในโครงการเราเที่ยวด้วยกันและคนละครึ่งและกลุ่มประชาชนทั่วไปที่ลงทะเบียนทางเว็บไซต์ www.เราชนะ.com ที่ผ่านการคัดกรองคุณสมบัติแล้วจำนวน 17.1 ล้านคน และมีการใช้จ่ายวงเงินสิทธิสะสมตั้งแต่วันที่ 18 ก.พ. 2564 เป็นต้นมาจำนวน 151,344 ล้านบาท
3. ประชาชนกลุ่มผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษที่ผ่านการคัดกรองคุณสมบัติแล้วจำนวน 2.4 ล้านคน มียอดใช้จ่ายวงเงินสิทธิสะสมตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม 2564 เป็นต้นมาจำนวน 20,830 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2564)

อุปสรรคจากการดำเนินนโยบาย

การช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ประชาชนผ่านมาตรการเงินโอนด้วยการเลือกกลุ่มเป้าหมายนั้นมักประสบปัญหาสำคัญสองประการ ปัญหาประการแรก คือ ผู้ที่ได้รับสิทธินั้นไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้เงินโอนรั่วไหลไปสู่ผู้ที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ (inclusion error) ขณะที่ปัญหาประการที่สองคือ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายนั้นตกหล่นไม่ได้รับสิทธิ จึงไม่ได้รับการ

ช่วยเหลืออย่างที่ไม่ควรจะเป็น (exclusion error) (อิสร์กุล อุณหเกตุ, 2564) หากโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ประชาชนมีเป้าหมายหลักที่กลุ่มครัวเรือนที่ยากจนและเปราะบาง ปัญหาในกลุ่มเป้าหมายที่ตกหล่นไม่ได้รับสิทธินั้นอาจจะเป็นปัญหาที่สำคัญว่า เนื่องด้วยกลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ คือ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยติดเตียง ที่ไม่มีสมาร์ตโฟน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข่าวสาร สิทธิต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ และมีความยากลำบากในการเดินทางเพื่อมาลงทะเบียนที่ธนาคาร ประกอบกับต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางซึ่งอาจจะมีไม่เพียงพอ จึงทำให้กลุ่มครัวเรือนยากจนและเปราะบางเข้าไม่ถึงสิทธิที่รัฐให้ความช่วยเหลือ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

จากปัญหาการตกหล่นของครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบาง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยติดเตียง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้สังเกตเห็นถึงปัญหาดังกล่าว โดยมอบหมายเจ้าหน้าที่และประสานเครือข่ายอาสาสมัครร่วมลงพื้นที่ปูพรมระดับหมู่บ้านทำการประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกให้คนกลุ่มนี้เข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ โดยการร่วมมือกับธนาคารกรุงไทย ลงพื้นที่รับลงทะเบียนให้กับกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถเดินทางไปลงทะเบียนด้วยตัวเองได้

จากการศึกษานโยบายทางสังคมที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศไทยทั้งการช่วยเหลือในเหตุการณ์ปกติก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการช่วยเหลือในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า นโยบาย/มาตรการส่วนใหญ่ จะเป็นการช่วยเหลือเยียวยาแบบที่เป็นตัวเงิน โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่พบจากการดำเนินนโยบายต่าง ๆ คือ จำนวนเบี้ยยังชีพหรือเงินเยียวยาที่จัดสรรให้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่ราคาสินค้าต่าง ๆ ปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น และในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเปราะบางจะมีความยากลำบากในการใช้ชีวิตที่มากกว่ากลุ่มคนทั่วไป อาจทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับคนที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากกลุ่มเปราะบาง มีข้อจำกัดในการป้องกันปัญหาและการปรับตัวที่มีความแตกต่างกัน ความสามารถในการหารายได้ รูปแบบงาน ลักษณะของที่อยู่อาศัย รูปแบบการเดินทาง ก็ไม่เท่ากัน ทำให้เงินเยียวยาที่ได้รับอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตคนเหล่านี้ดีขึ้น อีกทั้งจากการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ยังพบปัญหาด้านกลุ่มเป้าหมายที่อาจจะไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่รัฐต้องการให้ความช่วยเหลืออย่างแท้จริง กลุ่ม

ที่รัฐอยากจะช่วยเหลืออาจกลายเป็นแค่ผู้ตกหล่นในสังคม เช่น ในกรณีโครงการเราชนะ สำหรับกลุ่มเปราะบางที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ยังพบว่าในการตกหล่นของกลุ่มนี้อีกจำนวนมาก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ทั้งการเข้าไม่ถึงเทคโนโลยี ขาดสารประชาสัมพันธ์ การที่อยู่ในพื้นที่ๆลำบากอาจทำให้การเดินทางไม่สะดวก ค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้งก็ค่อนข้างมาก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบผลกระทบที่ไม่ได้คาดหวังจากนโยบาย นั่นคือ การนำเงินไปใช้แบบผิดวัตถุประสงค์โครงการ เช่น การนำเงินในบัตรไปแลกเป็นเงินสดเพื่อนำไปใช้จ่ายอย่างอื่นที่ไม่ได้เป็นไปตามที่วัตถุประสงค์ของโครงการตั้งเอาไว้ สำหรับปัจจัยที่มีส่วนในการทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่เกิดจากการมีระบบฐานข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ดีในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจจะยังไม่ครอบคลุมแต่ภาครัฐก็กำลังเร่งปรับปรุงฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีประสิทธิภาพสำหรับการทำงานในอนาคต และการร่วมมือร่วมใจกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

2.2.2 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในประเทศอื่นๆ

นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในต่างประเทศช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีตัวอย่างเช่น

2.2.2.1 ประเทศออสเตรเลีย : นโยบาย Child Care

ประเทศออสเตรียมีศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ทั่วประเทศกว่า 13,000 แห่ง ให้บริการดูแลเด็กอายุตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 5 ปี ที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งจะสามารถทำให้พ่อแม่ออกไปทำงานหาเงินได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องการเลี้ยงลูก เนื่องจากศูนย์ดูแลเด็กเล็กและการเรียนรู้เบื้องต้นจะช่วยเด็กๆในด้านการพัฒนาสังคม อารมณ์ และทักษะในการเรียนรู้ เด็กจะได้รับการดูแลอย่างมีคุณภาพ และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมตามเพศ อายุ และวัฒนธรรม กิจกรรมที่เตรียมไว้ให้เด็กแต่ละวัยจะมีการวางแผนโดยเน้นการกระตุ้นพัฒนาการตามวัย ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน และปล่อยให้อิสระให้เด็กเล่นตามจินตนาการ เมื่อถึงเวลาขับถ่ายเด็กโตจะได้รับการฝึกให้เข้าห้องน้ำ ห้องส้วมซึ่งมีขนาดเล็กเหมาะสมกับรูปร่างเด็ก ในด้านการดูแลสุขภาพของเด็ก ทุกคนจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามกำหนด ในด้านค่าบริการรัฐบาลจะช่วยค่าใช้จ่ายของบริการดูแลเด็กที่ได้รับการอนุมัติ โดยการเสียค่าบริการจะขึ้นอยู่กับรายได้ของพ่อแม่ ประชาชนผู้มีรายได้น้อยจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลโดยรัฐบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ศูนย์ฯยังเน้นการบริหารโดย

ให้ประชาชนหรือผู้รับบริการ คือพ่อแม่ของเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลเด็กโดยเข้าเยี่ยมเด็กได้ตลอดเวลา (นฤมล ชีระรังสิกุล, 2542)

ผลการดำเนินงาน

การให้บริการดูแลเด็กเล็กของประเทศออสเตรเลีย เป็นบริการที่จำเป็นและรัฐบาลได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากจะสามารถช่วยให้พ่อแม่ที่ทำงานอยู่สามารถทำงานหาเงินได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลเรื่องลูก โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีฐานะยากจน รัฐบาลก็ให้ความช่วยเหลือในการดูแลค่าใช้จ่ายบริการของศูนย์เด็กเล็ก ทำให้พ่อแม่ที่มีฐานะยากจนสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น อีกทั้งประเทศออสเตรเลียได้มีการจัดตั้งองค์กรกำกับคุณภาพการศึกษาและดูแลเด็กออสเตรเลีย (Australian Children's Education and Care Quality Authority หรือ ACECQA) เพื่อกำกับดูแลการดำเนินการของผู้ประกอบการการศึกษาและดูแลเด็กให้เป็นไปตามกรอบคุณภาพแห่งชาติที่กำหนดไว้ ได้แก่ การลงทะเบียน การตรวจสอบคุณสมบัติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและดูแลอัตราส่วนผู้ดูแลเด็ก การประเมินและการจัดอันดับ ทำให้เด็กเล็กที่ได้รับการดูแลในศูนย์ ได้รับการดูแลอย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน เน้นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการจินตนาการของเด็กตามวัย และการดูแลสุขภาพของเด็ก นโยบายนี้นอกจากจะทำให้พ่อแม่ที่มีฐานะยากจนสามารถทำงานหาเงินได้อย่างเต็มที่ ยังทำให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวให้เด็กเติบโตมาอย่างมีคุณภาพ หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว (กุศล สุนทรธาดา และคณะ , 2544) พบว่าเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพที่หน่วยงาน ต่าง ๆ ได้กำหนดขึ้นและจะนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพการจัดบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่าง ๆ ของไทยในอนาคต ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานในด้านปัจจัย(input) และกระบวนการ(process) มากกว่าในด้านผลผลิต(output) คือ คุณภาพของเด็กหรือพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่างประเทศ อาทิ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ พบว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่ประเทศไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ระหว่างครูกับผู้ปกครอง และระหว่างบุคลากรด้วยกัน การคุ้มครองป้องกันการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ การประกันคุณภาพของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กตามระยะเวลาเป็นรายปี ตลอดจนการกำหนดเกณฑ์คุณภาพการจัดบริการให้เหมาะสมตามกลุ่มอายุของเด็ก เป็นต้น

2.2.2.2 ประเทศสิงคโปร์ : นโยบาย Housing Policy

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ถูกกล่าวถึงว่าประสบความสำเร็จในหลายด้าน ทั้งการพัฒนาประเทศ คุณภาพชีวิตที่ดี และรายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศที่สูง ตลอดจนถึงด้านที่อยู่อาศัยสิงคโปร์ก็เป็นประเทศหนึ่งทีประสบความสำเร็จในแง่ที่ว่า พลเมืองชาวสิงคโปร์สามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยในราคาที่จ่ายได้กันอย่างทั่วถึง พลเมืองผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยที่รัฐอุดหนุน เนื่องจากการจัดสวัสดิการสังคมในด้านที่อยู่อาศัยถือเป็นภารกิจที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้ให้ความสำคัญและใส่ใจ จึงได้กำหนดให้นำที่ดินซึ่งรัฐมีอยู่ในมือมาทำโครงการที่อยู่อาศัย ทำให้ต้นทุนด้านที่ดินต่ำ ราคาที่อยู่อาศัยของประชาชนก็ถูกตามไปด้วย เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆที่รัฐต้องไปซื้อที่ดินเอกชนมาลงทุน ทำให้ต้นทุนของโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐไม่แตกต่างกับเอกชน อีกทั้งสิงคโปร์สามารถออกแบบแฟลตให้น่าอยู่ได้ ไม่ว่าจะเป็นขนาดของห้องที่กว้างขวาง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีสวนสาธารณะและต้นไม้รอบอาคาร ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ ความสำเร็จของการจัดหาที่อยู่อาศัยในสิงคโปร์ คือ ความมุ่งมั่นที่จะให้ประชาชนในประเทศของตัวเองมีที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพในราคาที่เข้าถึงได้ และเป็นการยกระดับที่อยู่อาศัยเพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2563) การวางผังเมืองจะใช้ตามแนวรถไฟฟ้า บริเวณใกล้สถานีก็จะมีศูนย์การค้า อาคารสำนักงาน และมีรถประจำทางให้บริการไปตามแฟลตต่าง ๆ บางแห่งก็มีรถไฟฟ้ารางเบาเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายหลัก ทำให้เดินทางได้สะดวกมากขึ้น คุณภาพการอยู่อาศัยดีขึ้น สามารถช่วยลดการเดินทางระหว่างบ้านไปยังที่ทำงานเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย

ผลการดำเนินงาน

จากนโยบายที่อยู่อาศัยที่รัฐอุดหนุนสำหรับผู้มีรายได้น้อย ทำให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยของประเทศสิงคโปร์สามารถเป็นเจ้าของบ้าน/มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองโดยรัฐบาลจะให้เงินอุดหนุนประชาชนในการซื้อบ้านเคหะของรัฐบาลในราคาถูกลง และในอนาคตราคาห้องพักดังกล่าวอาจมีราคาสูงขึ้นถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับการลงทุนของประชาชนและเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง นอกจากการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองแล้ว การออกแบบสภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้ทำนั้นยังส่งผลให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้แหล่งงาน หรือบริเวณที่มีระบบโครงข่ายการขนส่งสาธารณะที่ดีอยู่แล้ว

คนวัยทำงานไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ถือเป็น การวางนโยบายสังคมที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ประเทศไทย ก็มีโครงการบ้านเอื้ออาทรให้สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย แต่ยังคงขาดการวางผังเมืองที่ดี เช่น ทำเลที่ตั้งของโครงการยังมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม มีความแออัด หลายโครงการกลายเป็นหมู่บ้านร้าง เพราะการก่อสร้างที่ไม่แล้วเสร็จ สอดคล้องกับที่ (นณริฎ พิศลยบุตร, 2563) นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงกลไกของภาครัฐไทยในการสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้มีรายได้น้อยว่า แม้ว่าจะดีในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีจุดอ่อนพอสมควร เช่น การซื้อที่ดิน และสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย แม้ว่าจะมีราคาถูกแต่พบว่าไม่มีคนไปอยู่อาศัย เพราะทำเลไม่ตบโจทย์ ดังนั้น การสร้างที่อยู่อาศัยของภาครัฐต้องตบโจทย์ความต้องการของผู้ซื้อด้วย เห็นได้ชัดว่านโยบายด้านที่อยู่อาศัยของประเทศไทยยังคงมีปัญหา และไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้นได้

นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในต่างประเทศช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีตัวอย่างเช่น

2.2.2.3 ประเทศออสเตรเลีย : นโยบายเงินเยียวยา

1) มาตรการดูแลครัวเรือนและการจ้างงาน

(1) ให้เงินช่วยเหลือผู้ว่างงานคนละ 550 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (ราว 13,000 บาท) จ่ายทุก 2 สัปดาห์ เป็นระยะเวลา 6 เดือน

(2) Job Keeper Payment รัฐบาลให้เงินอุดหนุนค่าจ้างแก่นายจ้าง โดยลูกจ้างจะได้รับเงินคนละ 1,500 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (ราว 35,000 บาท) ทุก 2 สัปดาห์ นานสุดถึง 6 เดือน หลังจากนั้นขยายระยะเวลาให้เงินจนถึงปี 2564 แต่ปรับลดจำนวนเงินเป็นคนละ 1,200 ดอลลาร์ฯ (ราว 28,000 บาท) และ 1,000 ดอลลาร์ฯ (ราว 23,000 บาท) ตามช่วงเวลา

2) มาตรการช่วยเหลือภาคธุรกิจและเอสเอ็มอี

(1) ให้เงินทุนแก่ธุรกิจเอสเอ็มอีและองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 2,000 - 100,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (ราว 47,000 - 2,300,000 บาท) ขึ้นอยู่กับค่าจ้างพนักงานของแต่ละบริษัทเพื่อจูงใจให้ธุรกิจ

รักษาการจ้างงานไว้ โดยได้รับ 2 ครั้ง รอบแรกในช่วงเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2563 รอบที่ 2 เดือนมิถุนายน - กันยายน 2563

(2) รัฐบาลท้องถิ่นบางรัฐประกาศมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและช่วยเหลือธุรกิจเอสเอ็มอี เช่น การยกเว้น payroll tax ให้แก่ธุรกิจ

(3) สมาคมธนาคารออสเตรเลียผ่อนปรนให้ลูกหนี้เลื่อนชำระหนี้เป็นเวลา 6 เดือน สำหรับธุรกิจที่มีหนี้ต่ำกว่า 10 ล้านดอลลาร์ฯ ซึ่งครอบคลุมถึง 98 เปอร์เซ็นต์ของวงเงินสินเชื่อธุรกิจในธนาคารพาณิชย์ของออสเตรเลีย

2.2.2.4 ประเทศญี่ปุ่น : นโยบายเงินเยียวยา

1) แจกเงินเยียวยา 100,000 เยน จากการประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ ครอบคลุมทั้ง 47 จังหวัด ของรัฐบาลญี่ปุ่น โดยมีผลระหว่างวันที่ 16 เมษายน - 6 พฤษภาคม 2563 โดยในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลญี่ปุ่นมอบเงินเยียวยา 100,000 เยน (ราว 30,000 บาท) ให้กับประชาชนชาวญี่ปุ่นทุกคนโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่มีการจำกัดรายได้สำหรับการแจกเงินดังกล่าว เนื่องจากประชาชนได้รับการร้องขอให้งดออกจากเคหะสถานและถูกจำกัดการทำกิจกรรมต่าง ๆ (สำนักข่าวบีบีซี, 2563)

2) ให้เงินช่วยเหลือแก่นักเรียนนักศึกษา รัฐบาลอนุมัติให้เงินช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา 7 ประเภท ได้แก่ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา (เฉพาะนักเรียนชั้นปีที่ 4 - 5 และนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตร) และสถาบันสอนภาษาญี่ปุ่น โดยมีเงื่อนไข คือ เป็นนักเรียนนักศึกษาที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่ที่บ้านกับครอบครัว ชำระค่าเล่าเรียนเองด้วยเงินจากการทำงานพาร์ทไทม์ และครอบครัวมีรายได้ลดลง โดยรัฐบาลจะให้นักเรียนนักศึกษาคนละ 100,000 เยน (ราว 30,000 บาท) แต่ในกรณีที่นักเรียนนักศึกษาเป็นผู้ได้รับยกเว้นการเสียภาษีที่อยู่อาศัยจะได้รับเงินคนละ 200,000 เยน (ราว 60,000 บาท)

3) ให้เงินช่วยเหลือแก่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว รัฐบาลอนุมัติให้เงินช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวละ 50,000 เยน (ราว 15,000 บาท) ในกรณีที่มิบุตรมากกว่าหนึ่งคน รัฐบาลจะให้เงินช่วยเหลือเพิ่ม 30,000 เยน (ราว 9,000 บาท) ต่อคน และ

หากครอบครัวได้รับรายได้ลดลงจากวิกฤตโควิด-19 ก็จะได้รับเงินช่วยเหลือเพิ่มอีก 50,000 เยน (ราว 15,000 บาท) ด้วย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564a)

2.2.2.5 ประเทศสิงคโปร์ : นโยบายเงินเยียวยา

1) ให้เงินค่าอาหารกลางวันแม่โรงเรียนปิด เงินช่วยค่าอาหารกลางวัน ให้กับเด็ก ในช่วง circuit breaker โดยจ่ายเข้าบัตร smartcard เดือนละ 2 ครั้ง (ช่วงโรงเรียนปิด 5 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน)

- ประถมศึกษา ได้รับ 60 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ราว 1,400 บาท)
- มัธยมศึกษา ได้รับ 120 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ราว 2,800 บาท)

2) คี้นค่าเทอมของศูนย์ดูแลเด็ก โดยให้เป็นสิ่งของ (in-kind) หรือเงิน (in-cash) ขึ้นอยู่กับการตกลงกับผู้ปกครอง (ช่วงโรงเรียนปิด 5 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน)

2.2.2.6 ประเทศสหรัฐอเมริกา: นโยบายบริการส่งอาหาร

การบริการส่งอาหารให้กับกลุ่มเปราะบางในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยประกอบด้วยกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท ดังนี้

1) บริการส่งอาหารให้ผู้สูงอายุและผู้พิการ รัฐบาลกลางให้ความช่วยเหลือด้านอาหารแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการใน มีบริการส่งอาหารถึงบ้าน รวมถึงให้บริการส่งอาหารแก่กลุ่มชนพื้นเมืองอเมริกันด้วย (งบ 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

2) รัฐบาลกลางซื้อและแจกจ่ายอาหารให้แก่ผู้มีรายได้น้อย (งบมูลค่า 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

3) บริการส่งอาหารให้นักเรียนผู้มีรายได้น้อยและครอบครัว ปกตินักเรียนจากครอบครัวผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการ Supplemental Nutrition Assistance Program (SNAP) หรือ Food Stamps จะได้รับทุนสนับสนุนค่าอาหารกลางวันฟรีหรือได้รับส่วนลดพิเศษ ในช่วงวิกฤตโควิด-19 นักเรียนและครอบครัวจะได้รับการบริการอาหารเช้าและอาหารกลางวันส่งถึงบ้าน ในกรณีที่โรงเรียนปิดอย่างน้อย 5 วัน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564b)

จากการศึกษานโยบายทางสังคมที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในต่างประเทศทั้ง การช่วยเหลือในเหตุการณ์ปกติก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการช่วยเหลือในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของต่างประเทศในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดนั้น หลายๆประเทศจะเป็นการออกนโยบาย ที่ก่อให้เกิดผลในระยะยาวที่ไม่ใช่การเยียวยาแบบที่เป็นตัวเงิน แต่เป็นการช่วยเหลือที่ทำให้ประชาชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว เป็นการวางรากฐานให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน เช่นในประเทศออสเตรเลียการเปิดศูนย์รับเลี้ยงเด็ก นอกจากจะช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่ที่มีรายได้น้อยให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่แล้ว ยังคำนึงถึงตัวเด็กที่จะต้องได้รับการดูแล ส่งเสริมพัฒนาการต่างๆเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องกังวลเรื่องลูกและค่าใช้จ่ายเพราะรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับนโยบายการช่วยเหลือในช่วงที่มีการแพร่ระบาดนั้น ในต่างประเทศนอกจากจะให้ความสำคัญกับตัวประชาชนที่ได้รับผลกระทบแล้ว ยังให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการธุรกิจเอสเอ็มอีต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบอีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่เน้นช่วยเหลือเยียวยาทางฝั่งผู้บริโภคมากกว่าผู้ประกอบการหรือผู้ผลิต ทั้งที่ผู้ประกอบการเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ธุรกิจยังสามารถไปต่อได้

และจากการศึกษานโยบายทางสังคมที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ พบว่า สิ่งที่คล้ายกันคือ นโยบาย/มาตรการ ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหา ในระยะสั้นโดยการช่วยเหลือเยียวยาแบบที่เป็นตัวเงิน แต่แตกต่างกันตรงที่จำนวนเงินของการเยียวยา ในประเทศไทยนั้นจำนวนเงินค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับในต่างประเทศ ในต่างประเทศนั้นคิดบนฐานที่ว่า ค่าครองชีพจริงๆคือเท่าไร แต่สำหรับประเทศไทยนั้นได้ใช้หลักเกณฑ์ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้น้อยต่ำกว่าเส้นความยากจนเป็นหลัก ปัญหาของประเทศไทยส่วนใหญ่พบว่า เงินเยี่ยวนั้นไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และผู้ประกอบการจริงๆ อาจยังตกหล่น หลุดจากระบบเยียวยา เนื่องจากการเยียวยาส่วนใหญ่ต้องทำการลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ประชาชนที่อยู่ในครัวเรือนยากจน ไม่มีสมาร์ทโฟน หรือไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี อาจหมดสิทธิ์ไม่สามารถลงทะเบียนได้ หากเทียบกับการช่วยเหลือเยียวยาของประเทศญี่ปุ่น ที่แจกเงินเยียวยา 100,000 เยน จากการประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศครอบคลุมทั้ง 47 จังหวัด ของรัฐบาลญี่ปุ่น ให้กับประชาชนอย่างไม่มีเงื่อนไขเพียงแค่มียู่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น

ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับการเยียวยาอย่างทั่วถึงโดยไม่ต้องลงทะเบียน แสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพและความพร้อมของระบบฐานข้อมูลประชากรของประเทศญี่ปุ่น สำหรับนโยบายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ ตัวเงิน เช่น นโยบายบริการส่งอาหารในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีบริการส่งอาหารให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ นักเรียนผู้มีรายได้น้อยและครอบครัว โดยเป็นการส่งถึงหน้าบ้าน หากเทียบกับประเทศไทยแล้ว มีความแตกต่างตรงที่ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นการแจกอาหารในจุดแจกอาหารเท่านั้น ไม่มีรถไปส่งถึงหน้าบ้าน เป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้กับประชาชนที่ต้องออกนอกที่พักอาศัยเพื่อมารับอาหาร และยังทำให้ผู้ประสบปัญหาที่อยู่ในพื้นที่ๆห่างไกล หรือยากลำบากจริงๆ ไม่ได้รับประโยชน์ในส่วนนี้ด้วย

2.3 ประสิทธิภาพของนโยบาย

นโยบายที่มีประสิทธิภาพ คือ นโยบายที่นำไปปฏิบัติแล้วสามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดลักษณะของนโยบายที่มีประสิทธิภาพ เริ่มตั้งแต่การตั้งเป้าหมายต้องตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชน เป้าหมายต้องตั้งไว้อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ ไม่เป็นนามธรรม ซึ่งจะสามารถทำให้การปฏิบัติงานถูกต้องไม่เสียเวลา เสียงบประมาณที่ไม่จำเป็น การดำเนินงานตามหลักประสิทธิภาพ มีดังนี้

1) การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เป็นไปตามหลัก SMART ได้แก่ เฉพาะเจาะจงชัดเจน (Specific) สามารถวัดได้ (Measurable) ทำได้ (Achievable) เป็นไปได้ (Realistic) มีกรอบเวลา (Time)

2) การวางแผน แผนที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดความผิดพลาดของผลงาน เวลา และงบประมาณ

3) การเปิดเผย โปร่งใสในกระบวนการ สามารถตรวจสอบได้

4) มีการประเมินความเสี่ยง เพื่อให้สามารถปรับปรุงข้อบกพร่องและรับกับการเปลี่ยนแปลงได้ดี

2.3.1 ความหมายของประสิทธิผล

ประสิทธิผลเป็นเครื่องมือหรือตัวชี้วัด ที่ใช้ตรวจสอบว่า นโยบายได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีผู้ให้ความหมายประสิทธิผลไว้ ดังนี้

(วิทยา ด่านธำรงกุล, 2546) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่าเป็นความสามารถในการเลือกเป้าหมายที่เหมาะสมและบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ ประสิทธิผลจึงวัดกันที่ว่าองค์การสามารถตอบสนองผู้บริโภคด้วยสินค้าหรือบริการเป็นที่ต้องการหรือไม่ และสามารถบรรลุในสิ่งที่ทำได้มากน้อยเพียงใด ในขณะที่ (สัญญา เคนาภูมิ, 2560) อธิบายถึงประสิทธิผลว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับ (ธงชัย สันติวงษ์, 2541) ที่กล่าวถึงประสิทธิผลว่าเป็นการทำงานที่สามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การวัดผลงานที่ทำได้เทียบกับเป้าหมาย หากสามารถทำได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ก็แสดงว่ามีประสิทธิผลสูง

ดังนั้น ประสิทธิผล จึงหมายถึง ความสำเร็จของการทำงานหรือผลของนโยบายที่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.3.2 ประสิทธิภาพของนโยบายสังคม

ประสิทธิผลของนโยบายสังคม คือ การที่นโยบายสังคมบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ได้ตั้งไว้ โดยทั่วไปแล้วนโยบายสังคมนั้นมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชน ความอยู่ดีกินดีของประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายของนโยบายสังคม คือ คนกลุ่มน้อยที่อาจเสียประโยชน์จากการเข้าไม่ถึงนโยบายสาธารณะอื่น และผู้ด้อยโอกาสในสังคม ดังนั้น นโยบายสังคมที่มีประสิทธิผลจะต้องทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เดือดร้อนจากการจัดสรรหรือกระจายผลประโยชน์และทรัพยากรของสังคมที่ไม่ทั่วถึง ไม่เท่าเทียม ให้ได้รับความเป็นธรรมในชีวิตเท่ากับประชาชนปกติทั่วไป ผ่านการกระจายรายได้ ผลประโยชน์ และทรัพยากรให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน รวมถึงการเอื้อให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สิ่งใดที่เป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าร่วมสังคมได้ไม่ว่าจะเป็น การขาดแคลนวัตถุ ความรู้ การศึกษา อาชีพ รายได้และบริการสังคมต่าง ๆ นโยบายสังคมจะต้องขจัดความขาดแคลนเหล่านี้ไปให้ได้

2.3.3 การประเมิน

การประเมินประสิทธิผล หมายถึง การประเมินผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่ได้จากการดำเนินงานว่าสอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยเป็นผลจากการเปรียบเทียบระหว่างผลที่ได้จากโครงการ กับ เป้าหมายของโครงการที่ได้กำหนดไว้

การประเมินประสิทธิผล สามารถทำได้ 2 แบบ ดังนี้

1) Cost – Benefit Analysis : CBA การวิเคราะห์ต้นทุนผลได้ เป็นเทคนิคการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ เป็นการประเมินสำหรับการค้นหาต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมที่คิดค่าออกมาเป็นตัวเงิน ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินโครงการในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์หรือการประเมินในทางสังคมหรือเชิงสวัสดิการ ซึ่งเป็นเทคนิคที่นำไปใช้กันในโครงการธุรกิจและโครงการใช้จ่ายภาครัฐ

ขั้นตอนที่สำคัญในการประยุกต์ใช้แนวคิด Cost – Benefit Analysis

ขั้นที่ 1 คำนวณผลประโยชน์ทางสังคมจากการดำเนินโครงการ ประโยชน์ทางสังคมในที่นี้ หมายถึง

- (1) ประโยชน์ที่มองเห็นได้ ประโยชน์ทางตรง
- (2) ประโยชน์ที่มองไม่เห็น เป็นประโยชน์ทางอ้อมหรือประโยชน์ที่ตกอยู่กับประชาชนที่อยู่นอกเหนือเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 การคำนวณต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยประกอบด้วยต้นทุนที่มองเห็นได้หรือต้นทุนทางตรงและต้นทุนที่มองไม่เห็น หรือต้นทุนทางอ้อมด้วย

ขั้นที่ 3 การคำนวณด้วย Sensitivity Analysis

เป็นการประเมินความไหวตัวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ว่า ผลลัพธ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้มีอะไรบ้าง และมีขนาดของความไม่แน่นอน ในการวัดหามูลค่าที่แท้จริงของต้นทุนและผลประโยชน์มากน้อยเพียงใด เพื่อให้เกิดความมั่นใจในระดับความแม่นยำของการคำนวณในขั้นที่ 1-2

ขั้นที่ 4 การคิดลดโดยคำนึงถึงมูลค่าทางการเงินของประโยชน์ที่คิดลดตามเวลาในอนาคต

เป็นการพิจารณาการลดลงของมูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์ที่สะสมตามเวลา ซึ่งแม้ว่าจะคิดเป็นตัวเงินเท่ากันก็ตาม แต่เมื่อคิดลดด้วยเวลาแล้วตีค่ากลับมาเป็นมูลค่า

ปัจจุบันจะมีมูลค่าลดลงแตกต่างกัน โดยใช้หลักความจริงว่าทุกคนย่อมต้องการได้รับประโยชน์ในปัจจุบันมากกว่าจะได้รับในอนาคต มูลค่าของผลประโยชน์ในอนาคตจะลดลงไปเรื่อยๆ หากระยะเวลาที่ยังนานออกไปมากขึ้น ทำให้เกิดการคิดลดมูลค่าในอนาคต

ขั้นที่ 5 การเปรียบเทียบประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับต้นทุน

เป็นการระบุว่าหลังจากนำเอาต้นทุนไปหักออกจากผลประโยชน์แล้ว อัตราผลตอบแทนทางสังคมสุทธิมีค่าเป็นบวก หรือ มีค่าเป็นลบ หากมีค่าของผลตอบแทนทางสังคมเป็นบวก ก็คือว่าโครงการที่ประเมินมีความคุ้มค่า

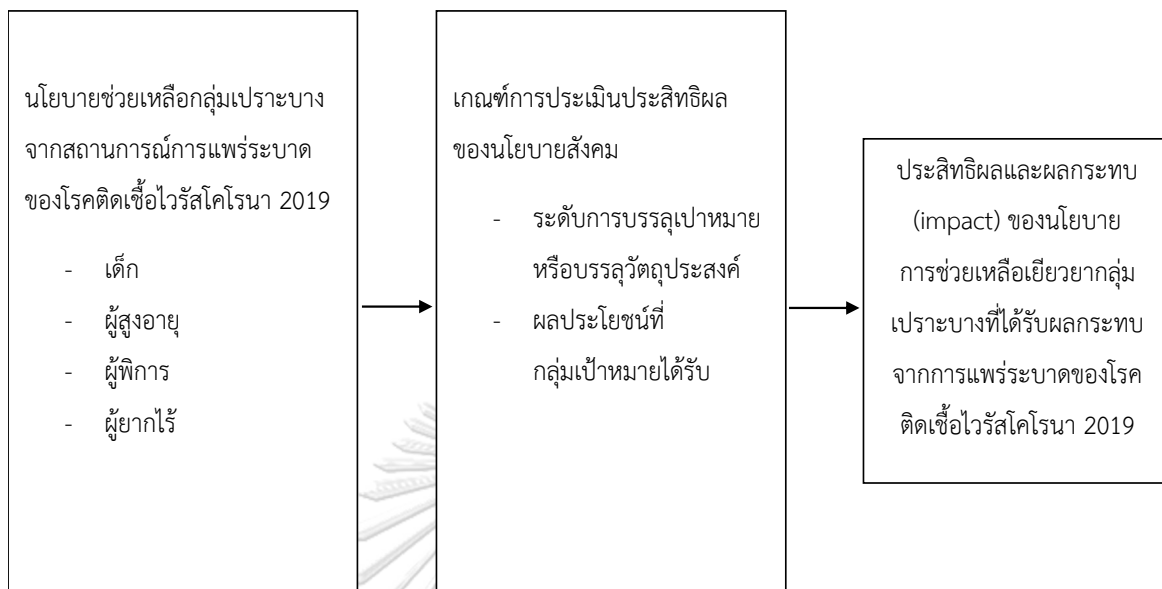
ขั้นที่ 6 การเปรียบเทียบผลตอบแทนของการลงทุนระหว่างโครงการ

ในการพิจารณาอาจจะมีโครงการที่สามารถเลือกดำเนินการ เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ทางสังคมที่ใกล้เคียงกัน ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่จะพิจารณาเลือกโครงการที่มีต้นทุนต่ำกว่า หรือมีผลตอบแทนจากการลงทุนที่แสดงว่าคุ้มค่ามากที่สุด (จิรพร สุเมธิประสิทธิ์, 2553)

2) Cost – Effectiveness Analysis : CEA การวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผล เป็นการประเมินแบบวัดและตีค่าต้นทุนออกมาเป็นตัวเงินและวัดผล (outcome) จากการทำโครงการออกมาในรูปแบบของประสิทธิผล โดยไม่เปลี่ยนเป็นมูลค่าทางการเงิน ซึ่งจะวัดได้เฉพาะผลลัพธ์ของการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์ หรือเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว มีตัวชี้วัด เช่น ระดับการบรรลุเป้าหมาย ระดับการบรรลุตามเกณฑ์มาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วม ระดับความพึงพอใจ และระดับความเสี่ยงของโครงการ

ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นการประเมินประสิทธิผลของการดำเนินงานการช่วยเหลือเยียวยาผู้เปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าสามารถช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทได้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะได้นำเกณฑ์ประสิทธิผลมาใช้ เพื่อตรวจสอบว่า นโยบายต่าง ๆ ไดก่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หรือไม่ เกิดผลข้างเคียงหรือผลกระทบที่ไม่ตั้งใจหรือไม่อย่างไร

2.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาเรื่องการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือ และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้สัมภาษณ์โดยเกณฑ์ความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาแบ่งออกเป็น บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ครั้วเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้สูงอายุ กลุ่มครั้วเรือนที่มีเด็กเล็ก กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้พิการ และกลุ่มครั้วเรือนผู้มีฐานะยากจน ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ ที่ดำเนินงานร่วมกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมทั้งสิ้น 11 คน

- 1) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ส่วนกลาง) ระดับหัวหน้ากลุ่มจำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นผู้รับมอบนโยบาย ถ่ายทอดและลงมือปฏิบัติ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการถ่ายเทนโยบาย/แผนงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากส่วนกลางมาสู่การขับเคลื่อนงานในส่วนภูมิภาค เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

2) ครั้วเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบาง จำนวน 8 ครั้วเรือน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท ได้แก่ กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้สูงอายุ 2 ครั้วเรือน กลุ่มครั้วเรือนที่มีเด็กเล็ก 2 ครั้วเรือน กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้พิการ 2 ครั้วเรือน และกลุ่มครั้วเรือนผู้มีฐานะยากจน 2 ครั้วเรือน ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงาน ทำให้มีความชำนาญในพื้นที่และมีเครือข่ายที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการ การช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท และประสิทธิผลของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขและเกณฑ์การเลือกครั้วเรือนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทตามนิยามของครั้วเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบางในสมุดปกครอบครัว ซึ่งเป็นเครื่องมือที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ใช้ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครั้วเรือนกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

ครั้วเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบาง หมายถึง ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อย ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อย และมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่น อันได้แก่

กลุ่มครั้วเรือนที่มีเด็กเล็ก คือ ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ได้แก่ บุคคลอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้สูงอายุ คือ ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ได้แก่ บุคคลอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปหรือผู้สูงอายุ

กลุ่มครั้วเรือนที่มีผู้พิการ คือ ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ตามประเภทความพิการ 7 ประเภท ได้แก่ ความบกพร่องทางการมองเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อสาร ทางการเคลื่อนไหว หรือทางกาย ทางจิตใจหรือพฤติกรรม ทางสติปัญญา ทางการเรียนรู้ ทางออทิสติก รวมถึงมีบัตรประจำตัวคนพิการที่ทางรัฐออกให้

กลุ่มครั้วเรือนผู้มีฐานะยากจน คือ ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อย ได้แก่ ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยต่อปีไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ครั้วเรือน

3) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ ที่ดำเนินงานร่วมกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานใกล้ชิดกับประชาชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ และมีภารกิจในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่นเดียวกัน เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาจากคำถามที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ล่วงหน้า และเป็นคำถามรูปแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องสามารถให้ข้อมูลได้อย่างมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยแบ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ คำถามสัมภาษณ์บุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คำถามสัมภาษณ์ครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง และคำถามสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่ร่วมดำเนินงาน โดยข้อคำถามในการสัมภาษณ์นั้นได้มาจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง บทความ วารสารวิชาการ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) สำหรับนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกรวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลในการวิจัย

2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กระบวนการในการเก็บข้อมูล เริ่มจากติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการขอออกจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนงานนิพนธ์ โดยเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ รวมถึงส่งจดหมายหาผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นทางการ และแนบเอกสารแนวคำถามเพื่อให้ผู้ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ได้มีเวลาในการเตรียมความพร้อมสำหรับตอบคำถามการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ส่วนของคำถามได้รับการปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้ว และในการ

สัมภาษณ์จะมีการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษางานวิจัยนี้ และขออนุญาตบันทึกเสียงขณะ สัมภาษณ์รวมถึงการจดบันทึกเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหายของข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แล้ว นำมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ บุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จำนวน 2 คน ครูวีรชนกลุ่มเปราะบาง จำนวน 8 ครูวีรชน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ จำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 คน โดยมีขั้นตอนวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) การจัดระเบียบข้อมูล คือ การทำให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มาอยู่สภาพที่สะดวกและง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ การจัดระเบียบข้อมูลอาจจัดตามระบบ ตามเกณฑ์ประเภทของข้อมูล หรือหลักเกณฑ์ที่มาของข้อมูล
- 2) การทำดัชนีหรือกำหนดรหัสของข้อมูล (Coding) คือ การจัดข้อมูลโดยการใช้คำหลักซึ่งอาจมีลักษณะเป็นวลีหรือข้อความหนึ่งมาแทนข้อมูลที่บันทึกไว้ในบันทึกภาคสนาม โดยคำหลักที่กำหนดขึ้นจะมีลักษณะเป็นมโนทัศน์ (Concept) ซึ่งมีความหมายแทนข้อมูลบันทึกละเอียดส่วนนั้น การจัดทำดัชนีหรือกำหนดรหัสของข้อมูล สามารถทำได้สองลักษณะ คือ จัดทำไว้ล่วงหน้าก่อนเข้าสนามหรือแบบ นิรนัย และ จัดทำตามข้อมูลที่ปรากฏในบันทึกภาคสนามหรือแบบอุปนัย
- 3) การสร้างข้อสรุปชั่วคราว คือ การสรุปเชื่อมโยงดัชนีคำหลักเข้าด้วยกันภายหลังจากผ่านกระบวนการทำดัชนีหรือกำหนดรหัสข้อมูลแล้ว การเชื่อมโยงคำหลักเข้าด้วยกันจะเขียนเป็นประโยคข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำหลัก ทำให้เหลือเฉพาะประเด็นหลักๆ ที่นำมาผูกโยงกันเท่านั้น ซึ่งทำให้ข้อมูลมีความกระชับชัดเจนมากขึ้น
- 4) การสร้างบทสรุป คือ การเขียนเชื่อมโยงข้อสรุปชั่วคราวเข้าด้วยกัน การเชื่อมข้อสรุปชั่วคราวนั้นจะเชื่อมโยงตามลำดับข้อสรุปแต่ละข้อสรุปเป็นบทสรุปย่อยและเชื่อมโยงบทสรุปย่อยแต่ละบทสรุปเข้าด้วยกันเป็นบทสรุปสุดท้าย การเชื่อมโยงแต่ละครั้งจะ

พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่สรุปว่า ข้อมูลชุดใดสัมพันธ์กับข้อมูลชุดใด (เอี่ยม
พร หลินเจริญ, 2558)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมด 11 ราย แบ่งเป็น บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี คริวเรือนบุคคลกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ ที่ดำเนินงานร่วมกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง คำถามในการสัมภาษณ์จะมี 3 ชุด เพื่อให้เหมาะกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตอบในกรอบแนวคิดของการศึกษา โดยกรอบแนวคิดการศึกษาของงานวิจัยนี้จะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีองค์ประกอบย่อย คือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้

2. การประเมินประสิทธิผลของนโยบายสังคม โดยมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ ระดับการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ

โดยผลการศึกษามี ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาในกรอบแนวคิดส่วนที่ 1 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเปราะบาง ความเปราะบางของกลุ่มคนเหล่านี้ ทำให้มีข้อจำกัดในด้านการปรับตัว กับสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันตั้งตัว ความสามารถในการหารายได้ รูปแบบงาน ลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย จึงทำให้ได้รับผลกระทบที่มากกว่าคนกลุ่มอื่น นำมาซึ่งความแตกต่างของชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดและหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเห็นได้ชัด โดยได้สะท้อนออกมาจากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคริวเรือนกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

4.1.1 กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็ก : จากการสัมภาษณ์พบว่าครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กในจังหวัดสระบุรี ชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเกิดและหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจาก ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาด ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก ยังสามารถประกอบอาชีพได้ พอมีรายได้ไว้ใช้ในครัวเรือน แต่หลังเกิดการแพร่ระบาด ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ รายได้เป็นศูนย์ สวนทางกลับรายจ่ายที่ต้องเพิ่มมากขึ้น จากการที่เด็กได้รับผลกระทบด้านการศึกษาไม่สามารถไปเรียนที่โรงเรียนได้ ต้องใช้วิธีการเรียนออนไลน์ การเรียนอยู่ที่บ้านทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีค่าอุปกรณ์การเรียน ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ ที่ผู้ปกครองใช้วิธีการซื้อแบบผ่อนชำระมา ให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียน รวมถึงต้องใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ตในการเรียน หากบ้านใดไม่มีก็ต้องอาศัยสัญญาณของเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง หรือใช้การเติมเงินแบบรายเดือนทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดหนี้สินที่เพิ่มขึ้นด้วย สำหรับสิทธิสวัสดิการที่เด็กได้รับ คือ เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาทต่อเดือน ซึ่งผู้ปกครองก็จะนำไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ นม แอมป์ให้เด็ก ซึ่งจะได้เงินอุดหนุนถึงอายุ 6 ปีเท่านั้น ทำให้ครัวเรือนที่มีเด็กอายุมากกว่า 6 ปี ไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการใดๆ โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กให้ข้อมูลว่า

“ก่อนเกิดโควิด ยังสามารถทำงานได้ ประกอบอาชีพรับจ้าง รับเหมาต่อเติม เล็กๆน้อยๆ รายได้เดือนละ 6,000-7,000 แต่พอมีโควิด ก็ไม่มีงาน ไม่มีคนจ้างทำให้ขาดรายได้ สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิตมาก การทำมาหากินยากลำบาก คนกลัวระแวงไม่ยอมให้เข้าบ้าน ทำให้ไม่สามารถรับจ้างต่อเติมบ้านเหมือนที่เคยทำได้ และการที่มีเด็กเล็กในครอบครัว ไปไหนมาไหนก็ลำบาก ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเยอะเนื่องจากลูกไม่ได้ไปโรงเรียน อยู่บ้านเรียนออนไลน์ก็มีค่ากินเพิ่มขึ้นเยอะ การเรียนออนไลน์ที่บ้านเด็กเรียน 2 คน มีมือถือ 1 เครื่อง แบ่งกันเรียน 2 คน สัญญาณอินเทอร์เน็ตอาศัยบ้านหลังอื่นใกล้ๆ ทำให้ขาดๆหายๆบ้าง ด้านสิทธิสวัสดิการที่ได้รับก่อนเกิดโควิด ตนเองนั้นได้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เดือนละ 300 บาท ก็จะนำไปซื้อข้าวสาร อาหารแห้งมาไว้กินในครอบครัว ส่วนลูกคนเล็กอายุ 2 ปี ได้รับเงินอุดหนุนเดือนละ 600 บาท ก็นำไปซื้อแอมป์ ยาสระผม แป้ง ให้ลูก พอจะช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายให้พออยู่ได้” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่ 1)

“ก่อนเกิดโควิด ค่าขายในตลาดนัด ได้กำไรวันละ 300 พอมีโควิดตลาดนัดปิด ไม่ได้ประกอบอาชีพ รายได้เป็นศูนย์ ไปไหนก็ไม่ได้ รถก็ไม่มี และยังมีภาระที่ต้องเลี้ยงดูหลานอีก 3 คน เนื่องจาก พ่อแม่หลานแยกทางกัน พ่อติดยาเสพติด ไม่ส่งเสียเลี้ยงดู ตนส่งสารหลานเลยเลี้ยงดูเอง สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิตทำให้รายได้ลดลง แต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น การเรียนออนไลน์ของหลาน เรียนออนไลน์ทั้ง 3 คน ต้องซื้อมือถือแบบผ่อนให้ และเนื่องจากไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้ต้องคอยเติมเงิน มีค่าใช้จ่ายในการเติมเงิน ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนค่อนข้างเยอะ ทำให้ต้องไปหยิบยืมคนอื่นมาใช้เกิดเป็นหนี้สิน ด้านสิทธิสวัสดิการช่วงก่อนเกิดโควิดไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการอะไรเพราะหลานโตแล้วอายุเกินที่กำหนด ได้รับเพียงเงินช่วยเหลือเด็กในครอบครัวยากจนจากโรงเรียนปีละ 1,500 บาทเท่านั้น” - (คร้วเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่ 2)

แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคร้วเรือนที่มีเด็กเล็กประสบปัญหาในประเด็นเรื่องรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ข้อจำกัดในด้านอุปกรณ์การเรียนของเด็ก และจำนวนเงินช่วยเหลือที่จำกัด ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงเด็กที่อายุมากกว่า 6 ปี ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเหมือนกับเด็กวัยอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะได้รับการช่วยเหลือ แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ตามความจำเป็น

และจากการสัมภาษณ์เด็กในครอบครัวพบว่า การเรียนที่บ้านนั้นเด็กอาศัยทำการบ้านด้วยตนเอง ทำเท่าที่ทำได้ ผู้ปกครองจะสอนบ้างในบางครั้ง เนื่องจากไม่มีเวลาต้องเลี้ยงดูน้องที่ยังเล็ก เด็กมีความรู้สึกชอบการเรียนที่โรงเรียนมากกว่าการเรียนออนไลน์ เนื่องจากการเรียนที่โรงเรียนทำให้เข้าใจมากกว่าการเรียนด้วยตนเอง และยังได้เจอเพื่อนๆ อีกด้วย โดยเด็กให้ข้อมูลว่า

“...คุณครูจะเขามาให้ผู้ปกครองเข้าไปรับการบ้านมาให้ทำ เสร็จก็ให้พ่อเอาไปส่งที่โรงเรียน การบ้านทำเอง ทำเท่าที่ทำได้ แม่ก็ช่วยสอนบ้าง เวลาอยู่บ้านถ้าทำการบ้านเสร็จแล้วก็ช่วยพ่อช่วยแม่และก็เลี้ยงน้อง ทำงานบ้านบ้าง อยากไปเรียนที่โรงเรียนมากกว่าเรียนที่บ้าน คิดถึงเพื่อนๆ เรียนที่โรงเรียนรู้เรื่องกว่านั่งเรียนเองที่บ้าน...” - (เด็กในคร้วเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่ 1)

แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลทำให้เด็กมีการเรียนรู้ที่ลดลง เพราะไม่สามารถไปเรียนที่โรงเรียนได้ อีกทั้งไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากข้อจำกัดภายในครอบครัวที่ต้องช่วยพ่อแม่ สถานการณ์โควิดทำให้เด็กขาดสังคม ไม่ได้เจอเพื่อน เด็กใช้เวลากับหน้าจอโทรศัพท์ เสียโอกาสพัฒนาทักษะทางสังคม ส่งผลต่อพัฒนาการ การเรียนรู้ และการใช้ชีวิตในระยะยาว โดยเฉพาะเด็กจากครอบครัวยากจนที่เสี่ยงได้รับผลกระทบมากเป็นพิเศษ

4.1.2 กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุ : จากการสัมภาษณ์พบว่าครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุในจังหวัดสระบุรี ชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเกิดและหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจาก ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาด ยังประกอบอาชีพได้ แต่พอเกิดการแพร่ระบาดก็ขาดรายได้ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประกอบกับความเป็นผู้สูงอายุซึ่งมีความเสี่ยงด้านสุขภาพที่จะติดเชื้อได้ง่าย การมีบุคคลในบ้านทำงานในโรงงาน จึงทำให้ลูกติดเชื้อโควิด และนำเชื้อมาแพร่สู่คนในครอบครัวโดยไม่รู้ตัว เพราะความเป็นอยู่มีลักษณะที่แออัดอยู่กันหลายคนในครอบครัว จึงทำให้ติดเชื้อโควิดกันทั้งบ้าน สำหรับสิทธิสวัสดิการที่ผู้สูงอายุได้รับคือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งเอาไว้ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในครัวเรือน โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุและเคยติดเชื้อโควิดให้ข้อมูลว่า

“ก่อนเกิดโควิด ประกอบอาชีพค้าขายแตงโม พอได้เงินเก็บไว้กินไว้ใช้ หลังมีโควิด ขาดรายได้ และประสบปัญหาติดเชื้อโควิด 19 กันทั้งบ้าน โดยเชื้อมาจากลูกๆที่ทำงานโรงงานและนำมาแพร่ต่อ สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิต ทั้งด้านการใช้ชีวิต สุขภาพไม่เหมือนเดิม กลับไปทำงาน ขายของลำบาก เพราะคนไม่ไว้วางใจเพราะเราเคยเป็นโควิด ด้านรายได้ เมื่อขาดรายได้ก็มีเพียงเงินจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600 บาทเท่านั้น ที่เอาไว้กินไว้ใช้ในครอบครัว อาศัยเบี้ยยังชีพซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุท่านที่ 1)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าในบางกรณี เงินช่วยเหลือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งรายได้เดียวของผู้สูงอายุที่ยากไร้ หรือขาดรายได้เพราะสถานการณ์โควิดที่ทำให้ผู้สูงอายุและบุคคลในครอบครัวที่เคยประกอบ

อาชีพ ต้องหลุดออกจากระบบแรงงาน และการที่ผู้สูงอายุจะกลับเข้าระบบแรงงาน อีกครั้งเป็นไปได้ยาก ด้วยความเปราะบางทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ บางรายมีลูกหลานเลี้ยงดู แต่สถานการณ์โควิดทำให้คนทุกกลุ่มวัยต่างได้รับผลกระทบเหมือนกัน ลูกหลานไม่สามารถเลี้ยงดู พ่อแม่ได้เหมือนเดิม ผู้สูงอายุจึงต้องอาศัยเงินช่วยเหลือจากรัฐในการดำรงชีวิต

4.1.3 กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการ : จากการสัมภาษณ์พบว่าครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการในจังหวัดสระบุรี ชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเกิดและหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจาก ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาด พอมีรายได้จากการรับจ้าง แต่พอเกิดการแพร่ระบาดกิจกรรมทุกอย่างต้องหยุดชะงัก ทำให้ไม่มีใครจ้าง รายได้ไม่มี การเดินทางก็ลำบาก ในกรณีที่แพทย์นัด ส่งผลให้ไม่สามารถไปพบแพทย์ตามนัดได้ สำหรับสิทธิสวัสดิการที่ผู้พิการได้รับคือ เบี้ยคนพิการเดือนละ 800 บาท โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการติดเตียงให้ข้อมูลว่า

“ก่อนเกิดโควิด ตนเองยังพอมีรายได้ จากการรับจ้างทำขนมเม็ดขนุนไว้ใช้ในงานบวช ได้เงินครั้งละ 1,000-3,000 บาท ต่องาน แต่พอมีเหตุการณ์โควิดก็ไม่สามารถจัดกิจกรรมใดๆได้รวมถึงงานบวช ทำให้ไม่มีรายได้ สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิต ในด้านรายได้ ไม่มีรายได้ ใช้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ตนได้รับเดือนละ 600 บาท ประคองชีวิตไปก่อน ส่วนมากเอาไว้จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ส่วนเบี้ยคนพิการ พี่สาวที่พิการติดเตียงได้รับเบี้ยคนพิการเดือนละ 800 บาท ตนได้นำไปซื้อแพมเพิลให้พี่สาว ซื้อได้อย่างเดียวเงินก็หมดแล้ว” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการท่านที่ 1)

“เนื่องจากตนเองเป็นผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุ ลื่นล้มในห้องน้ำ จึงไม่ได้ประกอบอาชีพ มีเพียงเบี้ยคนพิการเดือนละ 800 บาท เท่านั้นที่เอาไว้กินไว้ใช้ โดยที่บ้านมีแฟนกับลูกเป็นหลักในการหาเงิน ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด เนื่องจาก แฟนกับลูกประกอบอาชีพคนงานก่อสร้าง ช่วงโควิดแคมป์คนงานถูกสั่งปิด เพราะจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด ทำให้ต้องถูกพักงาน ไม่มีรายได้ ส่วนตนเองได้รับผลกระทบในด้านการเดินทางไม่สามารถไปหาหมอนัดได้ ค่าใช้จ่ายซื้อของกินของใช้ใน

ครอบครัวเลยมาจากเบี้ยคนพิการที่ตนได้รับ” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการ
ท่านที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าเงินช่วยเหลือที่ได้รับไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่กลุ่ม
เปราะบางได้รับ ถึงแม้ว่าจะได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน แต่ยังไม่สามารถ
เข้าถึงสิ่งที่มีความจำเป็นในการใช้ชีวิต และสำหรับบางครอบครัวเงินช่วยเหลือ
จะต้องนำไปใช้ดำรงชีวิตทั้งครอบครัว ซึ่งจำนวนเงินไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตทั้ง
ครอบครัวอย่างแน่นอน เนื่องจากในปัจจุบันราคาวัตถุดิบต่าง ๆ ปรับขึ้น ค่าครองชีพ
ก็สูงขึ้นตามไปด้วย

4.1.4 กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้ : จากการสัมภาษณ์พบว่าครัวเรือน
เปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้หรือผู้มีรายได้น้อยในจังหวัดสระบุรี ชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากอยู่
แล้ว ลำบากมากขึ้น เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด19 เนื่องจาก ช่วงก่อนเกิดการแพร่
ระบาด ยังพอมีรายได้จากการรับจ้างรายวันซึ่งไม่มากนัก แต่พอเกิดการแพร่ระบาดทำให้
เจ้าของปิดกิจการ โรงงานเลิกจ้างพนักงาน ส่งผลให้ตกงานแบบไม่ทันตั้งตัว สำหรับสิทธิ
สวัสดิการที่ผู้มีรายได้น้อยได้รับ คือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เดือนละ 200-300 บาท โดยกลุ่ม
ครัวเรือนเปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้หรือผู้มีรายได้น้อยให้ข้อมูลว่า

“ก่อนเกิดโควิด สามารถทำงานได้ โดยรับจ้างเก็บดอกไม้ในสวนดอกไม้
เพื่อส่งทำพวงหรีด ทำมาเป็น 10 ปีแล้ว รายได้ประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน พอมี
โควิดเจ้าของเค้าก็ปิดกิจการ สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิตทำให้โดนเลิก
จ้าง ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ อาศัยเงินจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เดือนละ 200 บาท
เอาไว้เป็นค่าน้ำ ค่าไฟ” - (ครัวเรือนเปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้ท่านที่ 1)

“ก่อนมีโควิดยังพอทำงานได้ รับจ้างทั่วไป วันละ 300 บาทรายได้ไม่
แน่นอนแต่ก็ยังพอมี หลังจากมีโควิดก็ตกงาน ทำให้ต้องมาเก็บของเก่า แยกขยะขาย
กับแฟน สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อชีวิตทำให้ตกงาน จะไปหางานทำใหม่ก็
หายาก สุขภาพก็ไม่ค่อยดี มีโรคประจำตัวเป็นโรคเก๊า เดินลำบาก ในช่วงโควิดต้อง
ไปหาหมอที่โรงพยาบาล ต้องขอความช่วยเหลือจาก อบต.ให้ไปรับ-ส่งโรงพยาบาล
เงินที่ได้รับจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ก็ไว้ใช้จ่ายซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค จ่ายค่าแก๊ส
ซึ่งไม่เพียงพอ” - (ครัวเรือนเปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้ท่านที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าสวัสดิการของรัฐเป็นแหล่งรายได้เดียวของกลุ่มผู้ยากไร้ที่ตกงานจากสถานการณ์โควิด และด้วยความยากจนทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ เพราะสวัสดิการของรัฐที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งสถานการณ์โควิดยังส่งผลกระทบต่อการเดินทางที่ยากลำบากกับกลุ่มเปราะบางที่มีโรคประจำตัวหรือเจ็บป่วย แต่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่นในการพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี พบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เหมือนกันของกลุ่ม คือ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ จากที่เคยมีอาชีพมีรายได้หลังเกิดเหตุการณ์โควิดทำให้ตกงาน ถูกเลิกจ้าง ขาดรายได้ และด้วยความเปราะบางของกลุ่มคนเหล่านี้ การจะฟื้นตัวให้กลับมาสู่สภาวะปกติเหมือนคนกลุ่มอื่นก็เป็นเรื่องที่ยาก รายได้ที่ลดลงสวนทางกับรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า ความเปราะบางที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม ทำให้ได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันด้วย เช่น ความเปราะบางของผู้สูงอายุ คือ ความเสี่ยงที่จะติดเชื้อสูง เนื่องจากสภาพร่างกายไม่แข็งแรง จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุจึงพบว่า ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่แออัด ทำให้ผู้สูงอายุในบ้านต้องติดเชื้อโควิดจากลูกหลานที่นำเชื้อจากข้างนอกกลับมาติดคนในบ้าน และถึงแม้ร่างกายจะหายจากโรคโควิดแล้วแต่ยังคงได้รับผลกระทบที่มากกว่าวัยอื่น ๆ ในการฟื้นตัวให้กับสภาวะปกติ, ความเปราะบางของเด็ก คือ ความยากจนของครอบครัวส่งผลให้เด็กต้องเผชิญกับวิกฤตทางการศึกษาในช่วงโควิด ขาดอุปกรณ์ในการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรือ แท็บเล็ต เนื่องจากข้อจำกัดทางการเงิน และผู้ปกครองก็ไม่มีเวลาสนับสนุนช่วยเหลือในการเรียนออนไลน์ ทั้งจากภาระการประกอบอาชีพ และข้อจำกัดด้านความรู้ ทั้งการให้คำแนะนำเรื่องการเรียนหรือใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่, ความเปราะบางของผู้พิการ คือ ความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความยากลำบากอยู่แล้ว ในช่วงโควิดยังทำให้ไม่สามารถออกไปพบแพทย์ตามนัดได้, ความเปราะบางของผู้ยากไร้ คือ ความยากจน ขาดแคลนปัจจัย 4 และขาดแคลนความมั่นคงทางชีวิตและรายได้ ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตที่เดิมลำบากอยู่แล้ว ลำบากมากขึ้นที่เปราะบางอยู่แล้วยิ่งเปราะบางมากขึ้น

อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ในพื้นที่จังหวัดสระบุรีนั้นค่อนข้างรุนแรง ทำให้จังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดหรือสีแดงเข้ม ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการแพร่ระบาดกระจายในวงกว้างและสามารถแพร่ระบาดได้ง่าย ประกอบกับโอกาสที่จะได้รับการฉีดวัคซีนของแต่ละคนไม่เท่ากัน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มีข้อจำกัดหลายอย่างทำให้เข้าถึงวัคซีนค่อนข้างยาก นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายแล้ว สถานการณ์โควิดยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ อันเนื่องมาจากความกลัว วิตกกังวลว่าคนในครอบครัวหรือตนเองนั้นจะได้รับเชื้อโรคมาโดยไม่รู้ตัวหรือไม่ ถ้าได้รับเชื้อมาแล้วจะมีอาการอย่างไร และจะมีโรงพยาบาลรักษาหรือไม่

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ากลุ่มเปราะบางในพื้นที่ที่เป็น ผู้สูงอายุ ได้รับผลกระทบจากโควิด19 มากที่สุด โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“กลุ่มผู้สูงอายุ เพราะ ผู้สูงอายุส่วนมากไม่มีรายได้ ลูกจะคอยเลี้ยงดู แต่ในช่วงสถานการณ์โควิด ทำให้วัยแรงงานตกงาน ถูกเลิกจ้างจำนวนมาก ส่งผลให้ไม่มีเงินที่จะมาเลี้ยงดูพ่อแม่ ไม่ได้ส่งเงินกลับมาให้พ่อแม่ อีกทั้งบางคนยังนำลูกมาฝากให้พ่อกับแม่ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวิกฤตโควิด19 อีกด้วย เป็นการเพิ่มภาระให้ผู้สูงอายุอย่างมาก” - (เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

“กลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากสถานการณ์โควิด19 ทำให้ผู้สูงอายุหลายๆคนขาดรายได้ไม่สามารถทำมาหากินได้เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและรับจ้างเล็กๆน้อยๆ เช่น ถางหญ้า ทำเท่าที่พอไหว แต่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด19 ไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้จึงทำให้มีผลกระทบกับรายรับและสวนทางกับรายจ่ายที่ยังคงที่หรืออาจจะเพิ่มขึ้น ซึ่งต่างจากกลุ่มที่ทำงานบริษัทหรือส่วนราชการยังมีค่าแรงชดเชยให้” - (เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

แสดงให้เห็นว่าในจังหวัดสระบุรีนั้น ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบในช่วงสถานการณ์โควิดมากที่สุด เนื่องมาจากความเปราะบางของผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุ

ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ บางรายที่มีความสามารถก็จะประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสมรรถภาพทางกาย ช่วงสถานการณ์โควิดทำให้ผู้สูงอายุไม่มีรายได้ แต่กลับมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากภาระหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การเลี้ยงดูลูกหลาน จากผลกระทบที่ผู้สูงอายุได้รับมากกว่ากลุ่มอื่น ทำให้หน่วยงานในพื้นที่ที่มีแนวทางในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ ที่มากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษ และรวดเร็วกว่าคนปกติทั่วไป เช่น การช่วยเหลือด้านสุขภาพ กรณีที่ผู้สูงอายุจะต้องไปโรงพยาบาลในช่วงโควิด ทาง อบต.จะจัดรถรับ-ส่ง ถึงหน้าบ้านพาไปโรงพยาบาล การช่วยเหลือด้านรายได้ แนะนำให้ประกอบอาชีพเสริมในช่วงสถานการณ์โรคโควิดระบาด โดยการแนะนำอาชีพด้านการถักพรมเช็ดเท้าที่สามารถทำอยู่ที่บ้านได้เพื่อให้มีรายได้จุนเจือครอบครัวและได้ประสานกับทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี ในการสนับสนุนด้านงบประมาณหรือสิ่งของที่จำเป็นในการใช้ชีวิตประจำวันให้กับผู้สูงอายุ” - (เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

“มีแนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางผู้สูงอายุมากขึ้น คือ จะช่วยประสานเรื่องเงินสงเคราะห์ให้ และส่งเสริมอาชีพ จัดหางานให้เขามีรายได้มากขึ้น รวมถึงส่งเสริมอาชีพให้กับวัยแรงงานที่ต้องเลี้ยงดูผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน ให้พอมีรายได้ในช่วงที่ตกงาน เช่น การทำเกษตร การทำประมง เป็นต้น” - (เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานในพื้นที่ได้ให้การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางผู้สูงอายุที่มากขึ้นกว่าปกติ โดยผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ และรวดเร็วกว่าคนปกติทั่วไป และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเปราะบางผู้ยากไร้ที่เป็นผู้สูงอายุด้วยนั้น พบว่า ได้รับการช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพาไปเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานในพื้นที่ได้ให้การช่วยเหลือและผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการช่วยเหลืออื่น ๆ

สำหรับนโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของรัฐบาล จากการสัมภาษณ์พบว่า ครัวเรือนกลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่จะมีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรคนจน) ทำให้ได้รับเงินช่วยเหลือผ่านมาตรการ "เพิ่มกำลังซื้อให้ประชาชน" ของโครงการเยียวยาผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยจะได้รับเพิ่มเติม

เดือนละ 200 บาท เป็นระยะเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564 หรือรวมรายละ 1,200 บาท โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางให้ข้อมูลว่า

“ในช่วงโควิด มาตรการช่วยเหลือเยียวยาของรัฐที่ได้รับ คือ ได้รับเงินเพิ่ม 200 จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วยช่วงโควิดจาก 300 เป็นเดือนละ 500 บาท” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่1)

ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและเป็นกลุ่มเปราะบาง บางส่วนได้รับความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการร่วมกับธนาคารกรุงไทย ในการลงพื้นที่เพื่อลงทะเบียนตามโครงการ พส.พาคคนเปราะบางเข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางให้ข้อมูลว่า

“พี่สาวที่เป็นผู้พิการติดเตียง ได้รับสิทธิเราชนะของกลุ่มเปราะบาง ที่เป็นผู้ได้รับสิทธิ์ผ่านบัตรประชาชน เนื่องจากไม่มีโทรศัพท์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการร่วมกับธนาคารกรุงไทย และเจ้าหน้าที่ อบต. ที่ลงพื้นที่มาทำให้”- (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการท่านที่ 1)

จากการสัมภาษณ์ทำให้พบปัญหาการตกหล่นของกลุ่มครัวเรือนเปราะบางบางส่วนที่ไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการ และการช่วยเหลือเยียวยาจากโครงการของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุ ที่ไม่มีสมาร์ทโฟน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข่าวสาร สิทธิต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ การที่อยู่ในพื้นที่ที่ลำบากทำให้การเดินทางไม่สะดวกหากต้องไปลงทะเบียนที่ธนาคาร ประกอบกับต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางซึ่งอาจจะไม่มีพอ จึงทำให้เข้าไม่ถึงสิทธิที่รัฐให้ความช่วยเหลือ โดยกลุ่มครัวเรือนเปราะบางให้ข้อมูลว่า

“...ไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการอะไร เพราะตนเองทำไม่เป็น ได้แค่เงินคนแก่ของ อบต. 600 บาท...” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุท่านที่ 2)

ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่านโยบายในระดับประเทศนั้น ยังไม่มีโครงการหรือนโยบายที่ออกมาเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะอย่างครอบคลุม สำหรับโครงการเยียวยาผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนั้น กลุ่มเปราะบางที่มีสถานะเป็นผู้ยากไร้หรือรายได้น้อยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงโครงการได้ และสำหรับโครงการเราชนะนั้น ประชาชนทั่วไปที่มีคุณสมบัติเข้า

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของโครงการ ก็สามารถเข้าร่วมโครงการเราชนะได้ และจะเห็นได้ว่า กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้เข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานโครงการเราชนะของกระทรวงการคลัง โดยการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นและกลุ่มเปราะบางติดเตียงให้ได้เข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ และสำหรับกลุ่มเปราะบางที่ไม่ได้รับสิทธิการช่วยเหลือจากโครงการของรัฐ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มตกหล่นเหล่านั้นให้ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา

4.2 ผลการศึกษาในกรอบแนวคิดส่วนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของนโยบายสังคม โดยมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ ระดับการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ

จากการสัมภาษณ์พบว่านโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์ปกติ ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นั้น ประชาชนกลุ่มเปราะบางจะได้รับสิทธิสวัสดิการที่แตกต่างกันออกไปตามประเภทของกลุ่มเปราะบาง ได้แก่

- 1) คริวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็ก จะได้รับสิทธิสวัสดิการจากนโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นเงิน 600 บาท โดยจะช่วยเหลือเด็กตั้งแต่ แรกเกิด จนถึง 6 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย โดยผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ กลุ่มคริวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กให้ข้อมูลว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

“...ในครอบครัวมีเด็กทั้งหมด 3 คน อายุ 2 ขวบ 7 ขวบ และ 8 ขวบ ได้รับเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดของลูกคนเล็กที่อายุ 2 ขวบ เพียงคนเดียว เดือนละ 600 บาท ตนได้นำไปซื้อ ข้าวของเครื่องใช้ เช่น แพนเพิส ยาสระผม แป้งให้ลูก ซึ่งมันก็ช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่าย ให้พออยู่ได้ในแต่ละเดือน...”-
(คริวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่ 1)

- 2) คริวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุ จะได้รับสิทธิสวัสดิการจากนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ ตั้งแต่ 600 – 1,000 บาท ต่อเดือน โดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ เพื่อเป็นเงินช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละเดือน โดยผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ กลุ่มคริวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุให้ข้อมูลว่า

“...ได้รับสวัสดิการจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ปัจจุบันตนอายุ 65 ได้เดือนละ 600 บาทเอาไว้ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในครัวเรือนเล็กๆน้อยๆ จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ถ้ามัวช่วยได้มากน้อยแค่นั้น ตนคิดว่าช่วยได้แต่ไม่เพียงพอ ซึ่งถ้าตนต้องรอให้ได้ 1,000 เหมือนแม่ที่เสียไปแล้ว ต้องรอไปถึงอายุ 90 คิดว่านานเกินไปและคนสมัยนี้อายุไม่ได้ยืนเหมือนคนสมัยก่อน...”
- (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุท่านที่ 1)

- 3) ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการ จะได้รับสิทธิสวัสดิการจากนโยบายเบี้ยคนพิการ อัตรารายละ 800 บาทต่อเดือน โดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ เพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการ ให้ได้รับความช่วยเหลือและเอื้ออำนวยให้คนพิการมีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากคนพิการมีค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมมากกว่าบุคคลทั่วไป โดยผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการให้ข้อมูลว่า

“...พี่สาวที่พิการติดเตียงได้รับเบี้ยคนพิการเดือนละ 800 บาท ตนได้นำไปซื้อแพมเพิลให้พี่สาว ซื้อได้อย่างเดียวเงินก็หมดแล้ว...” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการท่านที่ 1)

- 4) ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้ยากไร้หรือผู้มีรายได้น้อย จะได้รับสิทธิสวัสดิการจากนโยบายประชารัฐสวัสดิการ หรือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ ช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย โดยให้วงเงินค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เพื่อเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ กลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้ยากไร้หรือผู้มีรายได้น้อยให้ข้อมูลว่า

“...มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้รับเงินช่วยเหลือเดือนละ 300 บาท นำไปซื้อข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำมันพืช มาไว้ใช้ในครอบครัว ก็พอที่จะช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้...” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้ยากไร้ท่านที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าสิทธิสวัสดิการต่างๆของรัฐที่กลุ่มเปราะบางได้รับ สามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเบื้องต้นได้ แต่ยังไม่สามารถช่วยให้เกิดผลที่ดีต่อ

คุณภาพชีวิตในระยะยาวได้ เพราะ เงินเยียวยาที่ให้ไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ที่ค่าครองชีพสูง

สำหรับนโยบายการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ประกอบไปด้วย 2 โครงการหลัก ได้แก่ ในปี 2563 โครงการ “คนจนมากลำบากจริง” และในปี 2564 โครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเยียวยาโดยการให้เงินอุดหนุน ประเภทเงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง วงเงินช่วยเหลือไม่เกินครั้งละ 3,000 บาท และช่วยติดต่อกันได้ไม่เกิน 3 ครั้งต่อครอบครัวต่อปีงบประมาณ โดยมีเป้าหมาย คือ ครอบครัวเปราะบาง และผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด19 ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ได้รับการช่วยเหลือแก้ปัญหาเบื้องต้น

จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเปราะบางแต่ละประเภทถึงความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ได้รับในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครัวเรือนเปราะบางแต่ละประเภทให้ข้อมูลว่า

“...ในช่วงปี 2563 ได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จำนวน 3,000 บาท ผ่านการลงมาสำรวจของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี เจ้าหน้าที่ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน และ อพ.ม. ที่เขาลงพื้นที่มาสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ส่งเรื่องไปขอเงินช่วยเหลือให้ ตอนมาก็เอาถุงยังชีพมาอบให้ด้วย เงินช่วยเหลือ 3,000 บาทที่ได้รับ นำไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นกับครอบครัว และลูกๆ เช่นแพมเพิสของลูกคนเล็ก จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟบ้าง ทำให้มีเครื่องอุปโภคบริโภคไว้กินไว้ใช้ เป็นการประหยัดทำให้ไม่ต้องไปซื้อ ซึ่งการช่วยเหลือในตอนนั้นพอทำให้ประคับประคองการใช้ชีวิตไปได้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะมีหนี้สินด้วย...”- (ครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กท่านที่ 1)

“...ได้รับเงินช่วยเหลือ 3,000 บาท ที่อบต. เขาส่งเรื่องไปขอให้เพราะเขาเห็นเราลำบากติดเชื้อโควิด19 กันทั้งบ้าน หลานตัวเล็กก็ติด รวมถึงบ้านในระแวกใกล้เคียงกันก็ติดโควิดทั้งหมด ลูกที่ทำงานโรงงานติดตามจากโรงงาน แต่ไม่ได้รับเงินชดเชยอะไร เพราะเขาได้ค่าจ้างเป็นรายวัน โดยเราก็นำเงินที่ได้มาใช้จ่ายใน

ครอบครัว ซ้อมให้หลาน ซ้อมข้าวกิน ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคเล็กๆน้อยๆ จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ...” - (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้สูงอายุท่านที่ 1)

“...ได้เงินช่วยเหลือ 3,000 บาท นำมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ข้าว ของ เครื่องใช้ เงินที่ได้รับก็เพียงพออยู่ เพราะเอาไว้ซื้อของกินของใช้ ความช่วยเหลือนี้ทำให้เราประคับประคองชีวิตอยู่ได้ เพราะเราไม่มีรายได้อะไรเลย ต่อวันหรือต่อเดือน ไม่มีเลย...” (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้พิการท่านที่ 2)

“...ตอนแรกเขาก็ลงพื้นที่มาเยี่ยม นำถุงยังชีพ น้ำดื่มมามอบให้ และก็สอบถามปัญหา ดูสภาพความเป็นอยู่ของเรา เพื่อส่งเรื่องไปขอเงินช่วยเหลือให้ เราได้ 3,000 บาทในช่วงนั้นที่โควิดระบาดหนักประกอบกับเป็นช่วงที่ตกงาน ร่างกายก็ไม่ค่อยแข็งแรง เรานำเงินที่ได้จากตรงนั้นมาใช้ซื้อเครื่องครัว ข้าวสาร อาหารแห้ง จ่ายค่าแก๊ส เงินช่วยเหลือสามารถทำให้เราพอจะมีของเก็บเอาไว้กินไว้ใช้ได้ ระยะเวลาหนึ่ง เพราะจะออกไปข้างนอกก็ลำบาก...” (ครัวเรือนเปราะบางที่มีผู้ยากไร้ ท่านที่ 2)

สามารถสรุปได้ว่า ครัวเรือนกลุ่มเปราะบางได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นเงินสงเคราะห์ จำนวน 3,000 บาท เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากผลกระทบของโควิด19 กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ นำเงินไปใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคเก็บไว้ในครัวเรือน เนื่องจากจังหวัดสระบุรีนั้นเป็นพื้นที่สีแดงหรือพื้นที่ควบคุมสูงสุด จึงทำให้ช่วงที่มีการแพร่ระบาด การเดินทางออกไปข้างนอกค่อนข้างลำบาก รัฐบาลประกาศ Lockdown ร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าต่าง ๆ เปิด-ปิดเป็นเวลา ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านของปัจจัย 4 ให้เพียงพอเพื่อให้สามารถก้าวพ้นวิกฤตช่วงโควิดไปได้ ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ต้องการช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19 ให้ได้รับการช่วยเหลือแก้ปัญหาในเบื้องต้น คือ ด้านปัจจัย4 หรือค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าการช่วยเหลือเยียวยาของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19ได้ในระดับหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าครัวเรือนกลุ่มเปราะบางจะได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน แต่ปริมาณเงินยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากในปัจจุบันค่าครองชีพสูง ทำให้ไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่ได้รับ

นอกจากการช่วยเหลือของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการแล้ว จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเปราะบางพบว่า กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ยังได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานในพื้นที่ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ที่ลงพื้นที่มาช่วยเหลือ ส่วนใหญ่จะเป็นหญิงชรา และการอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มเปราะบางประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ เช่น กลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุและผู้พิการ จะได้รับความช่วยเหลือในด้านสุขภาพ หากมีการเจ็บป่วยหรือจะต้องไปโรงพยาบาล อบต. จะจัดรถรับ-ส่งผู้สูงอายุและผู้พิการ ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล, กลุ่มเปราะบางที่เป็นเด็ก จะได้รับความช่วยเหลือในด้านการศึกษา ได้แก่ การช่วยเหลือให้เด็กได้เข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการเรียนออนไลน์ และ การอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปโรงเรียน โดยทาง อบต. ได้ให้การช่วยเหลือโดยการติดอินเทอร์เน็ตในหมู่บ้านเพื่อให้เด็กได้ใช้ในการเรียน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน และกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้ยากไร้ จะได้รับการส่งเสริมอาชีพ โดยแนะนำอาชีพที่สามารถทำได้ที่บ้าน และ ขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากทางพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดให้

4.3 การขับเคลื่อนงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

จากการสัมภาษณ์บุคลากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ร่วมดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ถึงแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พบว่ามีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 แนวทางการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในระลอกที่ 1 ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หลายฝ่ายไม่ทันได้ตั้งตัวหรือเตรียมตัวตั้งรับกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นำมาซึ่งการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐบาล และออกประกาศที่สำคัญเพื่อการป้องกันควบคุมโรค เช่น การปิดพรมแดนระหว่างประเทศโดยเฉพาะ ท่าอากาศยาน การชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด การจำกัดเวลาเข้าออกเคหะสถาน การปิดสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการประกาศล็อกดาวน์ การแพร่ระบาดที่กินระยะเวลานาน ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเปราะบาง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ออกนโยบาย/แนวทางการดำเนินงานให้หน่วยงานในสังกัด ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ขับเคลื่อนการช่วยเหลือประชาชน โดยจัดทีมปฏิบัติการลงไปในชุมชนทุกจังหวัด ทั่วประเทศ ภายใต้โครงการ “คนจนมาก ลำบากจริง” เมื่อปี 2563 โดยบุคลากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการให้ข้อมูลว่า

“โครงการคนจนมาก ลำบากจริง เราช่วยเหลือคนกลุ่มเปราะบางทุกกลุ่มช่วงที่มีเหตุการณ์ Lockdown ปี 2563 คนส่วนใหญ่ประสบกับความยากลำบากขาดแคลนปัจจัย 4 เราเลยจัดทีมปฏิบัติการลงไปชุมชนทั่วประเทศ เพื่อที่จะช่วยเหลือเบื้องต้น ให้เขาเข้าถึงสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ทำไมเราต้องไปทำในเชิงสงเคราะห์ เพราะว่าพอเข้าไปจริงๆแล้ว มีคนได้รับความเดือดร้อนอยู่มาก ตกงานออกจากบ้านไม่ได้ ซึ่งสิ่งที่เขาต้องการนั้นคือ อาหารการกิน พอผ่านมาได้สักระยะเราก็นำเงินอุดหนุนเป็นเครื่องมือในการลงไปช่วยเหลือในลักษณะเยียวยาเพิ่มเติมกับสวัสดิการอื่นๆ ที่เขาได้รับ ซึ่งอาจจะไปต่อชีวิตเขาได้” - (หัวหน้ากลุ่มมาตรการและกลไก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนโครงการ “คนจนมาก ลำบากจริง” มีที่มาจากการลงพื้นที่ของทีมปฏิบัติการ ทำให้เห็นปัญหาของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19 ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทันได้เตรียมการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินนี้ จึงทำให้ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจึงขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบปัญหาให้ได้รับการช่วยเหลือในเบื้องต้น

การดำเนินงานในปี 2564 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้จัดโครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรีนั้น เน้นการทำงานแบบบูรณาการภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อความรวดเร็วในการทำงาน และสามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาได้ทันถ่วงที โดยบุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี ให้ข้อมูลว่า

“โครงการเยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล ทางกรมฯ ใช้เครือข่าย อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ อพม. ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากในช่วงระลอกที่ 2 โควิดระบาดหนักกว่าในระลอกแรก ทำให้เป็นอุปสรรคในการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ แต่การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบปัญหาที่ต้องดำเนินต่อไป ทำให้เราต้องอาศัยเครือข่ายในการลงพื้นที่ ดัง อพม. เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) จัดตั้งทีม โดยแบ่งเป็นทีมงานวางแผนด้านข้อมูล ค้นหาผู้ประสบปัญหา จากระบบ Social Match ซึ่งเป็นระบบที่รวบรวมสถิติของกลุ่มเป้าหมาย และทีมชุดปฏิบัติการลงพื้นที่ 2) อพม.ลงพื้นที่สอบถามปัญหาเบื้องต้น การได้รับสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ที่เคยได้รับจากรัฐบาล และสำรวจความเป็นอยู่พร้อมภาพถ่าย เพื่อรวบรวมข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกระบวนการช่วยเหลือ 3) ชุดปฏิบัติการลงพื้นที่พร้อมกับ อพม. สอบข้อเท็จจริงและบันทึกข้อมูลลงแบบคำขอรับการช่วยเหลือ พร้อมเก็บเอกสารหลักฐานต่างๆ 4) คณะกรรมการร่วมกันประเมินวินิจฉัยและวางแผนการช่วยเหลือ ผ่านทีม One Home พม.ในพื้นที่ ร่วมพิจารณาอนุมัติ ตามหลักการสังคมสงเคราะห์ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง 5) จัดทำแบบรายชื่อผู้ประสบปัญหาที่ได้รับการอนุมัติและส่งอนุมัติเบิกจ่ายตามระเบียบต่อไป”- (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

แสดงให้เห็นว่ากรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีการดำเนินงานแบบบูรณาการเครือข่ายในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเปราะบางผู้ประสบปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่ที่มีความชำนาญและรับรู้ถึงปัญหาของกลุ่มเปราะบาง

การดำเนินงานในภาวะฉุกเฉินของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี คือ การจัดหาวัคซีนให้ประชาชนกลุ่มเปราะบางและการช่วยเหลือเยียวยาคovid-19 ให้กับประชาชนกลุ่มเปราะบางที่มีคุณสมบัติครบถ้วนแต่ยังลงทะเบียนไม่ได้ เนื่องจากกลุ่มเปราะบางมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อ covid-19 ได้ง่าย ประกอบกับจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่สีแดงเข้ม จึงต้องดำเนินการเร่งฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันการป่วยหนักและเสียชีวิต โดยบุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี ให้ข้อมูลว่า

“ในช่วงสถานการณ์โควิดเราได้จัดทีม เรามีเรา ในการช่วยจัดหาวัคซีนให้กับกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี และช่วยกลุ่มเปราะบางลงทะเบียนฉีดวัคซีนโควิด19 เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าสู่ระบบบริการ โดยในการลงพื้นที่ที่ทีมปฏิบัติการจะเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการฉีดวัคซีน คู่มือการใช้ App หมอพร้อม และช่วยเหลือประชาชนในการลงทะเบียนผ่าน App หมอพร้อม” - (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

แสดงให้เห็นว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากจะดำเนินงานในภารกิจหลักด้านการพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์แล้ว ยังได้เห็นการดำเนินงานที่แตกต่างจากบทบาทเดิมจากสถานการณ์นี้ คือ การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้เข้าถึงบริการทางสาธารณสุขหรือการได้รับการฉีดวัคซีน

4.3.2 ผลการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2563 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี ได้ให้ข้อมูลว่า

“สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี ได้รับเงินอุดหนุนเงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และดำเนินการลงพื้นที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี ตามโครงการ “คนจนมาก ลำบากจริง” ช่วยเหลือเงินเยียวยา จำนวน 297 ราย เป็นเงิน 600,000 บาท” - (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

สำหรับโครงการที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการไม่ได้เป็นเจ้าภาพหลักแต่ได้เข้าไปมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นให้เข้าถึงสิทธิ คือ โครงการเราชนะ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี ได้ให้ข้อมูลว่า

“กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และทีม One Home จังหวัดสระบุรี บูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และธนาคารกรุงไทย สาขาสระบุรี ได้ดำเนินการขับเคลื่อน **พส.ห่วงใยร่วมใจ พากกลุ่มเปราะบางเข้าถึงสิทธิโครงการ”เราชนะ”**จังหวัดสระบุรี ออกหน่วยให้บริการแก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง (คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยติดเตียง) เพื่อให้เข้าถึงสิทธิตามที่รัฐบาลได้ดำเนินโครงการ “เราชนะ” สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี พร้อมด้วยภาคีเครือข่ายได้อำนวยความสะดวกกลุ่มเปราะบางดังกล่าว ซึ่งได้รับแจ้งจาก สายด่วน พม.1300 อำเภอ/อปท. เครือข่าย อพม. ในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายโดยการจัดหน่วยเคลื่อนที่ บริการรับลงทะเบียนให้แก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง ทั้ง 13 อำเภอ จำนวน 175 ราย ประกอบด้วย ผู้พิการ 49 ราย ผู้สูงอายุ 6 ราย และกลุ่มเปราะบางอื่นๆอีก 120 ราย” - (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2564 ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ได้ให้ข้อมูลว่า

“ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ได้รับเงินอุดหนุนเงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และดำเนินการลงพื้นที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี ตามโครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ช่วยเหลือเงินเยียวยา 2,000 – 3,000 บาท จำนวน 1,088 ราย รวมเป็นเงิน 2,770,000 บาท” – (บุคลากรของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี)

4.3.3 รูปแบบ วิธีการ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ เกิดจาก การทำงานแบบบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดความรวดเร็วในการทำงานและสามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาได้ทันถ่วงทีการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงการให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับวิธีการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาในการลงพื้นที่ให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ในการป้องกัน ดูแลรักษาตนเอง ต่อภาวะการทำงานที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้ให้ข้อมูลว่า

“การสร้างเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น การมีเครือข่ายที่ดีจะช่วยส่งเสริมการทำงานของหน่วยงานให้รวดเร็วมากขึ้น เช่น เวลาได้รับมอบหมายให้สำรวจข้อมูลผู้ประสบปัญหา เราก็จะประสานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงพื้นที่เยี่ยมผู้ประสบปัญหาในเบื้องต้น แล้วส่งเรื่องเข้ามาให้เราพิจารณา ก็จะช่วยให้การทำงานเกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะ อบท. มีความชำนาญในพื้นที่และมีข้อมูล รวมถึงการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงาน จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น อบท. อบต. อนามัย องค์การชุมชนในพื้นที่

ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เวลาจังหวัดได้งบประมาณมา เราก็ประสานให้หน่วยงานคัดเลือกคนที่ประสบปัญหาส่งมาพิจารณาหรือเวลาเราได้รับแจ้งเคสผู้ประสบปัญหา เราจะให้เครือข่ายลงเยี่ยมติดตาม และประสานความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว” - (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานว่า

“การมีเครือข่ายที่ดี อันได้แก่ ผู้นำชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นส่วนช่วยให้งานสำเร็จได้เช่น ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก) จะสามารถทำให้เราเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายต่อการสำรวจ ว่าบ้านไหน มีปัญหา บ้านไหนมีคนติดโควิด ในส่วนของภาคเอกชน เราขอความอนุเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค ไว้ใช้ในการจัดทำถุงยังชีพ แจกให้กับประชาชนผู้ประสบปัญหาในพื้นที่” - (บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

แสดงให้เห็นว่าการมีเครือข่ายที่ดีในพื้นที่ ส่งผลให้การดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากโควิด19ในจังหวัดสระบุรีประสบความสำเร็จ อันเนื่องมาจาก เครือข่ายในพื้นที่ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนนั้น มีความชำนาญในพื้นที่และข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

4.3.4 ปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี

จากการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ร่วมดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี พบปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากโควิด19 ในจังหวัดสระบุรี บุคลากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ให้ข้อมูลว่า

“1) จำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19 นั้น มีจำนวนมาก ทำให้การช่วยเหลือไม่เพียงพอ เพราะงบประมาณมีจำกัด และ 2) ข้อจำกัดในการทำงาน เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปกติ จึงต้องมีการบริหารจัดการงานให้เป็นไปตามเป้าหมายภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด เช่น มีการปรับแผนการทำงาน ระยะเวลา และวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูล” - (หัวหน้ากลุ่มมาตรการและกลไก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ)

อีกทั้งบุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากโควิด19 ในจังหวัดสระบุรีว่า

“1) งบประมาณจะถูกจัดสรรลงมายังส่วนภูมิภาคในช่วงปลายปี งบประมาณ ทำให้มีระยะเวลา ในการลงพื้นที่สอบข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหา ค่อนข้างจำกัด ต้องเร่งทำให้ทันเวลา 2) การขาดความเข้าใจในกลุ่มเป้าหมาย/ความเข้าใจคลาดเคลื่อนของหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ เช่น คุณสมบัติผู้ประสบปัญหาไม่เข้าเกณฑ์ที่เราต้องการช่วยเหลือ แต่หน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานส่งเรื่องเข้ามาให้พิจารณาโดยไม่ได้คัดมาให้ตามคุณสมบัติที่กำหนด 3) เอกสารประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ที่หน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ส่งให้ไม่สมบูรณ์ เช่น ระบุสภาพปัญหาไม่ละเอียด และไม่แนบเอกสารหลักฐานประกอบ ทำให้ต้องโทรประสานผู้ประสบปัญหาอีกครั้ง บางครั้งแจ้งชื่อ-นามสกุลมา แต่เอกสารหลักฐานไม่แนบมา ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการเบิกจ่าย และ 4) คณะกรรมการพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม ที่จะต้องมีการประชุมพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ไม่สามารถจัดประชุมได้ เนื่องจากจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่สีแดงเข้มและควบคุมสูงสุด ทำให้เกิดความล่าช้าเพราะจะต้องรอคณะกรรมการพิจารณาก่อน” - (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

ในส่วนของคุณภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ร่วมดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี พบปัญหาอุปสรรค คือ

“ความเสี่ยงในการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน อันตรายจากการติดเชื้อจากกลุ่มเปราะบางสู่เจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่สู่กลุ่มเปราะบาง ทำให้ต้องมีการป้องกันตัวมากขึ้น เป็นอุปสรรคในการทำงาน” - (บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

แสดงให้เห็นว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี อยู่ที่สภาพแวดล้อมภายนอก คือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งต่อกลุ่มเปราะบาง และต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ที่ค่อนข้างมีข้อจำกัดด้านเวลา และยังพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญอีกประการ คือ ระบบการทำงานของราชการไทย ที่มีขั้นตอนการทำงานซับซ้อน เอกสารมีปริมาณมาก ส่งผลให้ใช้เวลาดำเนินการค่อนข้างนานไม่ทันต่อความต้องการของประชาชน

4.4 แนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และในสถานการณ์วิกฤติอื่นๆ ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์บุคลากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี ในฐานะหน่วยงานหลักในการรับมอบนโยบาย/แผนงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากส่วนกลางมาสู่การขับเคลื่อนงานในส่วนภูมิภาค ซึ่งได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานการช่วยเหลือมาตลอดช่วงระยะเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ได้มองเห็นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงาน จึงได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

“1) การเพิ่มศักยภาพในการดูแลกลุ่มเป้าหมาย ด้านที่พักอาศัย ควรขยายพื้นที่รองรับให้มากขึ้น เช่น จัดให้มีศูนย์พักพิงชั่วคราวในจำนวนที่มากขึ้นกว่าเดิม เพราะปัจจุบัน พื้นที่มีจำกัดทำให้รองรับคนได้น้อย สวนทางกลับผู้ประสบปัญหาที่มีมากขึ้นทุกวัน และมีขั้นตอนที่ค่อนข้างมาก เช่น การตรวจคัดกรองโควิด การกักตัว ซึ่งต้องรอให้ครบระยะเวลาที่กำหนดจึงจะสามารถเข้ารับการคุ้มครองได้ 2) ควรเน้นการประชาสัมพันธ์งานตามภารกิจเพื่อให้เป็นที่รู้จักและจดจำได้ของประชาชน ในการลงพื้นที่ช่วยเหลือแต่ละครั้ง เพื่อสร้างการจดจำให้กับประชาชนในพื้นที่ ว่าเรา

คือหน่วยงานชื่ออะไร มีภารกิจในด้านใด เนื่องจาก คนที่ไม่ได้รับความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำหรือสม่ำเสมอ เขาก็ไม่สามารถจะจดจำเราได้ โดยเฉพาะคนสูงอายุ

3) การลดขั้นตอนในการทำงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทันถ่วงที เช่น การลดขั้นตอนในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ของคณะกรรมการพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมจังหวัด เนื่องจาก ในแบบฟอร์มคำร้องขอความช่วยเหลือ จะมีนักสังคมสงเคราะห์ที่มีใบประกอบวิชาชีพ เป็นผู้ให้ความเห็นอยู่แล้ว อีกทั้งยังมีภาพประกอบของผู้ประสบปัญหาและสภาพความเป็นอยู่ต่างๆ ที่เพียงพอต่อการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็วทันต่อความต้องการความช่วยเหลือของประชาชน” (บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี)

“1) เน้นการทำงานแบบระบบเปิดมากขึ้น ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการทำงาน บูรณาการเปิดกว้างระหว่างรัฐกับรัฐ รัฐกับเอกชน การสร้าง Social Enterprise เช่น ส่งเสริมการจ้างงาน คนไร้ที่พึ่งและกลุ่มคนเปราะบาง ให้เขาอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ต้องพึ่งพิงรัฐอย่างเดียว 2) การพัฒนาระบบสวัสดิการรูปแบบใหม่ ให้เป็นเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข เพื่อให้แน่ใจว่าเงินช่วยเหลือที่เขาได้จากรัฐ เขาสามารถนำไปต่อยอดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาวได้ โดยที่รัฐไม่ต้องคอยช่วยเหลืออยู่ตลอด เช่น วันนี้เราให้เงินช่วยเหลือคุณไปแล้ว คุณได้มีการพัฒนาตามเงื่อนไข 1 2 3 ของเราอย่างไร ถ้ามีตามเงื่อนไข 1 2 3 เราจะให้เงินช่วยเหลือครั้งที่ 2 และถ้ามี 4 5 6 เราจะให้ครั้งที่ 3 แล้วจะจบการช่วยเหลือไม่ให้อีก ซึ่งจะทำให้เขาค่อยๆพัฒนาต่อยอดด้วยตนเอง” - (หัวหน้ากลุ่มมาตรการและกลไก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ)

อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นภาคีเครือข่ายสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา และในสถานการณ์วิกฤตอื่นๆ ในอนาคต ดังนี้

“1) ควรมีนโยบายช่วยเหลือที่ต่อเนื่องและยั่งยืนมากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากสถานการณ์ โควิดมีมาอย่างยาวนานกว่า 2 ปี การช่วยเหลือที่ยั่งยืน เช่น การส่งเสริมการประกอบอาชีพ การช่วยหางานประจำให้กลุ่มคนเปราะบาง หรือ อาจจะปรับปรุงกฎหมายให้เปิดกว้างมากขึ้น เหมือนคนพิการ (มาตราที่โรงงานต้อง ช่วยจ้างคนพิการ) ที่กำหนดเงื่อนไขเลยว่า ถ้ามีลูกจ้าง 100 คน ต้องมีคนพิการกี่คน จะทำให้คนพิการได้มีโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น หากสามารถทำให้ได้กลุ่ม ผู้สูงอายุก็จะดีมาก 2) การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเงิน ให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบัน พบปัญหา คือ ระบบการเบิกจ่ายช้า ทำให้ไม่ทันต่อความต้องการ ของประชาชนผู้ประสบปัญหาความช่วยเหลือไปถึงคนเหล่านั้นช้าไม่ทันถ่วงที เช่น กว่าเงินเยียวยาจะได้ โควิดก็หมดไปแล้ว 3) ควรจัดให้เจ้าหน้าที่ มีการลงพื้นที่ 100% เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง” - (บุคลากรขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น)

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี (2) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี (3) เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการดำเนินงานต่อผลกระทบ เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี สามารถสรุปการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี

ผลการศึกษาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทในจังหวัดสระบุรี พบว่า คริวเรือนกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท คือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ ในจังหวัดสระบุรี ได้รับผลกระทบที่เหมือนกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ดังนี้

1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี พบผู้ป่วยจำนวนมากทำให้สระบุรีเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดหรือสีแดงเข้ม โดยมีมาตรการบังคับใช้จากศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) อย่างเข้มงวด เช่น รัฐบาลประกาศล็อกดาวน์ จำกัดการเดินทางเข้า-ออก

เคหะสถานให้เป็นเวลาหรือเคอร์ฟิว การปิดสถานประกอบการหลายประเภทและขอความร่วมมือหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนให้ Work from home ส่งผลให้ครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง ขาดรายได้ ทั้งจากการสั่งปิดกิจการ การให้ทำงานที่บ้าน ทำให้หลายคนตกงานถูกเลิกจ้าง และจากการที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เหมือนในช่วงก่อนโควิด เช่น กลุ่มเปราะบางที่ประกอบอาชีพค้าขาย ตลาดนัดถูกสั่งปิด ทำให้สูญเสียรายได้ไปแบบไม่ทันตั้งตัว รายได้ที่ลดลงสวนทางกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น และหนี้สินที่เพิ่มขึ้นด้วย อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น ครัวเรือนที่มีเด็กเล็ก จากสถานการณ์โควิดทำให้ต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนมาเป็นแบบออนไลน์ ส่งผลให้ครัวเรือนที่มีเด็กเล็กมีค่าใช้จ่ายในด้านอุปกรณ์การเรียนของเด็กเพิ่มมากขึ้น และค่าน้ำค่าไฟมีราคาสูง ทั้งโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ หรือแท็บเล็ต, ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุ หากมีกลุ่มเปราะบางกลุ่มอื่นอาศัยอยู่ด้วย เช่น เด็กเล็ก ผู้สูงอายุก็จะคอยสนับสนุนให้การเลี้ยงดูลูกหลาน แต่สิทธิสวัสดิการที่ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือจากรัฐนั้น ไม่เพียงพอต่อการที่จะเอาไปดำรงชีวิตทั้งครอบครัวแน่นอน ทำให้ต้องหยิบยืมมาเพื่อประคับประคองทุกคนในครอบครัว, ครัวเรือนที่มีผู้พิการ โดยเฉพาะที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในด้านของอุปกรณ์ ข้าวของเครื่องใช้ที่พิเศษกว่าปกติ อันได้แก่ แพนมเพิส ที่จะต้องใช้เป็นประจำทุกวัน สิทธิสวัสดิการจากรัฐที่ผู้พิการได้รับก็ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายอย่างอื่น สามารถซื้อได้แค่แพนเพิสไว้ใช้ในแต่ละเดือน และครัวเรือนที่มีผู้ยากไร้ ได้รับสิทธิสวัสดิการจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพียงเดือนละ 200-300 บาท หากเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบันแล้วไม่เพียงพออย่างแน่นอน โดยเฉพาะในช่วงโควิด ข้าวของปรับราคาสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบจากโควิด-19 ทำให้เกิดการลดลงของรายได้และการเพิ่มขึ้นของรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้านเศรษฐกิจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ที่ว่า รายได้ของครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางทุกประเภทลดลงในช่วงโควิดมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีกลุ่มเปราะบาง ในขณะที่มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่า

จากการศึกษายังพบอีกว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนกลุ่มเปราะบางได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก มาจากสิทธิสวัสดิการของรัฐที่กลุ่มเปราะบางแต่ละประเภทได้รับอยู่ก่อนแล้วในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาด ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดจึงทำให้แย่งลงไปอีก คนที่ยากจนอยู่แล้ว ยากจน

มากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างกับการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของต่างประเทศในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด19 นโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของต่างประเทศส่วนใหญ่ เป็นการออกนโยบายที่ก่อให้เกิดผลในระยะยาวที่ไม่ใช่การเยียวยาแบบที่เป็นตัวเงินแบบของประเทศไทย แต่จะเป็นการช่วยเหลือที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวแบบที่ไม่ต้องคอยพึ่งพิงรัฐอยู่ตลอด เช่น การช่วยเหลือครัวเรือนกลุ่มเปราะบางที่มีเด็กเล็ก ในประเทศออสเตรเลียนั้นจะมีการเปิดศูนย์รับเลี้ยงเด็ก Child Care นอกจากจะช่วยเหลือแบ่งเบาภาระพ่อแม่ที่มีรายได้น้อยให้ออกไปทำงานได้เต็มที่แล้ว การเปิดศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ยังคำนึงถึงตัวเด็กที่จะต้องได้รับการดูแล การส่งเสริมพัฒนาการต่างๆ ให้เติบโตได้อย่างมีคุณภาพ สมวัย โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพราะรัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนนี้แทน หรือในประเทศสวีเดน พ่อแม่ชาวสวีเดนส่วนใหญ่จะนิยมส่งลูกเข้า Daycare ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุน โดยมีอาหารให้เด็กทานวันละ 2 มื้อ มีพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์คอยดูแลลูก เพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ให้ออกไปทำงานหาเงินได้อย่างไร้ความกังวลและมั่นใจว่าลูกจะได้รับการดูแลจากสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ และยังทำให้เด็กได้เรียนรู้การปรับตัวและเข้าสังคม ตั้งแต่ยังเล็กอีกด้วย (Supinya.R, 2563) หากเปรียบเทียบกับความช่วยเหลือครัวเรือนกลุ่มเปราะบางที่มีเด็กเล็กในประเทศไทยนั้น จะเป็นการให้เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด เป็นเงิน 600 บาทต่อเดือน ซึ่งไม่สามารถแน่ใจได้เลยว่า เด็กจะได้รับการเลี้ยงดู ดูแล ทั้งทางด้านอาหาร การกินที่มีประโยชน์และพัฒนาการที่สมวัยหรือไม่ เพราะเงินที่ได้รับไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความจำเป็นของตัวเด็กที่ต้องดื่มนม รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ซึ่งหากเด็กไม่สามารถทานอาหารได้อย่างที่ควรจะทาน มักจะส่งผลกระทบต่อไปถึงพัฒนาการ ทั้งร่างกายและสติปัญญาของเด็กด้วย พอถึงวัยเรียน เด็กอาจจะเรียนได้ช้ากว่าเพื่อน และทำให้พลาดโอกาสการเป็นแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต (ขวัญพลอย ชีซ้าง, 2563)

2) ผลกระทบด้านสุขภาพ

เนื่องจากจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดหรือสีแดงเข้ม ทำให้กลุ่มเปราะบางในพื้นที่ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพ อันเนื่องมาจากความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด19 เพราะจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ครัวเรือนเปราะบาง พบว่า ลักษณะความเป็นอยู่ของกลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ค่อนข้างแออัด บ้านเรือนติดกันหลายหลังคาเรือน ทำให้เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดได้ง่าย หากติดเชื้อก็ไม่สามารถรักษาด้วยตนเองที่บ้านได้ เพราะสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการกักตัวและการรักษาที่บ้าน (Home Isolation) นอกจาก

สุขภาพกายแล้วยังส่งผลต่อสุขภาพจิตด้วย ความวิตกกังวลว่าตนเองและคนในครอบครัวจะได้รับเชื้อโรครมาโดยไม่รู้ตัวหรือไม่ และหากติดเชื้อแล้วจะเข้ารับรักษาได้ที่ใด

โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางผู้สูงอายุจะได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพมากกว่ากลุ่มเปราะบางประเภทอื่น เนื่องด้วยมีความเปราะบางทางด้านร่างกายเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ระบบต่างๆในร่างกายก็เริ่มเสื่อมถอยลง หากติดเชื้อก็จะเพิ่มความรุนแรงของอาการเจ็บป่วยและเมื่อรักษาหายร่างกายก็ยังคงมีผลกระทบและใช้เวลานานในการฟื้นตัวให้กลับมาเป็นปกติ เช่นเดียวกันกับประเทศในแถบยุโรป องค์การอนามัยโลก WHO ได้ประกาศให้ทวีปยุโรปเป็นศูนย์กลางของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 ยกตัวอย่างเช่น การแพร่ระบาดระลอกแรกในประเทศอิตาลี พบผู้เสียชีวิตมากที่สุดรองจากประเทศจีน อัตราการเสียชีวิตจากโควิด19 ที่พุ่งสูงในอิตาลี เป็นผลจากข้อเท็จจริงที่ว่าอิตาลีเป็นประเทศที่มีประชากรสูงอายุมากเป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากญี่ปุ่น โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุถึง 22.8% จากจำนวนประชากรทั้งหมดกว่า 60 ล้านคน โดยผู้เสียชีวิตจากโควิด-19 ในอิตาลี ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด และโรคเบาหวาน รวมถึงประเทศอิตาลีมีวัฒนธรรมการรวมญาติ ทุกๆวันอาทิตย์ชาวอิตาลีวัยหนุ่มสาวจะไปหาปู่ย่าตายายของตน ไปโบสถ์ หรือทานอาหารร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ลักษณะนี้กับผู้สูงอายุทำให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายไปทั่วประเทศ (THE STANDARD TEAM, 2563)

3) ผลกระทบด้านสังคม

การมีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตในช่วงโควิดของกลุ่มครัวเรือนเปราะบางแต่ละประเภทพบปัญหาที่เหมือนกันของทุกกลุ่ม คือ การเดินทางเข้ารับบริการทางการแพทย์ที่ยากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ยากไร้ ที่มีโรคประจำตัวต้องไปพบแพทย์ ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ที่ต้องไปพบแพทย์ตามนัด ซึ่งคาดว่าเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น ความเสี่ยงในการออกนอกที่พักอาศัยในพื้นที่สีแดงเข้ม ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการโดยสารรถรับจ้างแทนรถสาธารณะ ซึ่งกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรีนั้น จะได้รับความช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวก รับส่ง โรงพยาบาลโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษในช่วงโควิด

นอกจากนี้ในกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีเด็กเล็กจะมีปัญหาเพิ่มเติมจากกลุ่มอื่นๆ คือ ผลกระทบด้านการศึกษา ความยากจนของครอบครัวส่งผลให้เด็กต้องเผชิญกับวิกฤตทาง

การศึกษาในช่วงโควิด เด็กมีการเรียนรู้ที่ลดลง เพราะไม่สามารถไปเรียนที่โรงเรียนได้ และข้อจำกัดในด้านอุปกรณ์การเรียนของเด็ก การไม่มีเวลาช่วยสนับสนุนเด็กในการเรียนออนไลน์ของพ่อแม่ที่ต้องทำงานหาเงิน และในครอบครัวเด็กยากจนพบปัญหา คือ การเรียนที่บ้านทำให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในระยะยาว

จะเห็นว่าผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อกลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท คือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ยากไร้ ของจังหวัดสระบุรีนั้น ต่างก็ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เช่นเดียวกัน แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเปราะบางของแต่ละกลุ่มว่ามีความสามารถในการรับมือได้มากน้อยเพียงใด และครัวเรือนที่มีเด็กเล็กจะมีผลกระทบเพิ่มเติมในด้านการศึกษาของเด็ก โดยส่วนสำคัญที่ทำให้ผลกระทบต่างๆ เหล่านี้จะมากหรือน้อย ยังขึ้นอยู่กับสิทธิสวัสดิการ การช่วยเหลือของรัฐในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดด้วย เพราะหากกลุ่มเปราะบางได้รับสิทธิสวัสดิการ การช่วยเหลือที่เพียงพอต่อความต้องการอยู่แล้วก็จะมีความพร้อมในการจัดรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินอย่าง โควิด19 ได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี

ผลการศึกษา แนวทางการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี มีดังนี้

1) แนวทางการดำเนินงาน

การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี ตามบทบาทภารกิจหลักในการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ มีดังนี้

1.1 โครงการ “คนจนมาก ลำบากจริง” ปี 2563 ในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด 19 ระลอกที่ 1 คนส่วนใหญ่ไม่ทันได้ตั้งตัวหรือเตรียมการใดๆ ล่วงหน้า โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มักจะได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มคนทั่วไป

เนื่องจากข้อจำกัดในชีวิตหลายอย่าง ทั้งด้านความสามารถในการปรับตัว การหารายได้ รูปแบบงาน และลักษณะที่อยู่อาศัย การระบาดของโควิด 19 ระลอกที่ 1 ในจังหวัดสระบุรี พบปัญหาจากการลงพื้นที่ คือ กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก ตกงาน ขาดรายได้ ขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค และส่วนหนึ่งยังเป็นผู้ตกหล่นไม่ได้รับเงินเยียวยาช่วงโควิดจากรัฐบาล หรือเป็นผู้ที่ได้รับแต่อยู่ในสภาวะยากลำบาก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจึงส่งทีมปฏิบัติการลงพื้นที่ค้นหาผู้ประสบปัญหา และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ก่อนที่ภายหลังจะนำเงินอุดหนุนเงินสงเคราะห์เข้าไปช่วยเหลือไม่เกิน 3,000 บาท เพิ่มเติมจากสวัสดิการอื่นๆของรัฐที่กลุ่มเปราะบางได้รับ

1.2 โครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ปี 2564 ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกที่ 2 เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดค่อนข้างรุนแรง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจึงบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ในการลงพื้นที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา โดยมีเป้าหมาย คือ ครอบครัวเปราะบางและผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ได้รับการช่วยเหลือแก้ปัญหาเบื้องต้น

1.3 โครงการ “พส.ห่วงใย ร่วมใจ พากกลุ่มเปราะบางเข้าถึงสิทธิโครงการ”เราชนะ”จังหวัดสระบุรี” นอกจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะดำเนินงานตามภารกิจหลักแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโครงการของกระทรวงการคลัง ได้แก่ โครงการเราชนะ ในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี ที่ติดต่อขอรับการช่วยเหลือผ่านช่องทาง สายด่วน 1300 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระบุรี และเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้พาเข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ร่วมกับ ทีม One Home จังหวัดสระบุรี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และธนาคารกรุงไทยสาขาสระบุรี จัดหน่วยเคลื่อนที่ให้บริการรับลงทะเบียนเราชนะให้แก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง ทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดสระบุรี

อีกทั้งในสภาวะวิกฤตโควิดนี้ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการยังได้ดำเนินงานในบทบาทอื่นๆ ที่นอกเหนือจากภารกิจหลัก โดยร่วมกับหน่วยงานอื่นๆในพื้นที่ ดำเนินงานด้านสาธารณสุขโดยการทำ ให้กลุ่มเปราะบาง(ผู้พิการ) เข้าถึงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด19 รวมถึงการช่วยกลุ่มเปราะบาง ลงทะเบียนฉีดวัคซีนผ่านทาง Application หมอพร้อมอีกด้วย

หากเปรียบเทียบกับนโยบายสังคม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชน การได้เห็นประชาชนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี โดยดำเนินมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กระจายรายได้และทรัพยากรไปสู่ผู้มีฐานะยากจนหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ นั้น พบว่านโยบายในระดับประเทศนั้น ยังไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะอย่างครอบคลุม กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ยังคงไม่ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา ทำให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางผู้ตกทุกข์ได้ยากในจังหวัดสระบุรีที่ตกหล่น ให้ได้รับการช่วยเหลือในเบื้องต้น เพื่อกระจายทรัพยากรไปสู่ผู้มีฐานะยากจนหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม แต่ในสภาวะวิกฤตโควิด19 นี้ กลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรีที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะยากจนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่ที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดหรือสีแดงเข้ม มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด19 ค่อนข้างมาก ทำให้กลุ่มเปราะบางได้รับผลกระทบค่อนข้างหนัก ทั้งด้าน สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการศึกษา จึงเป็นการยากที่เขาเหล่านั้นจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ เพียงเพราะได้รับการช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะปริมาณเงินช่วยเหลือเยียวยาที่ได้รับไม่เพียงพอต่อผลกระทบ และปริมาณเงินช่วยเหลือที่หน่วยงานได้รับการจัดสรรมีจำกัด ทำให้ยังคงมีผู้ตกหล่นไม่ได้รับการช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก

นอกจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะดำเนินงานในบทบาทหน้าที่หลักของหน่วยงานแล้ว ยังได้มีบทบาทสนับสนุนโครงการของกระทรวงอื่น ๆ เช่น การเยียวยาโครงการเราชนะที่พบว่า มีกลุ่มเปราะบางจำนวนหนึ่งตกหล่น และขอความช่วยเหลือมายังกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการผ่านทางช่องทางสายด่วน 1300 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้พาเข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจึงร่วมกับธนาคารกรุงไทย และภาคีเครือข่ายในจังหวัดสระบุรี เพื่อลงพื้นที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้เข้าถึงสิทธิโครงการเราชนะ ใน 13 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 175 ราย แสดงให้เห็นว่านโยบายสังคมเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำจนเกินไป

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี ยังไม่สามารถทำให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชนได้ตามความหมายของนโยบายสังคม แต่มีส่วนช่วยให้เกิดการบรรเทาผลกระทบและความไม่สะดวกในการใช้ชีวิตต่าง ๆ ให้ดีขึ้นได้ในระดับหนึ่ง และยังช่วยให้กลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นสามารถมีสิทธิเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐได้เท่าเทียมกับประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม

2) ผลการดำเนินงาน

2.1 ผลการดำเนินงานตามเป้าหมาย

- โครงการ “คนจนมาก ลำบากจริง” ปี 2563 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือครอบครัวเปราะบางและผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด19 ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน และเป็นผู้ตกหล่นไม่ได้รับเงินเยียวยาช่วยเหลือจากรัฐบาลในช่วงโควิด หรือได้รับแต่ยังอยู่ในสภาวะยากลำบาก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงได้ช่วยเหลือเงินเยียวยากลุ่มเปราะบางผู้ประสบปัญหาในจังหวัดสระบุรี จำนวน 297 ราย เป็นเงิน 600,000 บาท

- โครงการ “เยี่ยมยามถามไถ่ใส่ใจดูแล” ปี 2564 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือครอบครัวเปราะบางและผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด19 ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้ได้รับการช่วยเหลือแก้ปัญหาเบื้องต้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงได้ช่วยเหลือเงินเยียวยากลุ่มเปราะบางผู้ประสบปัญหาในจังหวัดสระบุรี จำนวน 1,088 ราย รวมเป็นเงิน 2,770,000 บาท

- โครงการ “พส.ห่วงใย ร่วมใจ พากกลุ่มเปราะบางเข้าถึงสิทธิโครงการ”เราชนะ”จังหวัดสระบุรี”ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพากกลุ่มเปราะบางที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมถึงติดเตียง ให้ได้รับการอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ดำเนินการใน 13 อำเภอ ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางรวมทั้งสิ้น 175 ราย

รูปภาพที่ 3 การอำนวยความสะดวกกลุ่มเปราะบาง (จังหวัดสระบุรี)

การอำนวยความสะดวกกลุ่มเปราะบาง (จังหวัดสระบุรี)		
ลำดับ	พื้นที่	จำนวน (ราย)
1	แก่งคอย	79
2	เฉลิมพระเกียรติ	4
3	คอนศร	23
4	พระพุทธบาท	1
5	เมืองสระบุรี	14
6	วิหารแดง	1
7	เสาไห้	10
8	หนองแค	39
9	หนองแซง	1
10	หนองโดน	3
11	บ้านหมอ	0
12	วังม่วง	0
13	มวกเหล็ก	0
รวม (ราย)		175

รับแจ้ง		
175 ราย		
 บัณฑิต พบปัญหา โทรมาที่ 1300 สายด่วน พ.บ.	 อำเภอ/ อปท.	 เครือข่าย อพม.
20 ราย	143 ราย	12 ราย

ประเภทกลุ่มเป้าหมาย		
175 ราย		
 คนพิการ	 ผู้สูงอายุ	 อื่นๆ
49 ราย	6 ราย	120 ราย

- การพากลุ่มเปราะบางเข้าถึงวัคซีนโควิด 19 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี ได้ดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางลงทะเบียนฉีดวัคซีนผ่านทาง Application หมอพร้อม และช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ประเภท ผู้พิการ ให้ได้รับการเข้าถึงการฉีดวัคซีน จำนวน 265 ราย

2.2 ผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ

- จากการช่วยเหลือเงินเยียวยาจำนวน ไม่เกิน 3,000 บาท ตามโครงการ “คนจนมากลำบากจริง” และ “เยี่ยมยามยามไถ่โศกใจดูแล” พบว่ากลุ่มเปราะบาง นำเงินไปใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน เนื่องจากจังหวัดสระบุรีนั้นเป็นพื้นที่สีแดงหรือพื้นที่ควบคุมสูงสุด ทำให้การเดินทางออกไปข้างนอกค่อนข้างลำบาก ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านของปัจจัย 4 ให้เพียงพอเพื่อให้สามารถก้าวพ้นวิกฤตช่วงโควิดไปได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ที่ต้องการจะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา บรรเทาความเดือดร้อนจากผลกระทบของโควิด แต่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าครัวเรือนกลุ่มเปราะบางจะได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน แต่ปริมาณเงินยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากในปัจจุบันค่าครองชีพสูง ทำให้ไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่ได้รับ และการช่วยเหลือยังไม่ทั่วถึง ไม่ครอบคลุมครัวเรือนกลุ่มเปราะบางทุกครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ

- จากการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นให้ได้รับการอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนโครงการ “เราชนะ” นั้น ทำให้กลุ่มเปราะบางที่ตกหล่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ติดเตียง ที่ประสบกับความยากลำบากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ได้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐเพิ่มเติม

จากที่เคยได้รับ และยังสะท้อนให้เห็นว่า ยังมีกลุ่มคนจำนวนมากที่ประสบกับความยากลำบากเหมือนคนอื่น ๆ หรืออาจจะมากกว่าคนอื่น ๆ แต่ยังคงท้อแท้และเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐ

- จากการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้เข้าถึงวัคซีนนั้น การฉีดวัคซีนจะช่วยกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัส ลดความเสี่ยงในการที่จะติดเชื้อของกลุ่มเปราะบาง ประสิทธิภาพของวัคซีนสามารถช่วยลดความรุนแรงหากติดเชื้อ และลดอัตราการเสียชีวิตได้ ป้องกันการป่วยหนัก และลดอัตราการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นเวลานานๆได้

พิจารณาในด้านผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน พบว่า การดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 ในจังหวัดสระบุรี ทั้งการช่วยเหลือด้านเครื่องอุปโภคบริโภค การช่วยเหลือทางการเงิน การช่วยเหลือด้านสาธารณสุขด้วยการทำให้กลุ่มเปราะบางเข้าถึงวัคซีนนั้น ยังสามารถช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรีได้จำนวนน้อย หากดูจากตัวเลขของจำนวนคนที่ได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งไม่ทั่วถึง และความช่วยเหลือไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่ได้รับ ถึงแม้ว่าจะได้รับการช่วยเหลือแต่กลุ่มเปราะบางยังคงมีความลำบากในการใช้ชีวิต รวมถึงมีความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการต้องออกจากที่พักอาศัยเพื่อหาเลี้ยงชีพเพราะความช่วยเหลือไม่เพียงพอ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานโครงการหรือนโยบายของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะนโยบายสังคมที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชนผู้ที่เดือดร้อนจากการจัดสรรหรือกระจายทรัพยากรของสังคมที่ไม่ทั่วถึง ไม่เท่าเทียม ให้ได้รับความเป็นธรรมในชีวิตเท่ากับประชาชนปกติทั่วไป

ในสภาวะวิกฤตนั้น ความช่วยเหลือที่จะทำให้เกิดสวัสดิภาพ ควรจะเป็นความช่วยเหลือที่สะดวกรวดเร็ว ทันต่อผลกระทบ และครอบคลุมกลุ่มเปราะบางทุกกลุ่ม ยกตัวอย่างการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางช่วงวิกฤตโควิด 19 ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีการระบาดค่อนข้างหนัก มียอดผู้ติดเชื้อมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของโลก จะมีนโยบายบริการส่งอาหารให้กับ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้มีรายได้น้อย เด็กยากจน รวมถึงกลุ่มชนพื้นเมืองอเมริกัน โดยจะส่งอาหารถึงหน้าบ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลสุขภาพด้านความปลอดภัย เป็นการป้องกันไม่ประชาชนกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ต้องออกมาเสี่ยงการติดเชื้อนอกบ้าน ซึ่งจะช่วยลดความยากลำบากในการใช้ชีวิตให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้

3) ปัญหาอุปสรรคของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

3.1 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่

1) ความเสี่ยงในการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน อันตรายจากการติดเชื้อจากกลุ่มเปราะบางสู่เจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่สู่กลุ่มเปราะบาง ทำให้ต้องมีการป้องกันตัวมากขึ้น

2) ข้อจำกัดในการทำงาน เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปกติ จึงต้องมีการบริหารจัดการงานให้เป็นไปตามเป้าหมายภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด เช่น มีการปรับแผนการทำงาน ระยะเวลา และวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูล

3) จำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19 นั้น มีจำนวนมาก ทำให้การช่วยเหลือไม่เพียงพอ เพราะงบประมาณมีจำกัด

4) งบประมาณจะถูกจัดสรรลงมายังส่วนภูมิภาคในช่วงปลายปีงบประมาณ ทำให้มีระยะเวลาในการลงพื้นที่สอบข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหาค่อนข้างจำกัด ต้องเร่งทำให้ทันเวลา

5) การขาดความเข้าใจในกลุ่มเป้าหมาย/ความเข้าใจคลาดเคลื่อนของหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ เช่น คุณสมบัติผู้ประสบปัญหาไม่เข้าเกณฑ์ที่เราต้องการช่วยเหลือ แต่หน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานส่งเรื่องเข้ามาให้พิจารณาโดยไม่ได้คัดมาให้ตามคุณสมบัติที่กำหนด

6) เอกสารประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ที่หน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ส่งให้ไม่สมบูรณ์ เช่น ระบุสภาพปัญหาไม่ละเอียด และไม่แนบเอกสารหลักฐานประกอบ ทำให้ต้องโทรประสานผู้ประสบปัญหาอีกครั้ง ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการเบิกจ่าย

7) คณะกรรมการพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม ที่จะต้องมีการประชุมพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ไม่สามารถจัดประชุมได้ เนื่องจากจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่สีแดงเข้มและควบคุมสูงสุด ทำให้เกิดความล่าช้าเพราะจะต้องรอคณะกรรมการพิจารณาก่อน

เมื่อจังหวัดสระบุรี ที่เป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดหรือสีแดงเข้ม ทำให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้อุปสรรคเหล่านี้ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องบริหารจัดการเวลาในการทำงาน ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เข้ากับสภาวะวิกฤต เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย นอกจากนี้การดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่บางครั้งเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการทำงาน

3.2 ปัญหาอุปสรรคของตัวโครงการ/นโยบาย

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเปราะบางในจังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับนโยบายการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทั้งก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า โครงการ/นโยบาย ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้นโดยการช่วยเหลือเยียวยาแบบที่เป็นตัวเงิน ซึ่งปริมาณเงินที่ช่วยเหลือค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่กลุ่มเปราะบางได้รับ ค่าครองชีพที่สูงขึ้นในปัจจุบัน แต่ปริมาณเงินที่ได้รับมีจำนวนเท่าเดิมไม่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งแตกต่างจากในต่างประเทศ ที่คิดบนฐานของค่าครองชีพจริง

นอกจากนี้ยังพบว่า ในระดับประเทศ ยังไม่ได้มีโครงการหรือนโยบายที่ช่วยเหลือเจาะจงกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะอย่างครอบคลุม มีแต่ นโยบายที่ประชาชนทั่วไปที่มีคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของโครงการ ก็สามารถเข้าร่วมโครงการได้

จากการที่นโยบายส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้น ที่มีลักษณะเป็นการให้เงินโดยตรงไปที่ประชาชน ซึ่งไม่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อชีวิตของประชาชนในระยะยาว และหากเรายังไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการในการให้ความช่วยเหลือจะส่งผลให้ประชาชน ไม่สามารถยืนหยัดด้วยตนเองได้ เพราะรอแต่ความช่วยเหลือของรัฐเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้จากการที่รัฐบาลไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะอย่างครอบคลุม ทำให้มีการตกหล่นของกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจำนวนมาก ส่งผลให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการนำโดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่และภาคีเครือข่าย เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นเหล่านั้นให้ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา เช่น โครงการเราชนะ เจ้าหน้าที่จะลงพื้นที่ไปตามครัวเรือนที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า เป็นครัวเรือนที่มีผู้พิการ และผู้สูงอายุติดเตียง ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี ไม่มีสมาร์ตโฟนที่จะใช้ในการลงทะเบียน โดยเจ้าหน้าที่จะทำการลงทะเบียนให้กับกลุ่มเปราะบางเพื่อให้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการของโครงการได้เหมือนกับกลุ่มอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการดำเนินงานต่อผลกระทบ เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

จากการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี พบว่า ตัวโครงการ/นโยบาย และแนวทางในการดำเนินงาน ยังคงมีปัญหาอุปสรรค อันเห็นได้จากผลลัพธ์ที่กลุ่มเปราะบางได้รับที่แสดงให้เห็นว่า การช่วยเหลือของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการยังไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่ได้รับ ถึงแม้ว่าจะได้รับการ

ช่วยเหลือแต่ชีวิตก็ยังคงมีอุปสรรค และจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ยังคงมีปัญหา แสดงให้เห็นว่า แนวทางในการดำเนินงานนั้นยังไม่มีที่เหมาะสมเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรนำปัญหาอุปสรรคที่พบไปปรับปรุงแนวทางนโยบายและในการดำเนินงาน ให้ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต และเพื่อลดปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการทำงาน เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นของนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

จากการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสระบุรี สรุปได้ว่า การดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรีนั้น ไม่เป็นไปตามความหมายของนโยบายสังคมและยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร กล่าวคือ การช่วยเหลือไม่สามารถช่วยให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ได้ ผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับยังไม่เพียงพอต่อผลกระทบ ส่งผลทำให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือยังคงมีความยากลำบาก และผู้ที่ยากลำบากบางส่วนก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือ แต่การช่วยเหลือของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรีนั้นถือว่าสามารถช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางได้ บรรเทาผลกระทบได้ในระดับหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าครัวเรือนกลุ่มเปราะบางจะได้รับการช่วยเหลือทางการเงินแต่ปริมาณเงินยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทำให้การช่วยเหลือไม่เพียงพอในการบรรเทาผลกระทบที่ได้รับ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลและนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อจำกัดและความท้าทายในการศึกษา ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีนโยบายการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่เน้นการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาวแบบต่างประเทศ เพื่อเป็นการวางรากฐานให้มั่นคง ให้กลุ่มเปราะบางสามารถยืนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐ รัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหา เป็นการแก้ปัญหาแบบตรงจุด มีปัญหาตรงจุดไหนให้แก้ไขและช่วยเหลือในจุดนั้น แต่ไม่ใช่วิธีการแจกเงิน "เราไม่ควรให้ปลาแก่เขา แต่ควรจะให้เบ็ดตกปลาและสอนให้เขารู้จักวิถีตกปลา" ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศจีน มีนโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ด้วย e-commerce ในพื้นที่ชนบทที่เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานรุ่นใหม่จากชนบทสู่เมือง เนื่องจากพื้นที่ชนบทไม่มีงานที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ทำให้พื้นที่ชนบทเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุและเด็กที่เต็มไปด้วยความยากจน รัฐบาลจีนจึงเลือกใช้

e-commerce ในการแก้ปัญหา โดยจัดทำโครงการ Taobao Village โดยให้หมู่บ้านที่ยากจน เป็นฐานในการผลิตสินค้าที่มีความต้องการของตลาด เช่น เสื้อผ้า เครื่องเงิน และนำสินค้าเหล่านั้นมาจำหน่ายในเว็บ Taobao เพื่อจำหน่ายไปทั่วประเทศจีน โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนในด้านเงินทุนในรูปแบบเงินกู้ การศึกษาความต้องการของสินค้าในตลาด และด้านขั้นตอนการผลิต เพื่อสร้างงานในท้องถิ่น ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้ ยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ชนบทให้ดียิ่งขึ้น ชาวบ้านสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง มีอาชีพ มีรายได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐ (พัทธดนย์ ลิละสิริ, 2562)

2) ควรมึนโยบายที่ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะอย่างครอบคลุมทุกประเภท เนื่องจากกลุ่มเปราะบางเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งจากสถานการณ์ วิกฤตต่างๆมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

3) ปริมาณเงินเยียวยาที่จัดสรรให้กับกลุ่มเปราะบาง ควรพิจารณาจากค่าครองชีพในปัจจุบัน เนื่องจากเมื่อเวลาผ่านไป ค่าครองชีพเริ่มสูงมากขึ้น สวนทางกับปริมาณเงินเยียวยาที่ยังได้รับเท่าเดิม ซึ่งแตกต่างจากในต่างประเทศที่คิดบนฐานที่ว่าค่าครองชีพจริงๆคือเท่าไร

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการลงพื้นที่สำรวจผู้ประสบปัญหาในกลุ่มเปราะบาง ควรเน้นการประชาสัมพันธ์งานตามภารกิจเพื่อให้เป็นที่รู้จักและจดจำได้ของประชาชนในการลงพื้นที่ช่วยเหลือแต่ละครั้ง เพื่อสร้างการจดจำให้กับประชาชนในพื้นที่ว่าหน่วยงานชื่ออะไร มีภารกิจในด้านใด เนื่องจาก คนที่ไม่ได้รับความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำหรือสม่ำเสมอ ก็จะไม่สามารถจดจำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนสูงอายุ

5.2.3 ข้อจำกัดและความท้าทายในการศึกษา

1) ความท้าทายในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่มครัวเรือนเปราะบางในจังหวัดสระบุรี เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ค่อนข้างรุนแรง ประกอบกับจังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่สีแดงเข้มที่ยังคงมีการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องเพิ่มความร่วมมือระหว่งในการลงพื้นที่เพื่อเป็นการป้องกันการติดเชื้อ

2) กรณีที่มีประเด็นสำคัญทกหล่น ทำให้ต้องไปขอเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

5.2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมแบบเจาะลึกโดยเน้นไปที่กลุ่มเปราะบางประเภทใดประเภทหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา เพราะอาจจะทำให้ได้เห็นปัญหาในเชิงลึกได้มากกว่าการศึกษาในภาพรวมๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

Dye. (1984). *Understanding Public Policy*. New Jersey:Prentice -Hall, Inc. .

Haughton et al. (2009). *Handbook on Poverty and Inequality*.

Supinya.R. (2563). เลี้ยงลูกแบบสวีเดน ประเทศต้นแบบแห่งการใช้ชีวิต.

<https://aboutmom.co/features/why-sweden-is-the-best-country-to-be-a-parent/17737/>

The National Disability Rights Network (NDRN). (2560). เบี้ยยังชีพคนพิการคืออะไร มีประโยชน์และข้อดีอย่างไร

<https://www.protectionandadvocacy.com/%E0%B9%80%E0%B8%9A%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B8%A2%E0%B8%A2%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%9E%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%AD/>

THE STANDARD TEAM. (2563). ทำไมการระบาดของโควิด-19 ในอิตาลี จึงเลวร้าย และมีคนตายมากที่สุดรองจากจีน. <https://thestandard.co/why-coronavirus-spreading-in-italy-is-vital-and-cause-death-heavily/>

Wisner, & Adams. (2002). *Environmental health in emergencies and disasters : a practical guide*.

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2563). แนวทางการดูแลผู้สูงอายุในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อโควิด-19.

<https://covid19.dms.go.th/>

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). รายงานการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ปี พ.ศ 2555 - 2562. <https://www.dop.go.th/th/know/1/274>

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2564a). ถามตอบ ภาพรวม อัปเดต คนไร้บ้านฉีดยาวัคซีน.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2564b). รายงานประจำปี 2563 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. บริษัท อินฟินิตี้ ดอท ปรีนติ้ง จำกัด

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2561). มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ.

http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/stan16/16.htm

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2564a). 8 วิธีอยู่ร่วมกับคนติดเชื้อโควิด-แยกกักตัว.

<https://news.thaipbs.or.th/content/306098>

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2564b). กรมอนามัย ยกระดับป้องกันติดเชื้อในผู้สูงอายุ พบคนดูแลเสี่ยง ให้ตรวจด้วย *Antigen Test Kit*. <https://multimedia.anamai.moph.go.th/news/110864-2/>
- กุลศ สุนทรธาดา และคณะ. (2544). รูปแบบและระบบการจัดการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพิชญศึกษา. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
<https://ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-254.pdf>
- ขวัญพลอย ชีซ่าง. (2563). ภาคประชาชนเรียกร้องรัฐบาล อุดหนุนเด็กเล็ก 0-6 ปีแบบถ้วนหน้า.
<https://workpointtoday.com/child-support-grant/>
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (2553). *Cost Benefit Analysis* เทคนิคการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ.
<https://chirapon.wordpress.com/2010/07/26/%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-56-cost-benefit-analysis-%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B-2/>
- ณพิทย์ ดิษยนันท์. (2562). ความสำเร็จ ล้มเหลว และความท้าทายของการนำนโยบาย เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2562_1597733099_6114832074.pdf
- ตระกูล ชำนาญ. (2552). นโยบายสังคมเพื่อการพัฒนาสังคม
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2563). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ.เอกสารประกอบการสอนวิชานโยบายสาธารณะ. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2541). ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ (1 ed.). ไทยวัฒนาพานิช.
- ณณริฎ พิศลยบุตร. (2563). ข้อเสนอแนะมาตรการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด.
<https://tdri.or.th/2021/07/additional-covid-19-relief-measures/>
- นฤมล ธีระรังสิกุล. (2542). ศูนย์พัฒนาเด็กในออสเตรเลีย. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ 7(2).
<http://dSPACE.lib.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/3171>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2563). ถอดโมเดลที่อยู่อาศัยที่รัฐอุดหนุน (*Public Housing*) ในสิงคโปร์
<https://waymagazine.org/public-housing-singapore/>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชาและคณะ. (2563). คนไร้บ้านในสถานการณ์โควิด-19 *TSRI FACTSHEET*.
- บุรฉัตร จันทร์แดง และคณะ. (2562). นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. วารสารรัชต์ภาคย์, 13.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). เลื่อนจ่ายเบี้ยฯ “ชรา-พิการ” ถังไม่แตก-ตั้งบฯพลาด.
<https://mgronline.com/daily/detail/9630000093004>

- พัทธนัย ลีละสิริ. (2562). หนทางสู่ความยั่งยืน "นโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในต่างประเทศแทนการแจกเงิน".
<https://today.line.me/th/v2/article/J86xwK>
- ไพศาล ฮาแว. (2563). คนพิการบุก พม. ส่งเสียงสะท้อนถึงรัฐบาล ชี้ปัญหาเชิงโครงสร้าง-เบี้ยยังชีพ-รัฐสวัสดิการ
<https://thestandard.co/disable-people-head-to-m-society/>
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม : การปลดล็อกความเหลื่อมล้ำสู่ความยั่งยืน
https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/file_document/Proceedings%2066.pdf
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย. (2564). คนชุมชนแออัด เร่ร่อนไร้บ้าน วิฤตหนัก ชีวิตเลือกไม่ได้ ยอมติดโควิด ดีกว่า
 อดตาย. <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2149464>
- เรณู สุขารมณ (2563). สถานการณ์ปัญหาเด็กและความเปราะบาง – เราทำอะไรและยังไม่ทำอะไร ?
<https://researchcafe.org/synthesis-of-knowledge-on-social-protections-for-children/>
- วิทยา ตำนธำรงกุล. (2546). การบริหาร = Management บริษัทเวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.,
- ศรีเสด็จ กองแกน และคณะ. (2563). วิเคราะห์นโยบายการขับเคลื่อนโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/247504/168672>
- ศักดิ์สุตา จิระศุภโชค. (2558). การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
 มหาวิทยาลัยบูรพา].
- ศูนย์ปฏิบัติการโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2561). ความเป็นมาของ
 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด <https://csg.dcy.go.th/th/about/background>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2560). สุขภาพคนไทย 2560 : เสริมพลังกลุ่มเปราะบาง สร้าง
 สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564a). สรุปรูปภาพรวมการระบาดและนโยบายของญี่ปุ่น.
<https://www.covidpolicywatch.com/japan/>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564b). สรุปรูปภาพรวมการระบาดและนโยบายของสหรัฐอเมริกา.
<https://www.covidpolicywatch.com/unitedstates/>
- สมชัย จิตสุชน. (2560). จนไม่เจต คนจกกลับไม่จน' ช่องโหว่นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้ข้อเสนอปรับปรุง. ทีดีอาร์
 ไอชนวนอ่าน. <https://tdri.or.th/2017/10/interview-dr-somchai-state-welfare-card-project/>
- สมชัย จิตสุชน. (2563). ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19. ทีดีอาร์ไอชนวนอ่าน.
<https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>
- สัญญา เคนาภูมิ. (2560). การประเมินผลนโยบายสาธารณะ : หลักการ รูปแบบ และวิธีการ. วารสารมหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม, 11(1). <http://journal.rmu.ac.th/dat/example-article.pdf>

สำนักข่าวบีบีซี. (2563). บทเรียน”ญี่ปุ่น”สู้โควิด แจกเงิน 1 แสนเยนทุกคน ครอบครัวยุติรายได้ลดได้ 3 แสนเยน.

<https://www.prachachat.net/world-news/news-450806>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย.

https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=7787

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี. (2564). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดสระบุรี ประจำปี 2564.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2564). ก.คลัง ปิดโครงการ ‘เราชนะ’ เงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ กว่า 2.7 แสนล้าน. <https://workpointtoday.com/economy-10/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). การนำเสนอรายงานสถานการณ์ความยากจนปี 2562.

https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10843&filename=index

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ส. (2561). มาตรการสวัสดิการแห่งรัฐนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาความยากจน. วารสารไทยคู่ฟ้า 6-7. <https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000438.PDF>

อิงฟ้า สິงห์น้อย และ รัฐชาติ ทศนัย. (2561). นโยบายสาธารณะ: การบริหารและการจัดการภาครัฐ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร., 6 ฉบับพิเศษ.

อิสร์กุล อุณหเกตุ. (2564). *SDG Insights* / โครงการ ‘เราชนะ’ เพียงระดับประคองหรือจะปรับหน้าเศรษฐกิจไทย?

<https://www.sdgmovement.com/2021/03/03/insights-wewin-campaign/>

เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2558). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.,

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/149164/109532>

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

**แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบ
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี
สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก : บุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ**

ข้อคำถาม

1.1 บุคลากรกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ : หัวหน้ากลุ่มมาตรการและกลไก

คำถามที่ 1 : แนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการก่อนเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอย่างไร

คำถามที่ 2 : แนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอย่างไร

คำถามที่ 3 : ผลการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็น อย่างไร

คำถามที่ 4 : ปัญหาอุปสรรคในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คืออะไร เพราะเหตุใด

คำถามที่ 5 : ท่านคิดว่ากรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีแนวทางการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือสถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ในอนาคต อย่างไร

1.2 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี

คำถามที่ 1 : ท่านคิดว่าการถ่ายทอดนโยบาย/แผนงาน การช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากส่วนกลางสู่การขับเคลื่อนงาน ในส่วนภูมิภาค มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ 2 : การถ่ายทอดนโยบาย/แผนงาน การช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากส่วนกลางสู่การขับเคลื่อนงานในส่วนภูมิภาค มีความท้าทายที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานหรือไม่ อย่างไรบ้าง

คำถามที่ 3 : ท่านคิดว่าจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มเปราะบางประเภทไหนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะเหตุใด

และมีแนวทางในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางประเภทนั้นมากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ 4 : ท่านคิดว่ารูปแบบ วิธีการ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ คืออะไร เพราะเหตุใด

คำถามที่ 5 : ปัญหาอุปสรรคในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่ คืออะไร เพราะเหตุใด

คำถามที่ 6 : ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในพื้นที่อย่างไรบ้าง

คำถามที่ 7 : ท่านคิดว่ากรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีแนวทางการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือสถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ในอนาคต อย่างไร

แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบ
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี
สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก : ครร เวื่อนกลุ่มเปราะบาง

ข้อคำถาม

คำถามที่ 1 : ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ท่านได้รับสิทธิสวัสดิการจากรัฐ อะไรบ้าง และสิทธิสวัสดิการจากรัฐที่ท่านได้รับสามารถช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของท่านได้มากน้อยเพียงใด

คำถามที่ 2 : ชีวิตความเป็นอยู่ของท่านก่อนเกิดการแพร่ระบาดและหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความแตกต่างกันอย่างไร

คำถามที่ 3 : สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อชีวิตของท่านอย่างไรบ้าง

คำถามที่ 4 : จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลได้ออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยาผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเราชนะ โครงการเงินเยียวยากลุ่มเปราะบาง 3,000 บาท ท่านได้รับการช่วยเหลือจากโครงการของรัฐโครงการใดบ้าง และการช่วยเหลือนั้นเพียงพอกับผลกระทบที่ท่านได้รับจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ 5 : จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ท่านได้รับความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการอย่างไรบ้าง

คำถามที่ 6 : ผลจากการช่วยเหลือของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นอย่างไร หรือส่งผลต่อชีวิตของท่านอย่างไรบ้าง

คำถามที่ 7 : ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ท่านต้องการความช่วยเหลือในด้านใดมากที่สุด เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค เงินสนับสนุนการยังชีพระยะสั้น เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การจ้างงานระยะสั้น การส่งเสริมการฝึกอาชีพ การพักชำระหนี้ต่าง ๆ /เพราะเหตุใด

คำถามที่ 8 : การช่วยเหลือที่ท่านได้รับจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีความเพียงพอ กับผลกระทบที่ท่านได้รับจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ 9 : นอกจากการช่วยเหลือของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการแล้ว ท่านได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานใดในพื้นที่อีกบ้าง และได้รับการช่วยเหลืออย่างไร

แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบ
จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
กรณีศึกษา การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี
สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก : ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ที่ร่วมดำเนินงาน

ข้อคำถาม

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

คำถามที่ 1 : จากการที่ท่านปฏิบัติงานอยู่หน่วยงานในพื้นที่ ที่ดำเนินงานใกล้ชิดกับประชาชนกลุ่มเปราะบาง ท่านเห็นว่ากลุ่มเปราะบางแต่ละประเภท (เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้มีฐานะยากจน) ควรได้รับการช่วยเหลือในด้านใดมากที่สุด อย่างไร

คำถามที่ 2 : ท่านคิดว่าจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มเปราะบางประเภทไหนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะเหตุใด

หน่วยงานของท่านมีแนวทางในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางประเภทนั้นมากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ 3 : ท่านคิดว่ารูปแบบ วิธีการ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ คืออะไร เพราะเหตุใด

คำถามที่ 4 : ปัญหาอุปสรรคในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่ คืออะไร เพราะเหตุใด

คำถามที่ 5 : ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในพื้นที่อย่างไรบ้าง

คำถามที่ 6 : ท่านคิดว่ากรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีแนวทางการพัฒนาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือสถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ในอนาคต อย่างไร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเพ็ญเพ็ญ โปธารมภ์
วัน เดือน ปี เกิด	21 พฤศจิกายน 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
ที่อยู่ปัจจุบัน	25/19 ซอยวัดใหม่พิเรนทร์ แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY